

370.64

1624

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΜΜ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ
ΚΑΙ
ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ
Α' ΚΑΙ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
44 ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 44

1946

1694

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΜΜ. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΑΙ

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Α' ΚΑΙ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
44 ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΑ 44

1946

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως
ἰδιοχείρως ἢ διὰ σφραγίδος.

Τυπογραφεῖον Α. Σιδέρη καὶ Γ. Μπαντῆ, Βερανζέρου 24—Ἀθήναι

Α
ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

1. Λυκούργου βίος

Ὁ Λυκούργος ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 390 π. Χ. Κατήγετο ἐκ τοῦ ἐπισημοτάτου ἱερατικοῦ γένους τῶν Ἐτεοβουταδῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλαμβάνοντο οἱ ἱερεῖς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ αἱ ἱερεῖαι τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ἔτυχε δὲ ἐπιμελεημένης ἀγωγῆς καὶ παιδείσεως. Ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἰσοκράτους, οἱ ὁποῖοι μεγάλως ἐπέδρασαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ χαρακτῆρός του. Ἡ θερμὴ εὐλάβεια αὐτοῦ πρὸς τὴν πατριὸν θρησκείαν, ἡ προσήλωσις εἰς τὰς παραδόσεις τῆς πόλεως, ἡ ὑποδειγματικὴ νομιμοφροσύνη του, ἡ ἐντιμότης καὶ ἀκεραιότης αὐτοῦ εἰς τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον, ἡ λιτότης καὶ ἀπλότης τῆς ζωῆς του καὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἢ φλογερὰ φιλοπατρία του ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ ζωντανὸν παράδειγμα τῶν διδασκάλων του.

Ὡριμος τὴν ἡλικίαν ἀνεμείχθη εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς πόλεως. Τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἔστρεψε κυρίως ὁ Λυκούργος εἰς τὴν καθημερινῶς χαλαρομένην ἐσωτερικὴν διοίκησιν, ἐνῶ ὁ σύγχρονος καὶ φίλος αὐτοῦ Δημοσθένης ἠσχολεῖτο περὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κοινῶς ἀνεγνωρισμένη ἀρετὴ τοῦ Λυκούργου συνετέλεσεν, ὥστε ταχέως νὰ ἀνατεθῆ εἰς αὐτὸν ἐν ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων δημοσίων ὑπουργημάτων. Τὸ 338 π. Χ. ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν Χαιρωνεῖα μάχης ἐξελέγη ταμίας τῆς πόλεως διὰ μίαν τετραετίαν. Ἄλλ' ὑπῆρξε τό-

σον άποδοτική και τιμία ή ύπ' αὐτοῦ διαχειρίσις τοῦ δημοσίου χρημάτων, ὥστε ἐπὶ δύο ἄλλας συνεχεῖς τετραετίας οἱ Ἀθηναῖοι ἐνεπιστεύοντο εἰς χεῖράς του τὰς προσόδους τῆς πόλεως ἐκλέγοντες κατὰ τύπους ὡς ταμίας ἀφωσιωμένους εἰς αὐτὸν ὀπαδοῦς, ἐπειδὴ ὁ νόμος ἀπηγόρευε τὴν ἀπ' εὐθείας ἐκλογὴν αὐτοῦ ἐκ νέου διὰ τὸ ἴδιον ἀξίωμα.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δωδεκαετοῦς διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου πλούτου ὑπὸ τοῦ Λυκούργου τὰ οἰκονομικὰ τῶν Ἀθηναίων ἔφθασαν πράγματι εἰς θαυμαστὴν ἀνθηρότητα. Κάθε περιττὴ δαπάνη περιεκόπη, τὰ δὲ ἐτήσια ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνῆλθον ἀπὸ 600 εἰς 1200 τάλαντα.

Ἡ οἰκονομικὴ αὕτη ἀνάγκῳσις ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Λυκοῦργον νὰ διαθέσῃ σημαντικὰ κονδύλια ὑπὲρ τῶν δημοσίων ἀναγκῶν καὶ ἄλλων κοινωφελῶν ἔργων. Ἐν πρώτοις ἐφρόντισε διὰ τὴν στρατιωτικὴν καὶ ναυτικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς πόλεως. Οὕτω κατεσκεύασε νέα ὄχρωματικά ἔργα καὶ ἐπεσκεύασε τὰ παλαιά, ἴδρυσε στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς ἀποθήκας, συνεπλήρωσε τὸν πολεμικὸν ἐφοδιασμόν, ἐναυπήγησε νέας τριήρεις καὶ ἐπιδιώρθωσε τὰς παλαιάς, ὥστε νὰ δύναται ἡ πόλις νὰ παρατάξῃ εἰς οἰανδήποτε στιγμήν 400 καὶ πλέον πολεμικὰ σκάφη, ἀνφοκοδόμησε τοὺς παλαιοὺς ναυστάθμους καὶ ἀνήγειρε νέους καὶ γενικῶς εἰργάσθη μὲ ζῆλον διὰ τὴν πολεμικὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Ἀθηναίων.

Μετὰ ταῦτα ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸν ἔξωραϊσμόν τῆς πόλεως καὶ τὴν τόνωσιν τῆς ἀθλητικῆς, πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς αὐτῆς ζωῆς. Ἐκτὸς ἄλλων μικροτέρας σπουδαιότητος ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐξετέλεσε, κατεσκεύασε τὸ γυμνάσιον τοῦ Λυκείου, ἐθεμελίωσε τὸ παναθηναϊκὸν στάδιον καὶ ἀπεπεράτωσε τὸ διονυσιακὸν θέατρον, ἀφοῦ διηύρυνεν αὐτό, ὥστε νὰ δύναται νὰ περιλάβῃ 30.000 θεατῶν. Ἡ περὶ τὸ θέατρον φροντίς του ἐξεδηλώθη καὶ κατ' ἄλλον τρόπον. Ἰδρυσε δηλαδὴ χαλκοῦς ἀνδριάντας ἐντὸς τοῦ διονυσιακοῦ θεάτρον εἰς τοὺς τρεῖς μεγάλους τραγικοὺς Αἰσχύλον, Σοφοκλέα, Εὐριπίδην καὶ ἐμερίμνησε νὰ καταγραφοῦν τὰ ἔργα των καὶ νὰ κατατεθοῦν εἰς εἰδικὸν ἀρχεῖον, διὰ νὰ μὴ ἀλλοιώνεται τὸ κείμενόν των κατὰ τὰς ὁρέξεις τῶν ἠθοποιῶν.

Καὶ ὅμως παρὰ τὸν ὄγκον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων δαπανῶν καὶ καθόλου τοῦ δημοσίου χρημάτων, τὸ ὁποῖον διεχειρίσθη

ὡς ταμίας τῆς πόλεως, οὐδεὶς ποτε ἐτόλμησε νὰ διατυπώσῃ καὶ τὴν παραμικρὰν κατηγορίαν ἐναντίον του.

Ἐν ἔτος περίπου μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἀφοῦ ἔδωκεν εὐθύνας τῆς διαχειρίσεώς του ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἰθάκας (325 π.Χ.). Ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐκτιμῶν τὰς πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίας του ἐκήδευσεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ, εἴκοσι δὲ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου του ἀνήγειρεν εἰς αὐτὸν ἀνδριάντα καὶ ἐψήφισε σίτησιν εἰς τὸ Πρυτανεῖον ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἀπογόνων του.

2. Λυκούργου Λόγοι

Εἰς τὸν Λυκούργον ἀποδίδονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν 15 λόγοι. Ἐξ αὐτῶν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν ὀλίγα ἀποσπάσματα καὶ ἀκέραιος ὁ κατὰ **Δεωκράτους** λόγος.

Ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ὁ Λυκούργος ὑπελείπετο τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν συγχρόνων δητόρων καὶ μάλιστα τοῦ Δημοσθένους. Ὁ λόγος του στερεῖται τῆς δυνάμεως, τοῦ κάλλους καὶ τῆς χάριτος τῶν δημηγοριῶν τοῦ Δημοσθένους, ἐπὶ πλεον δὲ καὶ τῆς τεχνικῆς αὐτῶν διαρθρώσεως. Εἰς τοῦτο συντελοῦν κυρίως αἱ παρεκβάσεις του, αἱ ὁποῖαι ἐκτὸς τῶν ἄλλων χαλαρῶν καὶ τὸν εἰρμὸν τῶν ἀναπτυσσομένων ἰδεῶν. Ἐν τούτοις ὁ Λυκούργος δὲν συγκινεῖ ὀλιγώτερον τοῦ Δημοσθένους. Ἄν ἐκεῖνος συναρπάξῃ μὲ τὴν εὐγλωττίαν καὶ τὴν τέχνην του, αὐτὸς ἐπιβάλλεται μὲ τὴν εὐγένειαν τοῦ αἰσθήματος, τὴν ἠθικὴν ὑπεροχὴν του καὶ τὴν ἀσύγκριτον φιλοπατρίαν του.

Ὁ κατὰ Λεωκράτους λόγος ἐξεφωνήθη τὸ 330 π.Χ.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Ο ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Λεωκράτης, πλούσιος Ἀθηναῖος βιομήχανος, φοβηθεὶς νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἦσαν τῶν Ἀθηναίων (338 π.Χ.), παρέλαβε τὴν κινητὴν περιουσίαν του, ἐξῆλθε λάθραίως ἐκ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως διὰ τὴν ὑφισταμένην ἀπαγόρευσιν, ἐπεβιάσθη πλοίου ἐκ τῶν ἐικτῶν τοῦ Πειραιῶς καὶ ἔπλευσεν εἰς Ῥόδον. Ὅταν ἔφθασεν ἐκεῖ, διέδωκεν, ὅτι ἐκνυριεύθησαν αἱ Ἀθηναὶ ἐπὶ τῶν Μακεδόνων καὶ ὅτι πολιορκεῖται ὁ Πειραιεύς. Κατόπιν τῆς πληροφορίας αὐτῆς οἱ Ῥόδιοι ἐξώπλισαν τριήρεις καὶ συνελάμβανον τὰς αἰ γαγωγὰς πλοίων, τὰ ὅποια μετέφερον σίτον εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ κατεκράτουν αὐτὰ καὶ τὰ φορτία των.

Μετὰ τριῶν εἰρημίας, ὁ Λεωκράτης ἔγκατέλειπε τὴν Ῥόδον καὶ ἐγκατέστη ὡς ἔμπορος εἰς τὰς Δελφοὺς. Ἐκεῖ εὐρισκόμενος ἐπόλησε δι' ἀντιπροσώπων τὴν ἐν Ἀθήναις ἀκίνητον περιουσίαν του. Πέντε ὄμως ἔτη μετὰ τὴν ἔγκατάστασίν του εἰς τὰς Μέγαρα ὁ Λεωκράτης ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ ἀδίκημά του θὰ εἶχε πλέον περὶ γραφῆ εἰς τὴν μνήμην τῶν συμπολιτῶν του. Ἡ ἀνωτέρα ἡγεμονία καὶ ἡ ἀκοίμητος φιλοπατρία τοῦ Λυκούργου ἐξηγέρθη τότε ἀπὸ τὸ θράσος τοῦ καιαπτύστου, ὅπως τὸν ἐδῶκει, προδοῦν. Διὰ τοῦτο ὑπέβαλε καὶ αὐτοῦ μήνυσιν ἐπὶ προδοσίᾳ ζητῶν τὴν ἑξὺς θάνατον καταδίκην του. Ἡ μήνυσις, ἡ εἰσαγγελία ὅπως ἐλέγεται, οὐκ εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν τῶν Ἀθη-

ναίων, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ἡ ὁποία μετεβάλλετο πολλάκις εἰς ἕκτακτον δικαστήριον προκειμένου περὶ ὑποθέσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Παρὰ τὴν ἀποδεδειγμένην ἐν τούτοις πράξιν τοῦ κατηγορουμένου καὶ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου ἀποκαλυπτικὴν ἀγόρευσιν τοῦ Λυκούργου τὸ δικαστήριον ἠθώωσεν αὐτὸν δι' ἰσοψηφίας, ὅπως μανθάνομεν ἐκ τοῦ Αἰσχίνου, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι οὐδεὶς νόμος προέβλεπε περὶ τοῦ ἀδικήματος τοῦ Λεωκράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς γενικῆς ἐπιεικείας, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτει κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὰς Ἀθήνας.

1-2. Δικαίαν, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ εὐσεβῆ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τὴν ἀρχὴν τῆς κατηγορίας Λεωκράτους τοῦ κρινομένου ποιήσομαι. εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾷ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τοῖς ἥρωσι τοῖς κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἰδρυμένοις, εἰ μὲν εἰσήγγελα Λεωκράτην δικαίως καὶ κρίνω τὸν προδόντα αὐτῶν καὶ τοὺς νεῶς καὶ τὰ ἔδη καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας τὰς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων παραδεδομένας, ἐμὲ μὲν ἄξιον ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων κατηγοροῦν ποιῆσαι, ὃ καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει συμφέρει, ὑμᾶς δέ, ὡς ὑπὲρ πατέρων καὶ παιδῶν καὶ γυναικῶν καὶ πατρίδος καὶ ἱερῶν βουλευομένους, καὶ ἔχοντας ὑπὸ τῇ ψήφῳ τὸν προδότην ἀπάντων τούτων, ἀπαραιτήτους δικαστὰς καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον γενέσθαι τοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα παρανομοῦσιν· εἰ δὲ μήτε τὸν προδόντα τὴν πατρίδα μήτε τὸν ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερά εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα καθίστημι, σωθῆναι αὐτὸν ἐκ τοῦ κινδύνου καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ὑφ' ὑμῶν τῶν δικαστῶν.

7-9. Ἄπαντας μὲν οὖν χρὴ νομίζειν μεγάλους εἶνα

τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, μάλιστα δὲ τοῦτον, ὑπὲρ οὗ νῦν μέλλετε τὴν ψῆφον φέρειν. ὅταν μὲν γὰρ τὰς τῶν παρὰ νόμων γραφὰς δικάζητε, τοῦτο μόνον ἐπανορθοῦτε καὶ ταύτην τὴν πράξιν κωλύετε, καθ' ὅσον ἂν τὸ ψήφισμα μέλλῃ βλάπτειν τὴν πόλιν· ὁ δὲ νῦν ἐνεσθηκῶς ἀγὼν οὐ μικρόν τι μέρος συνέχει τῶν τῆς πόλεως οὐδὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ὑπὲρ ὅλης τῆς πατρίδος καὶ κατὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀείμνηστον καταλείπει τοῖς ἐπιγιγνομένοις τὴν κρίσιν. οὕτω γὰρ ἐστὶ δεινὸν τὸ γεγενημένον ἀδίκημα καὶ τηλικούτου ἔχει τὸ μέγεθος, ὥστε μήτε κατηγορίαν μήτε τιμωρίαν ἐνδέχεσθαι εὑρεῖν ἀξίαν, μηδὲ ἐν τοῖς νόμοις ὄρισθαι τιμωρίαν ἀξίαν τῶν ἀμαρτημάτων. τί γὰρ χρὴ παθεῖν τὸν ἐκλιπόντα μὲν τὴν πατρίδα, μὴ βοηθήσαντα δὲ τοῖς πατρώοις ἱεροῖς, ἐγκαταλιπόντα δὲ τὰς τῶν προγόνων θήκας, ἅπασαν δὲ τὴν πόλιν ὑποχείριον τοῖς πολεμίοις παραδόντα; τὸ μὲν γὰρ μέγιστον καὶ ἔσχατον τῶν τιμημάτων, θάνατος, ἀναγκαῖον μὲν ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμιον, ἔλαττον δὲ τῶν Λεωκράτους ἀδικημάτων καθέστηκε. παρεῖσθαι δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων τιμωρίαν συμβέβηκεν, ὧ ἄνδρες, οὐ διὰ ῥαθυμίας τῶν τότε νομοθετούντων, ἀλλὰ διὰ τὸ μήτ' ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις γεγενῆσθαι τοιοῦτον μηδὲν μήτε ἐν τοῖς μέλλουσιν ἐπίδοξον εἶναι γενήσεσθαι· διὸ καὶ μάλιστα, ὧ ἄνδρες, δεῖ ὑμᾶς γενέσθαι μὴ μόνον τοῦ νῦν ἀδικήματος δικαστάς, ἀλλὰ καὶ νομοθέτας, τὴν ὑμετέραν κρίσιν καταλείποντας παράδειγμα τοῖς ἐπιγιγνομένοις.

14-15. Δεῖ δ', ὧ ἄνδρες, μηδὲ ταῦτα λαθεῖν ὑμᾶς, ὅτι οὐχ ὅμοιός ἐστιν ὁ ἀγὼν περὶ τούτου καὶ τῶν ἄλλων ιδιωτῶν. περὶ μὲν γὰρ ἀγνώτος ἀνθρώπου τοῖς Ἕλλησιν ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ἐδοκεῖτ' ἂν ἢ καλῶς ἢ καὶ φαύ-

λως ἐψηφίσθαι· περὶ δὲ τούτου, ὅ τι ἂν βουλευέσθητε, παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσιν ἔσται λόγος. ἐπιφανής τε γὰρ ἔστι διὰ τὸν ἔκπλουν τὸν εἰς Ῥόδον καὶ τὴν ἀπαγγελίαν, ἣν ἐποιήσατο καθ' ὑμῶν πρὸς τε τὴν πόλιν τὴν τῶν Ῥοδίων καὶ τῶν ἐμπόρων τοῖς ἐπιδημοῦσιν ἐκεῖ, οἳ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιπλέοντες δι' ἐργασίαν ἀπήγγελλον ἅμα περὶ τῆς πόλεως, ἃ Λεωκράτους ἀκηκόεσαν· οἳ ἴσασι τὰ τῶν προγόνων τῶν ὑμετέρων ἔργα ἐναντιώτατα τοῖς τούτῳ διαπεπραγμένοις ὄντα· ὥστε περὶ πολλοῦ ποιητέον ἐστὶν ὀρθῶς βουλευσασθαι περὶ αὐτοῦ· εὐ γὰρ ἴστε, ὧ Ἀθηναῖοι, ὅτι, ᾧ πλεῖστον διαφέρετε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς καὶ πρὸς τοὺς γονεάς ὀσίως καὶ πρὸς τὴν πατρίδα φιλοτίμως ἔχειν, τούτου πλεῖστον ἀμελεῖν δόξαιτ' ἂν, εἰ τὴν παρ' ὑμῶν οὗτος διαφύγοι τιμωρία.

16-17. Δέομαι δ' ὑμῶν, ᾧ Ἀθηναῖοι, ἀκοῦσαί μου τῆς κατηγορίας διὰ τέλους, καὶ μὴ ἄχθεσθαι, ἐὰν ἄρξωμαι ἀπὸ τῶν τῇ πόλει τότε συμβάντων, ἀλλὰ τοῖς αἰτίοις ὀργίζεσθαι καὶ δι' οὓς ἀναγκάζομαι νῦν μεμνήσθαι περὶ αὐτῶν. γεγενημένης γὰρ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης καὶ συνδραμόντων ἀπάντων ὑμῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐψηφίσατο ὁ δῆμος παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὰ τεῖχη κατακομίζειν, τοὺς δὲ στρατηγούς τάττειν εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων τῶν οἰκούντων Ἀθήνησι, καθ' ὅ τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ.

Λεωκράτης δὲ τούτων οὐδενὸς φροντίσας, συσκευασάμενος ἃ εἶχε χρήματα, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὸν λέμβον μετεκόμισε, τῆς νεῶς ἤδη περὶ τὴν Ἀκτὴν ἐξορμούσης, καὶ περὶ δειλὴν ὄψιαν κατὰ μέσσην τὴν Ἀκτὴν διὰ τῆς πυλίδος ἐξελθὼν πρὸς τὴν ναῦν προσέπλευσε καὶ ὄχρετο φεύγων, οὔτε τοὺς λιμένας τῆς πόλεως ἐλέων,

ἔξ ὧν ἀνήγετο, οὔτε τὰ τεῖχη τῆς πατρίδος αἰσχυρόμενος, ὡς τὴν φυλακὴν ἔρημον τὸ καθ' ἑαυτὸν μέρος κατέλειπεν, οὔτε τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Σωτείρας ἀφορῶν καὶ προδιδούς ἐφοβήθη, οὐς αὐτίκα σώσοντας ἑαυτὸν ἐκ τῶν κινδύνων ἐπικαλέσεται.

18-19. Καταχθεις δὲ καὶ ἀφικόμενος εἰς Ῥόδον, ὡς περ τῇ πατρίδι μεγάλας ἐπιτυχίας εὐαγγελιζόμενος, ἀπήγγελλεν, ὡς τὸ μὲν ἄστρῳ τῆς πόλεως ἐαλωκὸς καταλίποι, τὸν δὲ Πειραιᾶ πολιορκούμενον, αὐτὸς δὲ μόνος διασωθεὶς ἦκου καὶ οὐκ ἠσχύνθη τὴν τῆς πατρίδος ἀτυχίαν αὐτοῦ σωτηρίαν προσαγορεύσας. οὕτω δὲ σφόδρα ταῦτ' ἐπίστευσαν οἱ Ῥόδιοι, ὥστε τριῆρεις πληρώσαντες τὰ πλοῖα κατήγον, καὶ τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ναυκλήρων οἱ παρεσκευασμένοι δεῦρο πλεῖν αὐτοῦ τὸν σῆτον ἐξείλοντο καὶ ἄλλα χρήματα διὰ τοῦτον καὶ ὅτι ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, ἀναγνώσεται ὑμῖν τὰς μαρτυρίας ἀπάντων, πρῶτον μὲν τὰς τῶν γειτόνων καὶ τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ κατοικούντων, οἱ τοῦτον ἴσασιν ἐν τῷ πολέμῳ φυγόντα καὶ ἐκπλεύσαντα Ἀθήνηθεν, ἔπειτα τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον, ὅτε Λεωκράτης ταῦτα ἀπήγγελλε, μετὰ δὲ ταῦτα τὴν Φυρκίνου μαρτυρίαν, ὃν καὶ ὑμῶν ἴσασιν οἱ πολλοὶ κατηγοροῦντα τούτου ἐν τῷ δήμῳ, ὡς καὶ μέγала καταβεβλαφῶς εἶη τὴν πεντηκοστὴν μετέχων αὐτῆς.

43-44. Ὡστε, ὦ ἄνδρες, τὸν ἐν τοῖς τοιοῦτοις φόβοις καὶ τηλικούτοις κινδύνοις καὶ τοσαύτῃ αἰσχύνῃ ἐγκαταλιπόντα τὴν πόλιν, καὶ μήτε ὄπλα θέμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος μήτε τὸ σῶμα παρασχόντα τάξει τοῖς στρατηγοῖς, ἀλλὰ φυγόντα καὶ προδόντα τὴν τοῦ δήμου σωτηρίαν, τίς ἂν ἢ δικαστῆς φιλόπολις καὶ εὐσεβεῖν

βουλόμενος ψήφῳ ἀπολύσειεν, ἢ ῥήτωρ κληθεὶς τῷ προδότη τῆς πόλεως βροθήσειε, τὸν οὐδὲ συμπενηθῆσαι τὰς τῆς πατρίδος συμφορὰς τολμήσαντα, οὐδὲ συμβεβλημένον οὐδὲν εἰς τὴν τῆς πόλεως καὶ τοῦ δήμου σωτηρίαν; καίτοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οὐκ ἔστιν ἤτις ἡλικία οὐ παρέσχετο ἑαυτὴν εἰς τὴν τῆς πόλεως σωτηρίαν, ὅτε ἡ μὲν χώρα τὰ δένδρα συνεβάλλετο, οἱ δὲ τετελευτηκότες τὰς θήκας, οἱ δὲ νεῶ τὰ ὄπλα. ἐπεμελοῦντο γὰρ οἱ μὲν τῆς τῶν τειχῶν κατασκευῆς, οἱ δὲ τῆς τῶν τάφρων, οἱ δὲ τῆς χαρακώσεως· οὐδεὶς δ' ἦν ἀργὸς τῶν ἐν τῇ πόλει· ἐφ' ὧν οὐδενὸς τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ παρέσχετο τάξει Λεωκράτης.

45. Ὡν εἰκὸς ὑμᾶς ἀναμνησθέντας τὸν μηδὲ συνεπενεγκεῖν μηδ' ἐπ' ἐκφορὰν ἐλθεῖν ἀξιῶσαντα τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δήμου σωτηρίας ἐν Χαιρωνείᾳ τελευτησάντων θανάτῳ ζημιῶσαι ὡς τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος ἀτάφων ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν γεγενημένων· ὧν οὗτος οὐδὲ τὰς θήκας παριῶν ἠσχύνθη ὀγδόφ' ἔτει τὴν πατρίδα αὐτῶν προσαγορεύων.

46-48. Περὶ ὧν, ὧ ἄνδρες, μικρῷ πλείω βούλομαι διελθεῖν, καὶ ὑμῶν ἀκοῦσαι δέομαι καὶ μὴ νομίζεῖν ἄλλοτριούς· εἶναι τοὺς τοιούτους λόγους τῶν δημοσίων ἀγῶνων· αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν εὐλογίαι τὸν ἔλεγχον σαφῆ κατὰ τῶν τάναντία ἐπιτηδεύόντων ποιοῦσιν· ἔτι δὲ καὶ δίκαιον τὸν ἔπαινον, ὅς μόνος ἄθλον τῶν κινδύνων τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐστὶ, τοῦτον, ἐπειδὴ κάκεινοι εἰς τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως τὰς ψυχὰς τὰς αὐτῶν ἀνάλωσαν, ἐν τοῖς δημοσίοις καὶ κοινοῖς ἀγῶσι τῆς πόλεως μὴ παραλιπεῖν. ἐκείνοι γὰρ τοῖς πολεμίοις ἀπήνησαν ἐπὶ τοῖς ὀρίοις τῆς Βοιωτίας ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας μαχοῦμενοι, οὐκ ἐπὶ τοῖς

τείχεσι τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχοντες, οὐδὲ τὴν χώραν κακῶς ποιεῖν προέμενοι τοῖς ἐχθροῖς, ἀλλὰ τὴν μὲν αὐτῶν ἀνδρείαν ἀσφαλεστέραν φυλακὴν εἶναι νομίζοντες τῶν λιθίνων περιβόλων, τὴν δὲ θρέψασαν αὐτοὺς αἰσχυρόμενοι περιορᾶν πορθουμένην, εἰκότως ὥσπερ γὰρ πρὸς τοὺς φύσει γεννήσαντας καὶ τοὺς ποιητοὺς τῶν πατέρων οὐχ ὁμοίως ἔχουσιν ἅπαντες ταῖς εὐνοίαις, οὕτω καὶ πρὸς τὰς χώρας τὰς μὴ φύσει προσηκούσας, ἀλλ' ὕστερον ἐπικτήτους γενομένας καταδεέστερον διάκεινται. τοιαύταις δὲ γνώμαις χρυσάμενοι καὶ τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν ἐξ ἴσου τῶν κινδύνων μετασχόντες, οὐχ ὁμοίως τῆς τύχης ἐκοινώνησαν τῆς γὰρ ἀρετῆς οὐ ζῶντες ἀπολαύουσιν, ἀλλὰ τελευτήσαντες τὴν δόξαν καταλελοίπασιν, οὐχ ἠττηθέντες, ἀλλ' ἀποθανόντες ἔνθαπερ ἐτάχθησαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀμύνοντες.

49-50. Εἰ δὲ δεῖ καὶ παραδοξότατον μὲν εἰπεῖν, ἀληθὲς δέ, ἐκεῖνοι νικῶντες ἀπέθανον. τὰ γὰρ ἄθλα τοῦ πολέμου τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ἐστὶν ἐλευθερία καὶ ἀρετή· ταῦτα δὲ ἀμφοτέρω τοῖς τελευτήσασιν ὑπάρχει. ἔπειτα δὲ οὐδ' οἷόν τ' ἐστὶν εἰπεῖν ἠττησθαι τοὺς ταῖς διανοίαις μὴ πτήξαντας τὸν τῶν ἐπιόντων φόβον. μόνους γὰρ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις καλῶς ἀποθνήσκοντας οὐδ' ἂν εἰς ἠττᾶσθαι δικαίως φήσειε· τὴν γὰρ δουλείαν φεύγοντες εὐκλεᾶ θάνατον αἰροῦνται. ἐδήλωσε δὲ ἡ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀρετή· μόνοι γὰρ τῶν ἀπάντων τὴν τῆς Ἑλλάδος ἐλευθερίαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν σώμασιν εἶχον. ἅμα γὰρ οὗτοί τε τὸν βίον μετήλλαξαν καὶ τὰ τῆς Ἑλλάδος εἰς δουλείαν μετέπεσε· συνετάφη γὰρ τοῖς τούτων σώμασιν ἡ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερία. ὄθιν καὶ φανερόν πᾶσιν ἐποίησαν οὐκ ἰδίᾳ πολεμοῦν.

τες, ἀλλ' ὑπὲρ κοινῆς ἐλευθερίας προκινδυνεύοντες ὥστε, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἂν αἰσχυνθεῖην εἰπὼν στέφανον τῆς πατρίδος εἶναι τὰς ἐκείνων ψυχάς.

51. Καὶ δι' ἃ οὐκ ἀλόγως ἐπετήδευον ἐπίστασθε, ὦ Ἀθηναῖοι, μόνοι τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τιμᾶν· εὐρήσετε δὲ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἀθλητὰς ἀνακειμένους, παρ' ὑμῖν δὲ στρατηγούς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς τὸν τύραννον ἀποκτείναντας, καὶ τοιοῦτους μὲν ἄνδρας οὐδ' ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὀλίγους εὐρεῖν ῥάδιον, τοὺς δὲ τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας νενικηκότας εὐπετῶς πολλαχόθεν ἔστι γεγονότας ἰδεῖν. ὥσπερ τοίνυν τοῖς εὐεργέταις μεγίστας τιμὰς ἀπονέμετε, οὕτω δίκαιον καὶ τοὺς τὴν πατρίδα κατασχύνοντας καὶ προδιδόντας ταῖς ἐσχάταις τιμωρίαις κολάζειν.

59-62. Ἦξει δ' ἴσως ἐπ' ἐκείνον τὸν λόγον φερόμενος, ὃν αὐτῷ συμβεβουλεύκασι τινες τῶν συνηγόρων, ὡς οὐκ ἔνοχός ἐστι τῇ προδοσίᾳ· οὔτε γὰρ νεωρίων κύριος οὔτε πυλῶν οὔτε στρατοπέδων οὔθ' ὄλως τῶν τῆς πόλεως οὐδενός· ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι τοὺς μὲν τούτων κύριους μέρος ἂν τι προδοῦναι τῆς ὑμετέρας δυνάμεως, τουτοῖ δ' ὅλην ἔκδοτον ποιῆσαι τὴν πόλιν. ἔτι δ' οἱ μὲν τοὺς ζῶντας μόνον ἀδικοῦσι προδιδόντες, οὗτος δὲ καὶ τοὺς τετελευτηκότας καὶ τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἱερὰ τῶν πατρίων νομίμων ἀποστερῶν, καὶ ὑπὸ μὲν ἐκείνων προδοθεῖσαν οἰκείσθαι ἂν συνέβαινε δούλην οὔσαν τὴν πόλιν, ὃν δὲ τρόπον οὗτος ἐξέλιπεν, αἰοίκητον ἂν γενέσθαι. ἔτι δὲ ἐκ μὲν τοῦ κακῶς πράττειν τὰς πόλεις μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον εἰκός ἐστιν, ἐκ δὲ τοῦ παντάπασι γενέσθαι ἀνάστατον καὶ τῶν κοινῶν ἐλπίδων στρηθῆναι. ὥσπερ γὰρ ἀνθρώπων ζῶντι μὲν ἐλπίς ἐκ

τοῦ κακῶς πράξει μεταπεσεῖν, τελευτήσαντι δὲ συνανα-
ρεῖται πάντα, δι' ὧν ἂν τις εὐδαιμονήσειεν, οὕτω καὶ
περὶ τὰς πόλεις συμβαίνει πέρας ἔχειν τὴν ἀτυχίαν, ὅταν
ἀνάστατοι γίνωνται. εἰ γὰρ δεῖ τὴν ἀλήθειαν εἰπεῖν,
πόλεός ἐστι θάνατος ἀνάστατον γενέσθαι. τεκμήριον δὲ
μέγιστον ἡμῶν γὰρ ἡ πόλις τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ τῶν
τυράννων κατεδουλώθη, τὸ δ' ὕστερον ὑπὸ τῶν τριά-
κοντα, καὶ ὑπὸ Λακεδαιμονίων τὰ τεῖχη καθηρέθη. καὶ
ἐκ τούτων ὅμως ἀμφοτέρων ἠλευθερώθημεν καὶ τῆς
τῶν Ἑλλήνων εὐδαιμονίας ἠξιώθημεν προστάται γε-
νέσθαι· ἀλλ' οὐχ ὅσαι πώποτ' ἀνάστατοι γεγονάσι.
τοῦτο μὲν γάρ, εἰ καὶ παλαιότερον εἰπεῖν ἐστι, τὴν
Τροίαν τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι μεγίστη γεγενημένη τῶν
τότε πόλεων καὶ πάσης ἐπάρξασα τῆς Ἀσίας, ὡς ἅπαξ
ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατεσκάφη, τὸν αἰῶνα ἀοίκητός
ἐστι; τοῦτο δὲ Μεσσήνην πεντακοσίοις ἔτεσιν ὕστερον
ἐκ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων συνοικισθεῖσαν;

75-77. Καίτοι ὑμεῖς τίνα τρόπον νενομίκατε περὶ
τούτων καὶ πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις, θεωρήσατε. ἄξιον
γὰρ ὅμως καίπερ πρὸς εἰδότας διελθεῖν· ἐγκώμιον γὰρ
νῆ τὴν Ἀθηναίων εἰσι τῆς πόλεως οἱ παλαιοὶ νόμοι καὶ τὰ
ἔθη τῶν ἐξ ἀρχῆς ταῦτα κατασκευασάντων, οἷς ἂν προσ-
έχητε, τὰ δίκαια ποιήσετε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σε-
μνοὶ καὶ ἄξιοι τῆς πόλεως δόξετ' εἶναι. ὑμῖν γὰρ ἐστὶν
ὄρκος, ὃν ὁμνύουσι πάντες οἱ πολῖται, ἐπειδὴν εἰς τὸ
ληξιαρχικὸν γραμματεῖον ἐγγραφῶσι καὶ ἔφηβοι γίνων-
ται, μήτε τὰ ἱερὰ ὄπλα καταισχυνεῖν μήτε τὴν τάξιν
λείπειν, ἀμυνεῖν δὲ τῇ πατρίδι καὶ ἀμείνω παραδώσειν.
ὃν εἰ μὲν ὁμώμοκε Λεωκράτης, φανερῶς ἐπιώρκησε,
καὶ οὐ μόνον ὑμᾶς ἠδίκηκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θεῖον ἠσέ-
βηκεν· εἰ δὲ μὴ ὁμώμοκεν, εὐθύς δηλὸς ἐστὶ παρεσκευα-

σμένος οὐδὲν ποιήσῃ τῶν δεόντων, ἀνθ' ὧν δικαίως
 ἂν αὐτὸν καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν θεῶν τιμωρή-
 σαισθε. βούλομαι δὲ ὑμᾶς ἀκοῦσαι τοῦ ὄρκου. Λέγε,
 γραμματεῦ.

↓ **ΟΡΚΟΣ.** Οὐ κατασχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγ-
 καταλείψω τὸν παραστάτην, οἷω ἂν στοιχήσω ἄμυνῶ
 δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὀσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολ-
 λῶν τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλείω δὲ
 καὶ ἀρείω ἔσης ἂν παραδέξωμαι. καὶ εὐηκοήσω τῶν
 αἰεὶ κρινόντων, καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυθέντοις πεί-
 σομαι καὶ οὐσιν ἂν ἄλλους τὸ πλῆθος ἰδρῶσθαι
 ὁμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρῇ τοὺς θεσμούς ἢ μὴ πεί-
 θηται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἄμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ
 πολλῶν. καὶ ἱερά τὰ πάτρια τιμήσω. Ἰστορες τού-
 των Ἄγλαυρος, Ἐνάλιος, Ζεὺς, Ἀξῶ, Θαλλῶ,
 Ἡγεμόνη.

78. Καλὸς γε, ὦ ἄνδρες, καὶ ὅσιος ὁ ὄρκος. παρὰ
 τοῦτον τοίνυν ἅπαντα πεποίηκε Λεωκράτης. καίτοι
 πῶς ἂν ἄνθρωπος γένοιτο ἀνοσιώτερος ἢ μᾶλλον προ-
 δότης τῆς πατρίδος; τίνα δ' ἂν τρόπον ὄπλα κατα-
 σχύνει τις μᾶλλον, ἢ εἰ λαβεῖν μὴ θέλοι καὶ τοὺς πο-
 λεμίους ἀμύνασθαι; πῶς δ' οὐ καὶ τὸν παραστάτην καὶ
 τὴν τάξιν λείπειν ὁ μὴδὲ τάξει τὸ σῶμα παρασχών;
 ποῦ δ' ὑπὲρ ὀσίων καὶ ἱερῶν ἤμυνεν ἂν ὁ μὴδένα κίνδυ-
 νον ὑπομείνας; τὸ γὰρ τούτου μέρος ἐκλελειμμένη τοῖς
 πολεμίοις ὑποχειρίος ἐστίν. εἶτα τοῦτον οὐκ ἀποκτε-
 νεῖτε τὸν ἀπάσαις ταῖς ἀδικίαις ἔνοχον ὄντα; τίνας οὖν
 τιμωρήσεσθε; τοὺς ἔν τι τοῦτων ἡμαρτηκότας; ῥάδιον
 ἔσται παρ' ὑμῖν ἄρα μεγάλα ἀδικεῖν, εἰ φανεῖσθε ἐπὶ
 τοῖς μικροῖς μᾶλλον ὀργιζόμενοι.

79-81. Καὶ μὴν, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦθ' ὑμᾶς δεῖ μα-
 Δυκούργου λόγος κατὰ Λεωκράτους

θεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστί· τρία γὰρ ἐστίν, ἐξ ὧν ἡ πολιτεία συνέστηκεν, ὁ ἄρχων, ὁ δικαστής, ὁ ἰδιώτης· τούτων τοίνυν ἕκαστος ταύτην πίστιν δίδωσιν, εἰκότως· τοὺς μὲν γὰρ ἀνθρώπους πολλοὶ ἤδη ἐξαπατήσαντες καὶ διαλαθόντες οὐ μόνον τῶν παρόντων κινδύνων ἀπελύθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἀθῶοι τῶν ἀδικημάτων τούτων εἰσὶ· τοὺς δὲ θεοὺς οὐτ' ἂν ἐπιορκήσας τις λάθοι οὐτ' ἂν ἐκφύγοι τὴν ἀπ' αὐτῶν τιμωρίαν, ἀλλ' εἰ μὴ αὐτός, οἱ παῖδες γε καὶ τὸ γένος ἅπαν τὸ τοῦ ἐπιορκήσαντος μεγάλοις ἀτυχήμασι περιπίπτει. Διόπερ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ταύτην πίστιν ἔδοσαν αὐτοῖς ἐν Πλαταιαῖς πάντες οἱ Ἕλληνες, ὅτε ἔμελλον παραταξάμενοι μάχεσθαι πρὸς τὴν Ξέρξου δύναμιν, οὐ παρ' αὐτῶν εὐρόντες, ἀλλὰ μιμησάμενοι τὸν παρ' ὑμῖν εἰθισμένον ὄρκον, ὃν ἄξιόν ἐστιν ἀκοῦσαι· καὶ γὰρ παλαιῶν ὄντων τῶν τότε πεπραγμένων ὁμοῦς ἀτεχνῶς ἐστίν ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἰδεῖν τὴν ἐκείνων ἀρετὴν. καὶ μοι ἀναγίνωσκε αὐτόν.

ΟΡΚΟΣ. Οὐ ποιήσομαι περὶ πλείονος τὸ ζῆν τῆς ἐλευθερίας, οὐδ' ἐγκαταλείψω τοὺς ἡγεμόνας οὔτε ζῶντας οὔτε ἀποθανόντας, ἀλλὰ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ τελευτήσαντας τῶν συμμάχων ἅπαντας θάψω. Καὶ κρατήσας τῷ πολέμῳ τοὺς βαρβάρους τῶν μὲν μαχουμένων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεων οὐδεμίαν ἀνάστατον ποιήσω, τὰς δὲ τὰ τοῦ βαρβάρου προελομένας ἅπασας δεκατεύσω· καὶ τῶν ἱερῶν τῶν ἐμπροσθέντων καὶ καταβληθέντων ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὐδὲν ἀνοικοδομήσω παντάπασιν, ἀλλ' ἐπόμνημα τοῖς ἐπιγυνομένοις ἔασσω καταλείπεσθαι τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας.

82. Οὕτω τοίνυν, ὧ ἄνδρες, σφόδρα ἐνέμειναν ἐν τούτῳ πάντες, ὥστε καὶ τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὖνοιαν

μεθ' ἑαυτῶν ἔσχον βοηθόν, καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀνδρῶν ἀγαθῶν γενομένων πρὸς τὸν κίνδυνον μάλιστα ἡ πόλις ὑμῶν εὐδοκίμησεν. ὁ καὶ πάντων ἂν εἴη δεινότατος, τοὺς μὲν προγόνους ὑμῶν ἀποθνήσκειν τολμᾶν, ὥστε μὴ τὴν πόλιν ἀδοξεῖν, ὑμᾶς δὲ μὴ κολάζειν τοὺς καταισχύναντας αὐτήν, ἀλλὰ περιορᾶν τὴν κοινήν καὶ μετὰ πολλῶν συνειλεγμένην εὐκλειαν, ταύτην διὰ τὴν τῶν τοιούτων ἀνδρῶν πονηρίαν καταλυομένην.

83-84. Καίτοι, ὦ ἄνδρες, μόνοις ὑμῖν τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἔστιν οὐδὲν τούτων περιδεῖν. βούλομαι δὲ μιὰ καὶ τῶν παλαιῶν ὑμῖν διελθεῖν, οἷς παραδείγμασι χρώμενοι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων βέλτιον βουλεύσεσθε. τοῦτο γὰρ ἔχει μέγιστον ἡ πόλις ἡμῶν ἀγαθόν, ὅτι τῶν καλῶν ἔργων παράδειγμα τοῖς Ἑλλησι γέγονεν ὅσον γὰρ τῷ χρόνῳ πασῶν ἐστὶν ἀρχαιοτάτη, τοσοῦτον οἱ πρόγονοι ἡμῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀρετῇ διενηνόχασιν. ἐπὶ Κόδρου γὰρ βασιλεύοντος Πελοποννησίοις γενομένης ἀφορίας κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ἔδοξε στρατεύειν ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ ἡμῶν τοὺς προγόνους ἐξαναστήσαντας κατανείμασθαι τὴν χώραν. καὶ πρῶτον μὲν εἰς Δελφοὺς ἀποστείλαντες τὸν θεὸν ἐπηρώτων, εἰ λήψονται τὰς Ἀθήνας ἀνελόντος δὲ τοῦ θεοῦ αὐτοῖς, ὅτι τὴν πόλιν αἰρήσουσιν, ἐὰν μὴ τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων Κόδρον ἀποκτείνωσιν, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας.

85-87. Κλεόμαντις δὲ τῶν Δελφῶν τις πυθόμενος τὰ χρηστήριον δι' ἀπορρήτων ἐξήγγειλε τοῖς Ἀθηναίοις. οὕτως δὲ πέργονοι ἡμῶν, ὡς ἔοικε, καὶ τοὺς ἔξωθεν ἀνθρώπους εὖνους ἔχοντες διετέλουν. ἐμβalόντων δὲ τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν τί ποιούσιν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ἄνδρες δικασταί; οὐ καταλιπόντες τὴν χώ-

ραν, ὥσπερ Λεωκράτης, ὄχοντο, οὐδ' ἔκδοτον τὴν θρηψαμένην καὶ τὰ ἱερά τοῖς πολεμίοις παρέδοσαν, ἀλλ' ὀλίγοι ὄντες κατακλεισθέντες ἐπολιορκοῦντο καὶ διεκαρτέρουν εἰς τὴν πατρίδα. καὶ οὕτως ἦσαν, ὧ ἄνδρες, γενναῖοι οἱ τότε βασιλεύοντες, ὥστε προηροῦντο ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀρχομένων σωτηρίας μᾶλλον ἢ ζῶντες ἐτέραν μεταλλάξαι τὴν χώραν. φασὶ γοῦν τὸν Κόδρον παραγγείλαντα τοῖς Ἀθηναίοις προσέχειν, ὅταν τελευτήσῃ τὸν βίον, λαβόντα πτωχικὴν στολήν, ὅπως ἂν ἀπατήσῃ τοὺς πολεμίους, κατὰ τὰς πύλας ὑποδύντα φρύγανα συλλέγειν πρὸ τῆς πόλεως· προσελθόντων δ' αὐτῷ δυοῖν ἀνδροῖν ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν πυνθανομένων, τὸν ἕτερον αὐτῶν ἀποκτεῖναι τῷ δρεπάνῳ προσπεσόντα· τὸν δὲ περιλελειμμένον, παροξυνθέντα τῷ Κόδρῳ καὶ νομίσαντα πτωχὸν εἶναι, σπασάμενον τὸ ξίφος ἀποκτεῖναι τὸν Κόδρον. τούτων δὲ γενομένων οἱ μὲν Ἀθηναῖοι κήρυκα πέμψαντες ἠξίουσαν δοῦναι τὸν βασιλέα θάψαι, λέγοντες αὐτοῖς ἕπασαν τὴν ἀλήθειαν· οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τοῦτον μὲν ἀπέδοσαν, γνόντες δέ, ὡς οὐκέτι δυνατόν αὐτοῖς τὴν χώραν κατασχεῖν, ἀπεχώρησαν· τῷ δὲ Κλεομάντει τῷ Δελφῷ ἡ πόλις αὐτῷ τε καὶ ἐκγόνοις ἐν Πρυτανείῳ αἰδίδιον σίτησιν ἔδοσαν.

88-89. Ἐὰρ γε ὁμοίως ἐφίλουν τὴν πατρίδα Λεωκράται οἱ τότε βασιλεύοντες, οἱ γε προηροῦντο τοὺς πολεμίους ἐξαπατῶντες ἀποθνήσκειν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῆς ἰδίας ψυχῆς ἀντὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας ἀντικαταλλάττεισθαι; τοιγαροῦν μονώτατοι ἐπώνυμοι τῆς χώρας εἰσι ἰσοθέων τιμῶν τετυχηρότες, εἰκότως ὑπὲρ ἧς γὰρ οὕτω σφόδρα ἐσπούδαζον, δικαίως ταύτην καὶ τεθνεώτες ἐκληρονόμουσαν. ἀλλὰ Λεωκράτης οὔτε ζῶν οὔτε τε-

θνεώς δικαίως ἂν αὐτῆς μετάσχοι, μονώτατος δ' ἂν προσηκόντως ἔξορισθείη τῆς χώρας, ἣν ἐγκαταλιπὼν τοῖς πολεμίοις ᾤχετο· οὐδὲ γὰρ καλὸν τὴν αὐτὴν καλύπτειν τοὺς τῇ ἀρετῇ διαφέροντας καὶ τὸν κάκιστον πάντων ἀνθρώπων.

94. Ἡγοῦμαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, τὴν τῶν θεῶν ἐπιμέλειαν πάσας μὲν τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις ἐπισκοπεῖν, μάλιστα δὲ τὴν περὶ τοὺς γονέας καὶ τοὺς τετελευτηκότας καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐσέβειαν, εἰκότως· παρ' ὧν γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ ζῆν εἰλήφαμεν καὶ πλεῖστα ἀγαθὰ πεπόνθαμεν, εἰς τούτους μὴ ὅτι ἁμαρτεῖν, ἀλλ' ὅτι μὴ εὐεργετοῦντας τὸν αὐτῶν βίον καταναλῶσαι μέγιστον ἀσέβημά ἐστι.

95-96. Λέγεται γοῦν ἐν Σικελίᾳ—εἰ γὰρ καὶ μυθωδέστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἀρμόσει καὶ νῦν ἅλασι τοῖς νεωτέροις ἀκοῦσαι—ἐκ τῆς Αἴτνης ὄρυακα πυρὸς γενέσθαι· τοῦτον δὲ ῥεῖν φασιν ἐπὶ τὴν ἄλλην χώραν καὶ δὴ καὶ πρὸς πόλιν τινα τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὀρμησαὶ πρὸς φυγὴν τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἓνα δὲ τινα τῶν νεωτέρων, ὀρῶντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν, ἀλλ' ἐγκαταλαμβάνόμενον, ἀράμενον φέρειν φορτίου δ', οἶμαι, προσγενομένου καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη· ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει· λέγεται γὰρ κύκλω τὸν τόπον ἐκεῖνον περιορεῦσαι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν Εὐσεβῶν χωροῦν· τοὺς δὲ ταχεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησαμένους καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονέας ἅπαντας ἐγκαταλιπόντας ἀπολέσθαι.

97. Ὡστε καὶ ὑμᾶς δεῖ τὴν παρὰ θεῶν ἔχοντας

μαρτυρίαν ὁμογνωμόνως τοῦτον κολάζειν τὸν ἅπασιν τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασιν ἔνοχον ὄντα κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέρος· τοὺς μὲν γὰρ θεοὺς τὰς πατρίους τιμὰς ἀπεστέρηκε, τοὺς δὲ γονέας τοῖς πολεμίοις ἐγκατέλιπε, τοὺς δὲ τετελευτηκότας τῶν νομίμων οὐκ εἶασε τυχεῖν·

102-103. Βούλομαι δ' ὑμῖν καὶ τῶν Ὀμήρου παρασχέσθαι ἐπῶν. οὕτω γὰρ ὑπέλαβον ὑμῶν οἱ πατέρες σπουδαῖον εἶναι ποιητὴν, ὥστε νόμον ἔθεντο καθ' ἑκάστην πεντετηρίδα τῶν Παναθηναίων μόνου τῶν ἄλλων ποιητῶν ὁραφωδεῖσθαι τὰ ἔπη, ἐπίδειξιν ποιούμενοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων προηροῦντο, εἰκότως· οἱ μὲν γὰρ νόμοι διὰ τὴν συντομίαν οὐ διδάσκουσιν, ἀλλ' ἐπιτάττουσιν, ἃ δεῖ ποιεῖν, οἱ δὲ ποιηταὶ μιμούμενοι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων ἐκλεξάμενοι, μετὰ λόγου καὶ ἀποδείξεως τοὺς ἀνθρώπους συμπεῖθουσιν. Ἐκτὼς γὰρ τοῖς Τρωσὶ παρακελευόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος τάδε εἶρηκεν·

*ἀλλὰ μάχεσθ' ἐπὶ νησοῖ διαμπερές. ὅς δέ κεν ὑμέων
βλήμενος ἢ τυπεὶς θάνατον καὶ πότμον ἐπίσπη,
τεθνάτω· οὐ οἱ ἀεικὲς ἀμνησμένῳ περὶ πάτρης
τεθνάμεν. ἀλλ' ἄλογός τε σὴν καὶ νήπια τέκνα,
καὶ κληρὸς καὶ οἶκος ἀκήρατος, εἴ κεν Ἀχαιοὶ
οἴχωται σὺν νησοῖ φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν.*

104. Τούτων τῶν ἐπῶν ἀκούοντες, ὧ ἄνδρες, οἱ πρόγονοι ὑμῶν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων ζηλοῦντες οὕτως ἔσχον πρὸς ἀρετὴν, ὥστε οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς αὐτῶν πατρίδος, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς Ἑλλάδος ὡς κοινῆς ἠθελον ἀποθνήσκειν. οἱ γοῦν ἐν Μαραθῶνι παραταξάμενοι τοῖς βαρβάροις τὸν ἐξ ἀπάσης τῆς Ἀσίας στόλον ἐκράτησαν, τοῖς ἰδίοις κινδύνοις κοινὴν ἄδειαν ἅπασιν τοῖς Ἕλλησι κτώμενοι, οὐκ ἐπὶ τῇ δόξῃ μέγα

φρονοῦντες, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ταύτης ἄξια πράττειν, τῶν μὲν Ἑλλήνων προστάτας, τῶν δὲ βαρβάρων δεσπότας ἑαυτοὺς καθιστάντες· οὐ γὰρ λόγῳ τὴν ἀρετὴν ἐπετήδευον, ἀλλ' ἔργῳ πᾶσιν ἐπεδείκνυτο.

108-109. Οἱ μὲν δὴ πρόγονοι τοὺς βαρβάρους ἐνίκησαν, οἱ πρῶτοι τῆς Ἀττικῆς ἐπέβησαν, καὶ καταφανῆ ἐποίησαν τὴν ἀνδρείαν τοῦ πλοῦτου καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ πλῆθους περιγινομένην. Λακεδαιμόνιοι δ' ἐν Θερμοπύλαις παραταξάμενοι ταῖς μὲν τύχαις οὐχ ὁμοίαις ἐχρήσαντο, τῇ δ' ἀνδρεία πολὺ πάντων διήνεγκαν. τοιγαροῦν ἐπὶ τοῖς ἡρώϊοις μαρτύρια ἔστιν ἰδεῖν τῆς ἀρετῆς αὐτῶν ἀναγεγραμμένα ἀληθῆ πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας, ἐκείνοις μὲν·

*ὦ ξεῖν', ἄγγελον Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων πειθόμενοι νομίμοις,*

τοῖς δὲ ὑμετέροις προγόνοις·

*Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσόφορον Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.*

110. Ταῦτα, ὦ Ἀθηναῖοι, καὶ μνημονεύεσθαι καλὰ καὶ τοῖς πράξασιν ἔπαινος καὶ τῇ πόλει δόξα αἰμίμηστος. ἀλλ' οὐχ ὁ Λεωκράτης πεποίηκεν, ἀλλ' ἐκὼν τὴν ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰῶνος συνηθροισμένην τῇ πόλει δόξαν κατήσχυνεν· ἐὰν μὲν οὖν ἀποκτείνητε αὐτόν, δόξετε πᾶσι τοῖς Ἕλλησι καὶ ὑμεῖς τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων μισεῖν· εἰ δὲ μὴ, καὶ τοὺς προγόνους τῆς παλαιᾶς δόξης ἀποστερήσετε καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας μέγαρα βλάψετε· οἱ γὰρ ἐκείνους μὴ θαυμάζοντες τοῦτον πειράσσονται μιμεῖσθαι, νομίζοντες ἐκεῖνα μὲν παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμεῖν, παρὰ δ' ὑμῖν ἀναίδειαν καὶ προδοσίαν καὶ δειλίαν κεκρίσθαι κάλλιστον.

120-121. Λαβὲ δ' αὐτοῖς καὶ τὸ ψήφισμα περὶ τῶν εἰς Δεκέλειαν μεταστάντων, ὅτε ὁ δῆμος ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐπολιορκεῖτο, ὅπως εἰδῶσιν, ὅτι περὶ τῶν προδοτῶν οἱ πρόγονοι ὁμοίας καὶ ἀκολούθους ἀλλήλαις τὰς τιμωρίας ἐποιοῦντο. ἀναγίγνωσκε, γραμματεῦ.

Ψήφισμα

Ἀκούετε, ὦ ἄνδρες, καὶ τούτου τοῦ ψηφίσματος, ὅτι τῶν ἐν τῷ πολέμῳ μεταστάντων εἰς Δεκέλειαν κατέγγωσαν, καὶ ἐψηφίσαντο, ἐάν τις αὐτῶν ἐπανιῶν ἀλίσκηται, ἀπαγαγεῖν Ἀθηναίων τὸν βουλόμενον πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, παραλαβόντας δὲ παραδοῦναι τῷ ἐπὶ τοῦ ὀρύγματος. ἔπειτα ἐκεῖνοι μὲν τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ μεταστάντας οὕτως ἐκόλαζον, ὑμεῖς δὲ τὸν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας ἐν τῷ πολέμῳ φυγόντα εἰς Ῥόδον καὶ προδόντα τὸν δῆμον οὐκ ἀποκτενεῖτε ; πῶς οὖν δόξετε ἀπόγονοι εἶναι ἐκεῖνων τῶν ἀνδρῶν ;

122. Ἄξιον τοίνυν ἀκοῦσαι καὶ τοῦ περὶ τοῦ ἐν Σαλαμῖνι τελευτήσαντος γενομένου ψηφίσματος, ὃν ἡ βουλή, ὅτι λόγῳ μόνον ἐνεχείρει προδιδόναι τὴν πόλιν, περιελομένη τοὺς στεφάνους αὐτοχειρὶ ἀπέκτεινεν.

Ψήφισμα

123. Τί οὖν, ὦ ἄνδρες, ἄρᾳ γε ὑμῖν δοκεῖ βουλομένοις μιμεῖσθαι τοὺς προγόνους πάτριον εἶναι Λεωκράτην μὴ ἀποκτεῖναι ; ὁπότε γὰρ ἐκεῖνοι ἀνάστατον τὴν πόλιν οὔσαν τὸν λόγῳ μόνον προδιδόντα οὕτως ἀπέκτειναν, τί ὑμᾶς προσάκει τὸν ἕρκῳ καὶ οὐ λόγῳ τὴν οἰκουμένην ἐκλιπόντα ποιῆσαι ; ἄρ' οὐχ ὑπερβαλέσθαι ἐκείνους τῇ τιμωρίᾳ ;

127. Ἐνθυμεισθε τοίνυν, ὦ ἄνδρες, τῆς προνοίας ταύτης καὶ τῶν ἔργων ἀξίως, καὶ μὴ ἐπιλανθάνεσθε ἐν τῇ ψήφῳ, οἷων ἀνδρῶν ἐκγονοὶ ἐστε, ἀλλὰ παρακαλεῦσθε ὑμῖν αὐτοῖς, ὅπως ὅμοια ἐκείνοις καὶ ἀκόλουθα τῇ τήμερον ἡμέρᾳ ἐψηφισμένοι ἐκ τοῦ δικαστηρίου ἔξιτε. ὑπομνήματα δ' ἔχετε καὶ παραδείγματα τῆς ἐκείνων τιμωρίας τὰ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἀδικούντων ψηφίσμασιν ὠρισμένα· διομωμόκατε δ' ἐν τῷ ψηφίσματι τῷ Δημοφράντου κτείνειν τὸν τὴν πατρίδα προδιδόντα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ χειρὶ καὶ ψήφῳ. μὴ γὰρ οἴεσθε τῶν μὲν οὔσιων, ἅς ἂν οἱ πρόγονοι καταλίπωσι, κληρονόμοι εἶναι, τῶν δὲ ὄρκων καὶ τῆς πίστεως, ἣν δόντες οἱ πατέρες ὑμῶν ὄμηρον τοῖς θεοῖς τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας τῆς πόλεως μετεῖχον, ταύτης δὲ μὴ κληρονομεῖν.

128-129. Οὐ μόνον τοίνυν ἡ πόλις ὑμῶν οὕτως ἔσχε πρὸς τοὺς προδιδόντας, ἀλλὰ καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ μὴ μοι ἀχθεσθῆτε, ὦ ἄνδρες, εἰ πολλάκις μέμνημαι τῶν ἀνδρῶν τούτων· καλὸν γὰρ ἐστὶ πόλεως εὐνομουμένης περὶ τῶν δικαίων παραδείγματα λαμβάνειν· ἀσφαλέστερον γὰρ ἕκαστος ὑμῶν τὴν δικαίαν καὶ τὴν εὖορκον ψῆφον θήσεται. Πausανίαν γὰρ τὸν βασιλέα αὐτῶν προδιδόντα τῷ Πέρσῃ τὴν Ἑλλάδα λαβόντες, ἐπειδὴ ἔφθασε καταφυγῶν εἰς τὸ τῆς Χαλκιοίκου ἱερόν, τὴν θύραν ἀποικοδομήσαντες καὶ τὴν ὄροφὴν ἀποσκευάσαντες καὶ κύκλῳ περιστρατοπεδεύσαντες οὐ πρότερον ἀπῆλθον, πρὶν ἢ τῷ λιμῷ ἀπέκτειναν, καὶ πᾶσιν ἐπίσημον ἐποίησαν τὴν τιμωρίαν, ὅτι οὐδ' αἱ παρὰ τῶν θεῶν ἐπικουραὶ τοῖς προδόταις βοηθοῦσιν, εἰκότως· οὐδὲν γὰρ πρότερον ἀδικοῦσιν ἢ περὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβοῦσι, τῶν πατρίων νομίμων αὐτοὺς ἀποστεροῦντες. μέγιστον δὲ τῶν ἐκεῖ γεγεννημένων τεκμήριόν ἐστίν, ὃ μέλλω λέγειν· νόμον γὰρ

ἔθεντο περὶ πάντων τῶν μὴ θελόντων ὑπὲρ τῆς πατριδος κινδυνεύειν διαρρήδην λέγοντα ἀποθνήσκειν, εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν τάξαντες, εἰς ὃ μάλιστα φοβούμενοι τυγχάνουσι, καὶ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου σωτηρίαν ὑπεύθυνον κινδύνῳ ἐποίησαν μετ' αἰσχύνης. ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι οὐ λόγον ἀναπόδεικτον εἶρηκα, ἀλλὰ μετ' ἀληθείας παραδείγματα, φέρε αὐτοῖς τὸν νόμον.

Νόμος

130. Ἐνθυμεισθε δὴ, ὡς καλὸς ὁ νόμος, ὃ ἄνδρες, καὶ σύμφορος οὐ μόνον ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. ὁ γὰρ παρὰ τῶν πολιτῶν φόβος ἰσχυρὸς ὢν ἀναγκάσει τοὺς πρὸς τοὺς πολεμίους κινδύνους ὑπομένειν· τίς γὰρ ὁρῶν θανάτῳ ζημιούμενον τὸν προδότην ἐν τοῖς κινδύνοις ἐκλείπει τὴν πατρίδα; ἢ τίς παρὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως φιλοψυχῆσει εἰδὼς ὑποκειμένην αὐτῷ ταύτην τὴν τιμωρίαν; οὐδεμίαν γὰρ ἄλλην δεῖ ζημίαν εἶναι τῆς δειλίας ἢ θάνατον· εἰδότες γάρ, ὅτι δυοῖν κινδύνων ὑποκειμένοις ἀναγκαῖον ἔσται θατέρου μετασχεῖν, πολὺ μᾶλλον αἰρήσονται τὸν πρὸς τοὺς πολεμίους ἢ τὸν πρὸς τοὺς νόμους καὶ πολίτας.

147-148. Ἡγοῦμαι δέ, ὃ ἄνδρες, ὑπὲρ πάντων τῶν μεγίστων καὶ δεινοτάτων ἀδικημάτων μίαν ὑμᾶς ψῆφον ἐν τῇ τήμερον ἡμέρᾳ φέρειν, οἷς ἅπασιν ἔνοχον ὄντα Λεωκράτην ἔστιν ἰδεῖν, προδοσίας μὲν, ὅτι τὴν πόλιν ἐγκαταλιπὼν τοῖς πολεμίους ὑποχείριον ἐποίησε, δῆμον δὲ καταλύσεως, ὅτι οὐχ ὑπέμεινε τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κίνδυνον, ἀσεβείας δ', ὅτι τοῦ τὰ τέμνη τέμνεσθαι καὶ τοὺς νεῶς κατασκάπτεσθαι τὸ καθ' ἑαυτὸν γέγονεν

αἴτιος, τοκέων δὲ κακώσεως τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀφανίζων καὶ τῶν νομίμων ἀποστερωῶν, λιποταξίου δὲ καὶ ἀστρατείας οὐ παρασχὼν τὸ σῶμα τάξει τοῖς στρατηγοῖς. ἔπειτα τούτου τίς ἀποψηφιεῖται καὶ συγνώμην ἔξει τῶν κατὰ προαίρεσιν ἀδικημάτων ; καὶ τοσοῦτόν ἐστιν ἀνόητος, ὥστε τοῦτον σφάζων τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν προέσθαι τοῖς ἐγκαταλιπεῖν βουλομένοις, καὶ τοῦτον ἐλεήσας αὐτὸς ἀνελέητος ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπολέσθαι προαιρηθήσεται, καὶ τῷ προδότῃ τῆς πατρίδος χάριν θέμενος ὑπεύθυνος εἶναι τῇ παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίᾳ ;

149-150. Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ τῇ πατρίδι βοηθῶν καὶ τοῖς ἱεροῖς καὶ τοῖς νόμοις ἀποδέδωκα τὸν ἀγῶνα καὶ δικαίως, οὔτε τὸν ἄλλον τούτου βίον διαβαλὼν οὔτ' ἔξω τοῦ πράγματος οὐδὲν κατηγορήσας ὑμῶν δ' ἕκαστον χρῆ νομίζειν τὸν Λεωκράτους ἀποψηφιζόμενον θάνατον τῆς πατρίδος καὶ ἀνδραποδισμόν καταψηφίζεσθαι, καὶ δυοῖν καδίσκωιν κειμένωιν τὸν μὲν προδοσίας, τὸν δὲ σωτηρίας εἶναι, καὶ τὰς ψήφους φέρεσθαι τὰς μὲν ὑπὲρ ἀναστάσεως τῆς πατρίδος, τὰς δὲ ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐν τῇ πόλει εὐδαιμονίας. εἴαν μὲν Λεωκράτην ἀπολύσητε, προδιδόναι τὴν πόλιν καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰς ναῦς ψηφιεῖσθε· εἴαν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, διαφυλάττειν καὶ σφάζειν τὴν πατρίδα καὶ τὰς προσόδους καὶ τὴν εὐδαιμονίαν παρακελεύσεσθε. νομίζοντες οὖν, ὧ Ἀθηναῖοι, ἱκετεύειν ὑμῶν τὴν χώραν καὶ τὰ δένδρα, δεῖσθαι τοὺς λιμένας, τὰ νεώρια καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἀξιοῦν δὲ καὶ τοὺς νεῶς καὶ τὰ ἱερὰ βοηθεῖν αὐτοῖς, παράδειγμα ποιήσατε Λεωκράτη, ἀναμνησθέντες τῶν κατηγορημένων, ὅτι οὐ πλέον ἰσχύει παρ' ὑμῖν ἔλεος οὐδὲ δάκρυα τῆς ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τοῦ δήμου σωτηρίας.

ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ
ΚΑΤΑ ΛΕΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

§ 1—2

δικαίαν... και εὐσεβῆ και ὑπὲρ ὑμῶν και ὑπὲρ τῶν θεῶν κατηγορούμενα τῆς λέξεως *ἀρχήν*. Εἶναι δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐναντίου τοῦ Λεωκράτους κατηγορίας δικαία μὲν, διότι ἔγινε συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους και ὑπηρευῆθη ὄχι ἀπὸ ἐμπάθειαν, ἀλλ' ἐξ ἄγνοῦ συνειδότος τοῦ κατηγοροῦ εὐσεβῆς δέ, διότι ὁ ὄητωρ θὰ ἐπικαλεσθῆ εὐθὺς κατωτέρω τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας ἐν τῇ κρινομένη ὑποθέσει ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος δὲ τῶν Ἀθηναίων και τῶν θεῶν, διότι ἡ τιμωρία τῶν ἐνόχων και ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀθῶν ἀποβαίνει ἐπωφελῆς και εἰς τὴν πολιτείαν και εἰς τὴν θρησκείαν.—*εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾶ* προκειμένου περὶ σπουδαίων ὑποθέσεων οἱ ὄητορες συνήθιζον νὰ ἐπικαλοῦνται ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου αὐτῶν τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας.—*τοῖς κατὰ τὴν πόλιν* διότι ἐκάστη ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλις ἐκτὸς τῶν πανελληνίων θεῶν εἶχε και τοὺς λεγομένους *ἐγχωρίους* ἢ *ἐπιχωρίους* θεοὺς και ἥρωας, οἱ ὅποιοι ἐτιμῶντο ὡς προστάται και πολιούχοι αὐτῆς. Εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ *ἐπιχωριοὶ* ἥρωες ἦσαν ὁ Κέκρωψ, ὁ Ἐρεχθεύς, ὁ Αἰγεύς, ὁ Λεῶς, ὁ Ἀκάμας, ὁ Ἀντίοχος, ὁ Ἴπποθόων, ὁ Οἰνεύς, ὁ Αἶας και ὁ Πανδίων, ἐκ τῶν ὁποίων ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ 508 π.Χ. αἱ δέκα φυλαὶ τῆς Ἀττικῆς (ἰδὲ σημειώσεις § 88—89).—*τὴν χώραν* δηλ. τὴν ὑπαιθρον Ἀττικὴν.—*εἰσαγγέλλω* εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν τῶν Ἀθηναίων=καταγγέλλω ἐνώπιον τῆς βουλῆς

ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου· ἢ δὲ ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου εἰσαγγελία ἐγένετο συνήθως ἐπὶ ἀδικημάτων, τὰ ὁποῖα ἔβλαπτον τὸ δημόσιον καὶ περὶ τῶν ὁποίων δὲν προέβλεπον οἱ κείμενοι νόμοι (π.χ. συνωμοσία κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἢ προδοσία τῆς πόλεως ἢ φρουρίων ἢ πεζῆς ἢ ναυτικῆς στρατιᾶς). Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἂν ὁ δῆμος ἀπεφαίνετο περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, ἢ ὑπὸθεσις παρεπέμπετο εἰς ἡλιαστικὸν δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ συγκροτηθῆ ἕκ 1000 ἢ 1500 δικαστῶν (ἡλιαστῶν). Ἡ δύννατο ὅμως καὶ ἀπ' εὐθείας ὁ δῆμος νὰ δικάσῃ τὸ κατηγορούμενον ἔγκλημα καὶ νὰ ἐκδώσῃ αὐτὸς ἀπόφασιν.—**κρίνω**=φέρω εἰς τὸ δικαστήριον, κατηγορῶ.—**αὐτῶν**· ἢ γενικῆ εἰς τὸ **νεῶς**, **ἔδη** κλπ.—**ἔδη (θεῶν)**=ἀγάλματα (τῶν θεῶν).—**τέμενος**=τόπος ἀφιερωμένος εἰς τὸν θεόν, ἱερὸν ἔδαφος.—**τὰς ἐν τοῖς νόμοις θυσίας**=τὰς ὑπὸ τῶν νόμων ὀριζομένας θυσίας, τὰς νομίμους θυσίας. Τὰς θυσίας ταύτας, τῶν ὁποίων τὴν ἐποπτείαν εἶχεν ὁ **ἄρχων βασιλεύς**, ὑπεχρεοῦτο νὰ τελῆ **κάθε** πολίτης· ἀλλ' ὁ Λεωκράτης φεύγων ἐξ Ἀθηνῶν δὲν ἔξεπλήρωσε τὸ καθήκον τοῦτο καὶ ἐπομένως ἠσέβει πρὸς τοὺς θεοὺς.—**ὄ**· δηλ. **τὸ ποιῆσαι τοὺς θεοὺς ἐμὲ ἄξιον κατηγοροῦν**.—**καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ πόλει**· συνωνυμία.—**συμφέροι**· καθόσον, ἂν ἀποδειχθῆ ἡ ἐνοχὴ τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἐπιβληθῆ εἰς αὐτὸν ἡ θανάτικη ποινή, ἡ πόλις θὰ ἀπαλλαγῆ ἐνὸς ἐπικινδύνου προδότου.—**ὡς... βουλευομένους**=ἔχοντες ὑπ' ὄψει σας, ὅτι πρόκειται νὰ ἐκδώσετε ἀπόφασιν.—**τῇ ψήφῳ**· δηλαδὴ τῇ ὑμετέρᾳ.—**καὶ ἔχοντας**=**καὶ ὡς ἔχοντας**.—**ἔχω τινὰ ὑπὸ τῇ ψήφῳ**=ἔχω τινὰ ὑποχείριον τῆς ἀποφάσεώς μου, εἶμαι κύριος νὰ ἀποφασίσω περὶ τίνος (ὑπὲρ ἢ κατὰ).—**ἀπαραίτητος δικαστής**=ἄκαμπτος, ἀμείλικτος δικαστής.—**γενέσθαι** τὸ ἀπαρέμφατον ἐκ τοῦ **εὐχομαι**.—**ἀγών**=δικαστικὸς ἀγών, δίκη.—**καθίστημί τινα εἰς ἀγῶνα**=ἐμπλέκω τινὰ εἰς δίκην, φέρω τινὰ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.—**σωθῆναι**· ἐκ τοῦ **εὐχομαι**.

§ 7—9

ὑπὲρ οὗ=περὶ τοῦ ὁποίου.—**φέρω (ἢ τίθεμαι) τὴν ψήφον ὑπὲρ τίνος**=ἀποφασίζω, ἐκδίδω τὴν ἀπόφασίν μου περὶ τίνος.—**γραφή**· εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν=ἔγγραφος καταγγελία εἰς

δημοσίας δίκας.—*παρὰ νόμων γραφάς*: διὰ τὰ νὰ μὴ ὑποβάλλωνται νομοσχέδια (*ψηφίσματα*) εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἀντικείμενα εἰς ἰσχύοντας νόμους, ἢ ἀθηναϊκὴ πολιτεία παρῆχε τὴν ἔξουσίαν ἐπὶ ἐν ἔτος εἰς τὸν βουλούμενον ἐκ τῶν πολιτῶν νὰ διώξη τὸν εἰσηγητὴν τοῦ τοιοῦτου παρατύπου ψηφίσματος ἢ καὶ ψηφισθέντος ἤδη νόμου. Ἡ τοιαύτη δίωξις ἐγένετο διὰ τῆς λεγομένης *γραφῆς παρὰ νόμων* (ἐνν. *ψηφισμάτων*).—*τοῦτο μόνον*—τοῦτο μόνον τὸ σημεῖον.—*ἐπανορθῶ*—διορθῶνω.—*καθ' ὅσον... τὴν πόλιν*: ἐπεξηγήσεις τοῦ *τοῦτο* κλπ.—κατὰ τὴν ἔκτασιν δηλαδὴ (μόνον), κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ προταθὲν παράνομον ψήφισμα πρόκειται νὰ βλάβῃ τὴν πόλιν.—*ὁ ἐνεστηκὼς ἄγων*—ἡ προκειμένη, ἢ σημερινὴ δίκη.—*οὐ μικρόν τι μέρος συνέχει τῶν τῆς πόλεως* (ἐνν. *πραγμάτων*)—προστατεύει (=πρόκειται νὰ προστατεύσῃ) τὴν πόλιν οὐχὶ εἰς περιορισμένον τι σημεῖον, ἀπὸ περιορισμένης τινὸς πλευρᾶς.—*οὐδ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον* ἐνν. *ἔσται*.—*ὑπὲρ ὅλης τῆς πατρίδος*: ἐνν. *ἐστί*.—*κατὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος*—διὰ παντὸς τοῦ χρόνου—εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, εἰς τὸ διηνεκές.—*οἱ ἐπιγιγνώμενοι*—οἱ μεταγενέστεροι.—*τὴν κρίσιν*—τὸν τρόπον τῆς κρίσεως (ὑμῶν).—*κατηγορία*—τίτλος κατηγορίας (ὁ ὁποῖος νὰ περιλαμβάνῃ τὸ σύνθετον ἀδίκημα τοῦ Λεωκράτους (προδοσίαν, δήμου κατάλυσιν, ἀσέβειαν κλπ.).—*ἐνδέχασθαι* ἀπροσώπως—δυνατὸν εἶναι.—*ἐκλείπω τὴν πατρίδα*—ἐγκαταλείπω τὴν πατρίδα καὶ φεύγω.—*πατρῶα ἱερά*—τὰ ἱερὰ τῆς οἰκογενείας, οἱ ἄλλως *ἐφέστιοι θεοὶ* καλούμενοι.—*θήκη*—τάφος.—*τιμῆμα*—τιμωρία.—*θάνατος*: παρὰθεσις εἰς τὸ μέγιστον... *τῶν τιμημάτων*.—*ἐπιτίμιον*—ποινή, τιμωρία.—*ἐπιτίμιον* ἐνν. *καθέστηκε*.—*καθέστηκε*—*ἐστί*.—*παρεῖσθαι* τοῦ *παρίεμαι*—παραμελοῦμαι, παρορῶμαι.—*ὑπὲρ*—*περὶ*.—*τοιοῦτων* δηλ. ἀδικημάτων, οἷον τὸ ἀδίκημα (ἢ προδοσία) τοῦ Λεωκράτους.—*ἄσθυμία*—ἀμέλεια, ἔλλειψις προνοίας.—*ἐπίδοξόν ἐστί τι*—ἀναμένεται, θεωρεῖται πιθανόν τι.—*κατεψηφισμένοι*: ἐνν. *αὐτοῦ* ἢ μετοχ. τροπικὴ—διὰ τῆς κατ' αὐτοῦ καταδικαστικῆς ἀποφάσεώς σας.—*δωρεά*: ἐννοεῖ τὰς ἠθικὰς ἀμοιβάς.—*πρὸς ἐκότερον δέ* ὁ δέ—*γὰρ*.—*τὴν μὲν* δηλ. τὴν τιμωρίαν.—*τῆς δέ*: δηλ. δωρεᾶς.—*περὶ πλείονος ποιοῦμαι τι*—θέτω τι εἰς ἀνωτέραν μοῖραν.

§ 14—15

περὶ μὲν γὰρ ἀγνώτους ἀνθρώπου τοῖς Ἑλλησι=εἰ μὲν γὰρ ἐψηφίσεσθε περὶ ἀγνώτους τοῖς Ἑλλησιν ἀνθρώπου.— ἀγνώως=ἄγνωστος.— ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ἐδοκεῖτ' ἂν καλῶς ἢ φαύλως ἐψηφίσθαι=ἡ κρίσις περὶ τοῦ ἂν ἔχετε ἐκδώσει καλὴν ἢ κακὴν ἀπόφασιν θὰ περιορίζετο μεταξύ σας=εἰς τὸν στενὸν κύκλον ὑμῶν (τῶν Ἀθηναίων) θὰ ἐσχολιάζετο ἢ ὀρθῇ ἢ ἑσφαλμένη ἀπόφασίς σας.— *παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησιν ἔσται λόγος*=ὅλοι οἱ Ἕλληνες θὰ συζητήσουν.— *ἐπιφανῆς*=ἔξακουστός, πασίγνωστος.— *διὰ τὸν ἐκπλοῦν τὸν εἰς Ῥόδον* κλπ. ἴδε εἰσαγωγὴν.— *ἀπαγγελίαν ποιοῦμαι πρὸς τινα* (ἢ *τινὶ*)=ἀναγγέλλω, φέρω εἰδήσεις εἰς τινα.— *καθ' ὑμῶν*=πρὸς βλάβην σας, τῶν συμφερόντων σας.— *ἐργασία*=τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας προερχόμενον κέρδος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐργασία, ὅπως ἐδῶ=ἐμπόριον.— *οὗ* εἰς τὸ *οἰκουμένην* κατὰ τὸ νοούμενον, δηλ. οἱ κάτοικοι τῆς οἰκουμένης.— *τούτω* ποιητικὸν αἴτιον.— *περὶ πολλοῦ ποιοῦμαί τι*=ἐνδιαφέρομαι, φροντίζω πολὺ διὰ τι.— *ᾧ πλεῖστον διαφέρετε...* *τούτου πλεῖστον ἀμελεῖν δόξαιτ' ἂν* ἡ πλοκῆ=*δόξαιτ' ἂν πλεῖστον ἀμελεῖν τούτου*, ᾧ (=καθ' ὃ) *πλεῖστον διαφέρετε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων* (δηλ.) *τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς* (*ἔχειν*) (=τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείᾳ) *καὶ πρὸς τοὺς γονέας δόσιως* (*ἔχειν*) (=τῇ πρὸς τοὺς γονέας δοσιότητι (=φιλοστοργία) *καὶ πρὸς τὴν πατρίδα φιλοτίμως ἔχειν* (=τῇ πρὸς τὴν πατρίδα φιλοτιμίᾳ (=φιλοπατρία).— *διαφέρω τινός*=ὑπερέχω τινός.— *δοσίως ἔχω πρὸς τινα*=τηρῶ τὰς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δικαίου ἐπιβαλλομένας ὑποχρεώσεις μου πρὸς τινα, (ὅπως τὴν φιλοστοργίαν).— *φιλοτίμως ἔχω πρὸς τινα*=φιλοδοξῶ νὰ προσφέρω τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς τινα. Προκειμένου περὶ πατρίδος=εἶμαι φιλόπατρις.— *τῷ πρὸς τε τοὺς θεοὺς εὐσεβῶς ἔχειν* κλπ. οἱ Ἀθηναῖοι, ἰδίως τῶν πρὸ τοῦ Λυκούργου χρόνων, ἐφημιζοντο διὰ τὴν εὐσεβείαν πρὸς τοὺς θεοὺς, τὴν ἀφοσίωσιν πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

§ 16—17

διὰ τέλους=μέχρι τέλους.— *τότε* δηλ. μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην (338 π.Χ.).— *τοῖς αἰτίοις*=*τῷ αἰτίῳ* (δηλ. τῷ Λεω-

κράτει).—*καὶ δι' οὓς* ἔνν. τοὺς δικηγόρους τοῦ Λεωκράτους.—*γεγεννημένης γάρ* ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τούτου ὁ ῥήτωρ εἰσέρχεται εἰς τὴν καλουμένην *διήγησιν*.—*κατακομίζω τινὰ εἰς τὰ τεῖχη*— μεταφέρω τινὰ ἐκ τῆς ὑπαίθρου ἐντὸς τῶν τειχῶν πρὸς ἀσφάλειαν.—*τάττω εἰς τὰς φυλακὰς*—τοποθετῶ πρὸς φρουρήσιν, ὀρίζω φρουράς.—*τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων* αἱ γενικαὶ διαιρετικαὶ εἰς τὸ *τάττειν*.—*τῶν οἰκούντων Ἀθήνησιν* δηλ. τῶν μετοίκων καὶ ξένων.—*καθ' ὅτι* (=ὄπως) ἂν αὐτοῖς δοκῆ εἶναι αὐτὴ ἡ φρούσις τοῦ ψηφίσματος—ὅπως αὐτοὶ νομίζουν καλόν.—*φροντίζω τινός*—σκέπτομαι, σκοτίζομαι διὰ κάτι.—*συσκευάζομαι τὰ χρήματα*—ἐτοιμάζω τὰ πράγματά μου.—*μετὰ τῶν οἰκετῶν*—μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ὑπηρετῶν.—*τὸν λέμβον* (ἡ λέμβος εἶναι νεώτερον, κατὰ τό: ἡ βάρκα) ἐννοεῖται ἡ λέμβος τοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἠγκυροβολημένον εἰς τὴν ἀκτὴν.—*περὶ τὴν Ἀκτὴν* οὕτως ἐκαλεῖτο τὸ δεξιᾶ τῶ εἰσπλέοντι εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς τμημα τῆς πειραιϊκῆς χερσονήσου.—*ἐξορμέω-ῶ*—προεκπλέω ἔξω τοῦ ὕρμου (τοῦ ἀγκυροβολίου) καὶ περιμένω.—*δειλὴν ὄψιαν*—κατὰ τὰς τελευταίας ἀπογευματινὰς ὥρας, τὸ βράδυ·βράδυ. Οἱ ἀρχαῖοι διήρουν τὴν ἡμέραν εἰς τέσσαρα μέρη 1) εἰς *πρωί*, περιλαμβάνον τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς ἐνάτης περιπυ πρῶηνῆς, 2) εἰς *ἀμφί* ἢ *περὶ ἀγορὰν πλήθουσαν* (9·12), 3) εἰς *μέσον ἡμέρας* ἢ *μεσημβριαν* (12·2) καὶ 4) εἰς *δειλὴν*, ὑποδιαγουμένην εἰς *δειλὴν πρωίαν* (2·4) καὶ *δειλὴν ὄψιαν* (4·6).—*κατὰ μέσσην τὴν Ἀκτὴν*—εἰς τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς Ἀκτῆς· τὸ *μέσσην* κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς.—*διὰ τῆς πυλίδος* δηλ. τοῦ τεύχους τοῦ Πειραιῶς.—*ἔλεῶ τινά*—αἰσθάνομαι λύπην, οἶκτον πρὸς τινά.—*ἀνάγομαι*—ἐκπλέω.—*φυλακῆ*—φρουρήσις.—*τὸ καθ' αὐτὸν μέρος*—ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸν ἑαυτὸν του.—*καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Ἀθηναῶν Σωτείρας* τὸ μὲν πρῶτον εὐρίσκετο εἰς τὸν Πειραιᾶ, τὸ δὲ δευτέρον ἀντικρὺ τῆς Σαλαμίνος κατὰ τὸν δήμον Κορυδαλλέων (κατ' ἄλλους πρόκειται περὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἱερῶν). Φαίνεται πάντως, ὅτι τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐτιμῶντο ἰδιαίτερόσως ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Λεωκράτους, διὸ καὶ λέγει ὁ ῥήτωρ, ὅτι ὁ κατηγορούμενος πρόκειται νὰ ἐπικαλεσθῆ

τὴν βοήθειάν των.— *ἀφορῶ* = βλέπω μακρόθεν, ἀντικρῶ.— *φοβοῦμαι* = αἰσθάνομαι δέος, ὄϊγος.— *ἐφοβήθη* παρατηρητέα ἢ σύνδεσις μετοχῶν πρὸς ὄϊγμα.— *αὐτίκα* ἐπίρρ.— εὐθὺς ἀμέσως, μετ' ὀλίγον.

§ 18 — 19

κατάγομαι = καταπλέω εἰς λιμένα.— *ἀφικνοῦμαι* ἐδῶ = ἀποβιβάζομαι.— *εὐαγγελίζομαι εὐτυχίας* = ἀγγέλλω, φέρω χαρμοσύνης εἰδήσεις δι' εὐτυχῆ γεγονότα.— *τῆ πατρίδι* = διὰ τὴν πατρίδα.— *τὸ ἄστυ τῆς πόλεως* = τὸ καταφικημένον μέρος τῆς πόλεως (δηλαδὴ αἱ Ἀθῆναι).— *πληρῶ τριήρεις* = ἐξοπλίζω τριήρεις, ἐπιβιβάζω πληρώματα ἐπὶ πολεμικῶν πλοίων.— *τὰ πλοῖα* δηλ. τὰ ἔμπορικά, τὰ ἄλλως *ὀλκάδες* καλούμενα.— *κατάγω τὰ πλοῖα* = ὀδηγῶ τὰ πλοῖα εἰς τὸν λιμένα.— *ναύκληρος* = ὁ ἰδιοκτήτης καὶ κυβερνήτης πλοίου.— *δεῦρο πλεῖν* δηλ. εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἐπέβαλλεν ὁ περὶ σίτου νόμος (πρὸβλ. τὸν *κατὰ σιτοπωλῶν* λόγον τοῦ Λυσίου).— *αὐτοῦ* δηλ. ἐν Ῥόδῳ.— *ἐξαιροῦμαι τὸν σῖτον* = ἐκφορτώνω τὸν σῖτον.— *χρήματα* = πράγματα, ἔμπορεύματα.— *διὰ τοῦτον* = ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ κυρίου (τοῦ Λεωκράτους).— *καὶ ὅτι ταῦτα ἀληθῆ λέγω* = καὶ ὅτι ταῦτα, ἃ λέγω, ἀληθῆ ἐστίν = καὶ εἰς ἀπόδειξιν ὅτι αὐτά, ποὺ λέγω, εἶναι ἀληθινά.— *ἀναγνώσεται* δηλ. ὁ γραμματεὺς τῆς πόλεως ὁ καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν ἐκλεγόμενος.— *τῶν ἐν τῷ τόπῳ* δηλ. εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Λεωκράτους.— *τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον* = τῶν παραγενομένων εἰς Ῥόδον καὶ ἐν Ῥόδῳ ὄντων.— *Φυρκίνου* ὁ Φύρκινος ἦτο προϊστάμενος τῆς εταιρείας, ἣ ὁποία εἶχεν ἐνοικιάσει τὸν φόρον τῆς πεντηκοστῆς.— *ἐν τῷ δήμῳ* = ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου.— *καί* ἐπιτατικός.— *μεγάλα καταβεβλαφῶς* = *μεγάλην βλάβην καταβεβλαφῶς* = ὅτι εἶχε γίνεαι πρόξενος μεγάλων ζημιῶν.— *τὴν πεντηκοστὴν* (ἐνν. *μερίδα* ἢ *μοῖραν*) *πεντηκοστῆ* ἦτο φόρος (1/50 ἦτοι 2%) εἰσπραττόμενος ἐπὶ παντὸς ἐξαγομένου ἢ εἰσαγομένου εἴδους, π.χ. σίτου κλπ. Τὴν εἰσπραξίν τοῦ φόρου τούτου ἀνελάμβανεν ἀντὶ ὄρισμένου ποσοῦ καταβαλλομένου εἰς τὴν πολιτείαν εταιρεία, ὁ προϊστάμενος τῆς ὁποίας ἐλέγετο *ἀρχώνης* ἢ *τελωνάρχης*, τὰ δὲ μέλη *πεντηκοστολόγοι* ἢ *τελώναι*. Τοιοῦτος τελώνης ἦτο καὶ ὁ Λεω-

κράτης.—*μετέχων αὐτῆς*—μολονότι ἦτο μέτοχος εἰς τὴν ἐταιρείαν τῆς εἰσπράξεως αὐτῆς.

§ 43 — 44

ἐν τοῖς τοιοῦτοις φόβοις—εἰς τοιαύτας τρομερὰς στιγμὰς.—*ἐν τοῖς τοιοῦτοις φόβοις... κινδύνοις... καί... αἰσχύνῃ* ἔννοοῦνται οἱ φόβοι καὶ οἱ κίνδυνοι καὶ ἡ ταπεινῶσις, τὰ ὁποῖα εἶχε προκαλέσει εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης τῆς Χαιρωνείας.—*ὄπλα τίθεμαι ὑπὲρ τινος*—λαμβάνω τὰ ὄπλα πρὸς ὑπεράσπισίν τινος.—*τὸ σῶμα*—τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἑαυτόν.—*τάξαι*—ἵνα τοποθετήσῃ αὐτὸν εἰς στρατιωτικὴν τινα ὑπηρεσίαν.—*καὶ εὐσεβεῖν* δηλ. εἰς τοὺς θεοὺς.—*ἀπολύω τινά*—ἀθρώνω τινά.—*κληθεῖς*· διότι οἱ κατηγορούμενοι εἰς τὸ τέλος τῆς ἀπολογίας τῶν *ἐκάλουν* ἢ *παρεκάλουν*, ὅπως ἐλέγετο εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν, ὡς συνηγόρους αὐτῶν ῥήτορας.—*βοηθῶ τινί* ἐπὶ κατηγορουμένου—ὑπερασπίζω τινά, συνηγορῶ ὑπὲρ τινος.—*τολμῶ*—ἔχω τὸ ψυχικὸν σθένος, βαστῆ ἢ καρδιά μου.—*συμβάλλομαι*—συνεισφέρω, παρέχω τὴν συμβολὴν μου.—*οὐκ ἔστιν ἦτις οὐ*—δὲν ὑπάρχει καμμία, πὺρ νὰ μὴ ἐπομένως—πᾶσα.—*οὐκ ἔστιν ἦτις ἡλικία οὐ*· ἀφοῦ καὶ οἱ γέροντες ἀκόμη ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀρχῶν, ἵνα προσφέρουν τὰς πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα ὑπηρεσίας των.—*ἡ χώρα—οἱ χῶροι*—οἱ ἀγροί.—*ἡ χώρα τὰ δένδρα συνεβάλλετο*· διὰ τὴν περισταύρωσιν (πασσάλωσιν) τῶν χαρακωμάτων.—*τὰς θήκας*· διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἀφήρουν ἐκ τῶν μνημείων τοὺς λίθους καὶ ἐχρησιμοποιοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ ἐπισκευὴν τῶν τειχῶν.—*οἱ νεῶ τὰ ὄπλα*· τὰ ὁποῖα ἀφιερῶντο εἰς αὐτοὺς ἐκ τῶν πολεμικῶν λαφύρων (πρβλ. τὴν ἀνάθεσιν τῶν ἀσπίδων τῶν Περσῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὸν Παρθενῶνα μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ).—*χαράκωσις*—ὀχύρωσις διὰ προχείρων χαρακωμάτων.—*ἐφ' ὧν*· ἐνν. ἔργων.—*τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ*—ἑαυτόν.—*τάττω*—τοποθετῶ.

§ 45

ὧν—*τούτων* δὲ (πάντων).—*συνεπενεγκεῖν*· ἀπαρέμφ. ἀορ. β' τοῦ *συνεπιφέρω*—προσφέρω μαζὶ μὲ ἄλλους εἰς τὸν νεκρὸν ἐναγίσματα (ἄνθη, ἀρώματα κλπ.).—*τὸν μηδὲ συνεπενεγκεῖν...*

ἄξιωσαντα = αὐτόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκρινεν ἄξιον ἑαυτοῦ (: δὲν κατεδέχθη) νὰ προσφέρει μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἑναγίσματα εἰς τοὺς νεκροὺς.—*μηδ' ἐπ' ἐκφορὰν ἔλθειν* = οὔτε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐκφορὰν, τὴν κηδεῖαν.—*ζημιῶσαι* τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ *εἰκός (ἔστι)*.—*ὡς γεγεννημένων* = μὲ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἔχουν μείνει.—*τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος* = τὸ καθ' ἑαυτόν, ὅσον ἐξηροῦτο ἀπὸ αὐτόν.—*ὀγδόω ἔτει* = μετὰ ὀκτώ ἔτη.—*προσαγορεύω τινά* = χαιρετίζω τινά.

§ 46 — 48

περὶ ὧν δηλ. ἀνδρῶν = περὶ τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν. Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ ῥήτωρ κάμνει τὴν λεγομένην ἐν τῇ ῥητορικῇ *παρέκβασιν*, ἣτις κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου, πράγματι ὅμως συντελεῖ εἰς τὴν ἐποικοδόμησιν αὐτῆς.—*μικρῶ πλείω* = ὀλίγον περισσότερα.—*διέρχομαι* = διεξέρχομαι, λέγω.—*ἄλλοτριος* = ξένος, ἄσχετος.—*εὐλογία* = ἔπαινος, ἐγκώμιον.—*ποιοῦσι τὸν ἔλεγχον σαφῆ κατὰ τῶν τάναντία ἐπιτηδευόντων* = καθιστοῦν σαφῆ (εὐκόλον) τὸν ἔλεγχον (= ἀποτελοῦν ἀμείλικτον κατηγορητήριον) κατ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι πράττουν τὰ ἀντίθετα (= ἐπιδεικνύουν ἀντίθετον διαγωγὴν).—*καὶ δίκαιον* ἔνν. *ἔστί*.—*τῶν κινδύνων* δηλ. τῶν πολεμικῶν.—*ψυχῇ* = ζωῇ.—*ἀνάλωσαν (καὶ ἀνήλωσαν)* τοῦ *ἀναλό-ω* (ἢ *ἀναλίσκω*) = δαπανῶ ἐπὶ τῆς ζωῆς = θυσιάζω.—*τοῖς πολεμίοις* δηλ. τοῖς Μακεδόσι.—*ἀπαντῶ τινι* = ἐξέρχομαι πρὸς συνάντησιν, ἀντιμετώπισίν τινος.—*ἐπὶ τοῖς ὄρεισις τῆς Βοιωτίας* παρὰ τὴν Χαιρώνειαν.—*ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας* τοιαύτην ἀντίληψιν εἶχε καὶ ὁ Λυκούργος, ὡς ὁ Δημοσθένης, περὶ τῶν κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀγώνων.—*τὴν χώραν* δηλ. *τὴν ἑαυτῶν* (τὴν Ἀττικὴν).—*κακῶς ποιοῶ τινά* = βλάπτω, καταστρέφω τινά.—*προέμενοι* τοῦ *προῖμαι* *προῖμαί τι τινι* = ἀφήνω τι εἰς τὴν διάκρισίν τινος.—*φυλακὴν* ἔνν. τῆς χώρας.—*λιθίνων περιβόλων* δηλ. τῶν τεχνῶν.—*τὴν θρέψασαν* ἔνν. χώραν.—*περιορῶ* = ἐπιτρέπω, ἀνέχομαι.—*πορθοῦμαι* = καταπατοῦμαι, λαφυραγωγοῦμαι.—*πορθομένην* ἢ μετοχὴ κατηγορηματικῆ (ἐκ τοῦ *περιορᾶν* ὡς ἀνοχῆς σηματικῆ).—*οἱ φύσει γεννήσαντες* = οἱ φυσικοὶ πατέρες.—*ποιητὸς πατῆρ* = θετὸς πα-

τήρ.—*ἔχω πρὸς τινα* μετὰ τροπικοῦ ἐπιρρήματος=διάκειμαι πρὸς τινα.—*ταῖς εὐνοίαις* τοῦ κατὰ τι=ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην, ἀπὸ ἀπόψεως ἀγάπης.—*προσηκούσας* ἔνν. *αὐτοῖς*.—*ὁ μὴ φύσει προσήκων τινὶ*=ἐκεῖνος, ὅστις δὲν συνδέεται πρὸς τινα διὰ φυσικῆς συγγενείας, διὰ φυσικοῦ δεσμοῦ.—*πρὸς τὰς χώρας τὰς μὴ φύσει προσηκούσας* ἔνῳ ἢ Ἀττικῇ φύσει προσῆκε τοῖς Ἀθηναίοις, οἱ ὅποιοι καὶ ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες.—*χώραι ἐπίκτητοι γενόμενοι ὕστερον*=χώραι ἀποκτηθεῖσαι κατόπιν.—*καταδεέστερον διάκειμαι πρὸς τινα*=τρέφω πρὸς τινα μικροτέραν στοργήν, δὲν ἀγαπῶ τινα ἐπαρκῶς.—*οὕτω καὶ πρὸς τὰς χώρας... διάκεινται* ἡ ἔννοια : οἱ Ἀθηναῖοι ἐξῆλθον εἰς τὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐχθρῶν, διότι ἀγαπῶντες τὴν Ἀττικὴν ὡς φυσικὴν πατρίδα τῶν περισσότερον ἀπὸ τὴν Βοιωτίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν συνεδέθησαν δι' ἐπικτήτου δεσμοῦ, δηλ. τῆς συμμαχίας, δὲν ἠεῖχοντο νὰ ἀναμείνουν τοὺς πολεμίους εἰς τὰ ἐδάφη αὐτῆς, τὰ ὅποια κατ' ἀνάγκην θὰ ὑφίσταντο μοιραίας καταστροφάς.—*τοιαύταις γνώμαις χρησάμενοι*=μολονότι τοιούτων ἀντιλήψεων ἐνεφοροῦντο, ὑπὸ τοιούτων ἰδανικῶν ἐνεπνέοντο.—*τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν* ἔννοεῖ τοὺς ἀγωνιστὰς τῶν παλαιότερων πολέμων.—*οὐχ ὁμοίως (τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν) τῆς τύχης ἐκοινωνήσαν*=δὲν ἀπέλαυσαν τῆς ἰδίας πρὸς ἐκεῖνους εὐτυχίας, δὲν εἶχον τὴν ἰδίαν τύχην μὲ ἐκεῖνους [ὡς λ.χ. μὲ τοὺς ἐν Μαραθῶνι ἀγωνιστὰς, οἵτινες πλὴν ὀλίγων ἐπέζησαν καὶ ἀπέλαυσαν ζῶντες τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης διὰ τὴν ἀνδρείαν τῶν].—*τῆς ἀρετῆς*=τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνδρείας τῶν, τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης διὰ τὴν ἀνδρείαν τῶν.—*ἀμύνω ὑπὲρ τινος*=ἀγωνίζομαι ὑπὲρ τινος.

§ 49 — 50

τὰ ἄθλα τοῦ πολέμου=τὰ κέρδη τοῦ πολέμου.—*ἀρετῆς*=τιμῆ καὶ δόξα.—*τοῖς τελευτήσασιν* δηλ. ἐν τῇ μάχῃ τῆς Χαιρωνείας.—*οὐδ' οἷόν τ' ἐστίν*=οὐδ' ἔξεστιν=οὐδὲ ἐπιτρέπεται.—*διάνοια*=ψυχὴ, φρόνημα.—*πιτήσω φόβον* (σύστοιχον ἀντικείμενον)=αἰσθάνομαι φόβον, κάμπτομαι πρὸ τοῦ φόβου.—*οἱ ἐπιόντες*=οἱ ἐχθροί.—*καλῶς*=ἐντίμως, ἐνδόξως.—*οὐδέ...* εἰς πρὸς ἔμφασιν ἀντὶ τοῦ οὐδεῖς=οὔτε ἓνας ἀπολύτως (ἄνθρωπος).—

φεύγοντες' ἐνεστώσ τῆς προσπαθείας.—*ἐδήλωσε*' ἀμεταβάτως
 = *δείλη ἐγένετο* = ἐφάνη, κατεδείχθη.—*ἐδήλωσε δέ... ἀρετή*
 ἐνν. *ἐκ τοῦδε* = ἀπὸ τὸ ἐξῆς γεγονός.—*τῶν ἀπάντων*' δηλ. Ἑλ-
 λήνων.—*μεταλλάττω τὸν βίον* = ἀποθνήσκω.—*τὰ τῆς Ἑλλάδος*
 δηλ. *πράγματα* = ἡ Ἑλλάς.—*ἰδία* = πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν, πρὸς
 ἰδιοτελεῖς σκοπούς.—*πολεμοῦντες.. προκινδυνεύοντες*' αἱ με-
 τοχαὶ ἐκ τοῦ *φανερὸν ἐποίησαν* (κατηγ. μετ.).—*στέφανος* = τιμὴ.

§ 51

καὶ δι' ἅ... ἐπετήδευον = καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν
 ὄχι ἀδικαιολογήτως ἔδειξαν ἀνδρείαν, εἶναι ἡ ἐξῆς.—*ἐπίστα-*
σθε κλπ. ἀσυνδέτως πρὸς τὰ προηγούμενα ὡς ἀποτελοῦν-
 τα ἐπεξήγησιν αὐτῶν.—*παρὰ τοῖς ἄλλοις*' δηλ. ἀνθρώποις,
 Ἑλλησιν.—*εὐρήσετε δέ' ὁ δὲ ἐνταῦθα* = ὄθεν, διὰ τοῦτο.—
ἀθλητὰς ἀνακειμένους = ὅτι εἶναι ἰδρυμένοι ἀνδριάντες ἀθλη-
 τῶν. Εἰς τοὺς νικητὰς τῶν πανελληνίων ἀγῶνων καὶ δὴ τῶν Ὀ-
 λυμπίων αἱ πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων κατήγοντο, ἐφιλοτιμοῦντο
 ἐκτὸς τῶν ἄλλων νὰ ἀνεγείρουν ἀνδριάντας.—*στρατηγούς ἀγα-*
θούς' ὅπως λ.χ. τοῦ Κόνωνος καὶ Τιμοθέου.—*τοὺς τὸν τυραν-*
νον ἀποκτείναντας' τοὺς τυραννοκτόνους Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστο-
 γείτονα, τῶν ὁποίων οἱ χαλκοὶ ἀνδριάντες ἦσαν ἰδρυμένοι εἰς τὴν
 ἀγορὰν τῶν Ἀθηναίων.—*τοιούτους ἀνδρας*' ὁποῖοι οἱ ἀγαθοὶ
 στρατηγοὶ καὶ οἱ τυραννοκτόνοι.—*οὐδ'... ὀλίγους εὐρεῖν ῥάδιον*
 = καὶ ὀλίγους ἀκόμη νὰ εὕρῃ κανεὶς δὲν εἶναι εὐκόλον.—*στεφα-*
νίτας ἀγῶνας' *στεφανίτης ἀγών* ἐκαλεῖτο ὁ ἀθλητικὸς ἀγών,
 εἰς τὸν ὁποῖον ὡς ἔπαθλον ἐδίδοτο στέφανος (σελίνου, Ἰσθμια,
 Νέμεια—πίτυος, Ἰσθμια ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων—κοτίνου
 Ὀλύμπια—δάφνης, Πύθια).—*εὐπετῶς* = εὐκόλως.—*ἔστι*' μετ'
 ἀπαρεμφ. = εἶναι δυνατόν.—*γεγονότας*' ἡ μετοχ. ἐκ τοῦ *ιδεῖν*.—
πολλαχόθεν γεγονότας = ἐκ πολλῶν πόλεων προερχομένους, ἔλ-
 κοντας τὴν καταγωγὴν.

§ 59—62

ἤξει... φερόμενος = θὰ φθάσῃ δὲ ἕως (ὁ Λεωκρ.) ἐν τῇ
 φερῶ τοῦ λόγου του εἰς ἐκείνην τὴν δικαιολογίαν = θὰ προβάλλῃ
 ἕως μὲ τὸν κατήφορον, τὸν ὁποῖον θὰ ἔχη πάρει, τὸ ἐπιχείρημα.

νεώριον = ναύσταθμος. — *κύριος* ἔνν. ἦν = εἶχεν εἰς χειράς του· εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του. — *οὔτε γὰρ νεωρίων... οὔτε στρατοπέδων* [κλπ. προβλ. τὰ περὶ εἰσαγγελίας λεγόμενα ἐν § 1-2. — *ὄλως* = ἐν γένει, μὲ ἓνα λόγον. — *τῶν τῆς πόλεως* ἔνν. *πραγμάτων* = τῶν πολεμικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας διαθέτει ἡ πόλις. — *ἐκδοτον ποιῶ τὴν πόλιν* = ἐκδίδωμι τὴν πόλιν = προδίδω τὴν πόλιν. — *οἱ μὲν* δηλ. κύριοι τῶν *νεωρίων, στρατοπέδων* κλπ. — *ἀδικῶ τινα* = βλάπτω τινά. — *τὰ πάτρια νόμιμα* = αἱ πατροπαράδοτοι συνήθειαι. — *ἀποστερῶν* ἢ μετοχ. τροπική. — *τῶν πατριῶν νομίμων ἀποστερῶν* διότι δὲν ἔξετέλει τὰς δημοσίας θυσίας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεχρεοῦτο πᾶς Ἀθηναῖος πολίτης (προβλ. § 1-2), καὶ δὲν προσέφερε τὰς νενομισμένας τιμὰς εἰς τοὺς νεκροὺς (*χοάς, ἐναγίσματα* κλπ.), τὰς ὁποίας κατὰ παράδοσιν ἀπένεμον εἰς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι εἰς ὥρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους (προβλ. § 97). — *ὑπὸ ἐκείνων* δηλ. *τῶν κυρίων τῶν νεωρίων* κλπ. — *προδοθεῖσαν* = εἰ προυδόθη. — *ἐξέλιπεν* ἔνν. αὐτήν, τὴν πόλιν. — *ἀοίκητος* = ἀκατοίκητος. — *κακῶς πράττω* = δυστυχῶ. — *μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον εἰκός ἐστιν* = εἰκός ἐστι τυχεῖν (τὰς πόλεις) *μεταβολῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον*. — *εἰκός ἐστιν* = εἶναι πιθανόν, ὑπάρχει ἐλπίς. — *ἀνάστατον* δηλ. πόλιν τινά. — *ἀνάστατος γίγνομαι* = καταστρέφομαι, ἐρημοῦμαι. — *στερηθῆναι* τὸ ἀπαρ. ἐκ τοῦ *εἰκός ἐστιν*, ὅπερ ἐνταῦθα = εἶναι φυσικόν, ἐπόμενον. — *ζῶντι* ἢ μετοχὴ χρονική. — *ἐλπίς* ἔνν. *ἐστίν*. — *μεταπεσεῖν* = *μεταβολῆς τυχεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον*. — *συναναίρειται* = σὺν τῷ *βίῳ ἀναίρειται* = μαζὶ μὲ τὴν ζωὴν του ἐξαφανίζονται, κάμνουν περὰ. — *πέρας ἔχειν τὴν ἀτυχίαν* = νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμόν, εἰς τὸ μὴ περαιτέρω ἢ ἀτυχία. — *τεκμήριον δὲ μέγιστον* ἔνν. *τόδε ἐστίν*. — *ὑπὸ τῶν τυράννων* δηλ. τοῦ Πεισιστράτου καὶ τῶν υἱῶν του (560-510 π.Χ.). — *ὑπὸ τῶν τριάκοντα* δηλ. τῶν 30 ὀλιγαρχικῶν (τυράννων), οἵτινες ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων παρέμειναν εἰς τὴν ἔξουσίαν ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 404 π.Χ. μέχρι τέλους Ἀπριλίου τοῦ 403. — *καθαίρειται τὰ τεῖχη* = κρημνίζονται τὰ τεῖχη. — *ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων τὰ τεῖχη καθηρέθη* διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 404 π.Χ., ἡ ὁποία ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, οἱ Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων νὰ κρημνίσουν

τὰ λεγόμενα *μακρὰ τεῖχη* καὶ τὰ *περὶ τὸν Πειραιᾶ*.—*ἀμφοτέρων* δηλ. τοῦ Πεισιστράτου ἀφ' ἑνός, τῶν τριάκοντα καὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Λακεδαιμονίων ἀφ' ἑτέρου.—*ἠλευθερώθημεν καί... ἠξιώθημεν προστάται γενέσθαι* ἐκ μὲν τῶν πρώτων ὑπὸ τῶν τυραννοκτόνων, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου καὶ τοῦ Κόνωνος, ὅστις, νικήσας ὡς ναύαρχος τῶν περσικῶν ναυτικῶν δυνάμεων τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Κνίδου (ἀκρωτήριον τῆς Μ. Ἀσίας ἀπέναντι τῆς Ρόδου) τὸ 394 π. Χ. καὶ κυριαρχήσας τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἀνφοκόδμησε καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῶν πρώην συμμάχων αὐτῶν ἀποκατέστησεν.—*ἀλλ' οὐχ ὅσαι=ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἔπραξαν, ὅσαι*.—*τοῦτο μὲν... τοῦτο δὲ=οὕτω λ.χ., οὕτω ἐπίσης*.—*εἰ καὶ παλαιότερον εἰπεῖν ἐστι=ἂν καὶ εἶναι ὀλίγον παλαιὸν* διὰ τὸ ἀναφέρει κανεῖς.—*τὴν Τροίαν τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι πρόληψις=τίς οὐκ ἀκήκοεν, ὅτι ἡ Τροία*.—*ἐπάρχω τινός=ἔχω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, τὴν κυριαρχίαν μου τινά*.—*πάσης ἐπάργασα τῆς Ἀσίας* κατὰ ὀρθορικήν ὑπερβολήν, διότι οὐδέποτε συνέβη τοῦτο.—*τὸν αἰῶνα=εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα*.—*συνοικισθεῖσαν* ἢ μετχ. ἐκ τοῦ *ἀκήκοεν* ἀξία παρατηρήσεως ἡ ἀντικατάστασις τῆς εἰδικῆς προτάσεως (*[ἀκήκοεν]*, ὅτι) διὰ κατηγορηματικῆς μετοχῆς.—*Μεσσήνην πεντακοσίοις ἔτεσιν ὕστερον ἐκ τῶν τυχόντων ἀνθρώπων συνοικισθεῖσαν* ὁ ὀρίτωρ, μὴ ἱστορῶν ἄλλως γεγονότα, ἀλλ' ἀναφέρων ἀπλῶς ταῦτα εἰς τὸν λόγον του, δὲν ἀκριβολογεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς χρονολογίας ἀναφέρων συνήθως στρογγύλους ἀριθμούς. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐδῶ. Διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι ἡ Μεσσήνη συνφάσθη ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου τὸ 369 π.Χ., δηλαδή κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ εἰσβολὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐπομένως ἀπὸ μὲν τοῦ ἀ' μεσσηνιακοῦ πολέμου (743 π.Χ.), τὸν ὁποῖον ἔχει προφανῶς ὑπ' ὄψει ὁ Λυκοῦργος, ἐμεσολάβησαν 375 ἔτη, ἀπὸ δὲ τοῦ γ' καὶ τελευταίου (464) μόνον 95.

§ 75—77

καίτοι ἀντιθετικὸς.—*ὅμοις=ὅμοις αὐτοί*.—*νομίζω* ἐδῶ =συνηθίζω καὶ νομοθετῶ.—*περὶ τούτων* δηλαδή σχετικῶς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ἄμυναν τῆς πατρί-

δος.—*ἔχετε ταῖς διανοαίαις*—σκέπτεσθε.—*θεωρῶ*—παρατηρῶ, σκέπτομαι.—*ἄξιον γάρ...* τὸ πλήρες· *ἄξιον γάρ ἐστι, καίπερ πρὸς εἰδότας λέγοντα, ὅμως διελθεῖν* (=νὰ διηγηθῶ λεπτομερῶς).—*ἔθος*—ἔθιμον, ἄγραφος νόμος.—*κατασκευάζω τι*—κανονίζω κάτι.—*ταῦτα* δηλ. τὰ ὁποῖα ἀνωτέρω ἐξέφρασε διὰ τοῦ *περὶ τούτων*—*οἷς* δηλ. *νόμοις καὶ ἔθεσι*.—*σεμνός*—σεβαστός.—*γάρ* ἐπεξηγηματικός.—*γραμματεῖον*—τὸ ἐφ' οὗ γράφει τις.—*ληξιαρχικὸν γραμματεῖον* ἐν Ἀθήναις οἱ νέοι εἰσερχόμενοι εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν (18 ἔτος) ἐνεγράφοντο ὑπὸ τῆς συνλεύσεως τοῦ δήμου εἰς κατάλογον, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο *ληξιαρχικὸν γραμματεῖον* (πρβλ. τὸ σημερινὸν δημοτολόγιον), φυλασσόμενον ὑπὸ τοῦ οἰκείου δημάρχου. Μόνον ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ταύτης πράξεως καὶ ἐντεῦθεν ἠδύναντο οἱ νέοι νὰ τύχουν τῆς πατρικῆς κληρονομίας (*ἄρχειν τῆς λήξεως*).—*λείπω τὴν τάξιν*—ἐγκαταλείπω τὴν θέσιν μου.—*ἀμύνω τινὶ*—βοηθῶ τινα.—*εὐθὺς*—ἀμέσως, δηλ. μόλις ἀπέφυγε τὸν ὄρκον.—*ἀνθ' ὧν*—διὰ τὰ ὁποῖα (δηλ. τὴν ἐπιπορκίαν ἢ τὴν σκόπιμον ἀποφυγὴν τοῦ ὄρκου).—*παραστάτης*—ὁ παραπλεύρως ἰστάμενος, ὁ σύντροφος μάχης.—*στοιχῶ* (στοίχος)· *ἔδω*—βαίνω ἢ ἵσταμαι εἰς τάξιν μάχης.—*ὅτω ἂν στοιχήσω*—μέ ὅποιον καὶ ἂν ταχθῶ εἰς τὴν γραμμὴν.—*ἀμύνω*· ἀμεταβάτως—ἀμύνομαι.—*ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων ἱερὰ*—τὰ καθιερωμένα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ ναοὶ κλπ.—*ὅσια*—τὰ καθιερωμένα κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας, δηλαδὴ θρησκευτικαὶ διατάξεις καὶ συνήθειαι· ὅθεν *ὅσια καὶ ἱερὰ*—τὰ κατὰ θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην διάταξιν καθωρισμένα.—*ἀρξίων*· ἐν χρήσει ὡς συγκρ. τοῦ *ἀγαθός*—ἰσχυρότερος.—*εὐηκοῶ*—ὑπακούω προθύμως.—*εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κρινόντων*—θὰ ὑπακούω προθύμως εἰς τοὺς ἐκάστοτε δικάζοντας, εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων.—*ἰδρῶ*—θέτω, θεσπίζω.—*ἰδρυσμένοι θεσμοὶ*—οἱ κείμενοι νόμοι.—*ὄμοφρόνως*—συμφώνως, ἀπὸ κοινοῦ.—*ἀναιρῶ*—καταλύω, ἀνατρέπω.—*ἴστωρ (οἶδα)*—κριτής, μάρτυς.—*ἴστορες*· ἐνν. *ἔστων*.—*Ἀγλαυρός*· θυγάτηρ τοῦ Κέκροπος, ἡ ὁποία ἐθυσίασεν ἐκουσίως κατὰ χρησμὸν πρὸς σωτηρίαν τῆς πόλεως τὴν θυγατέρα τῆς Ἀλκίπην καὶ ἠξιώθη θεῖων τιμῶν.—*Ἐννάλιος*· ἐπίθετον τοῦ Ἄρεως.—*Θαλλῶ*· μία τῶν Ὠρῶν. Ὠραι δὲ ἦσαν αἱ θεαὶ τῶν κανονικῶν τοῦ ἔτους τροπῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ τῶν ἀτμο-

σφαιρικῶν μεταβολῶν ἐπιφέρουν τὴν αὐξησιν τῶν φυτῶν καὶ τὴν εὐφορίαν.—*Αὐξώ*, *Ἡγεμόνη* δύο ἐκ τῶν Χαρίτων· αἱ δὲ Χάριτες ἦσαν θεαὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ τερπνοῦ καὶ εὐθύμου εἰς τὸν βίον.

§ 78.

ὄσιος=εὐσεβής, πλήρης εὐλαβείας.—*προδοσία*=διὰ τῆς προδοσίας του.—*τὸ τούτου μέρος*=ὅσον ἐξηγοῦτο ἀπὸ αὐτόν.—*ἐκλείπω*=ἐγκαταλείπω.

§ 79—81

καὶ μὴν=πρὸς τούτοις, ἀκόμη.—*συνέχω*=συγκρατῶ, σφίζω.—*τρία*· δηλ. μόρια, στοιχεῖα.—*ἡ πολιτεία συνέστηκε*=ἔχει γίνεαι, συγκροτηθῆ ἢ πολιτεία.—*ταύτην*· καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ κατηγ. *πίστιν* ἀντὶ τοῦ *τοῦτον* (τὸν ὄρκον)· οὕτω καὶ κατωτέρω *ταύτην πίστιν ἔδωσαν αὐτοῖς*.—*πίστις*=ἐγγύησις.—*ταύτην πίστιν δίδωσιν*· πλὴν τῶν ιδιωτῶν, οἱ ὅποιοι ὠρκίζοντο τὸν ἐν κεφ. 77 ὄρκον, καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ δικασταὶ ὤμνουν, ὅτι θὰ ἐκπληροῦν πιστῶς τὰ καθήκοντά των.—*ἀπολύομαι*=ἀπαλλάσσομαι, γλυτώνω.—*ἐπισηκῆσας*=*εἰ ἐπισηκῆσειε*· τούτου ἀπόδοσις *οὐτ' ἂν λάθοι οὐτ' ἂν ἐκφύγοι*.—*εἰ μὴ αὐτός*· δηλ. *δίκην δώσει*=θὰ τιμωρηθῆ.—*γε*=τοῦλάχιστον.—*ἔδωσαν αὐτοῖς*=ἔδωκαν ἀναμεταξύ των, ὠρκίσθησαν.—*παρ' αὐτῶν*=ἀπὸ τὸν ἑαυτῶν των, ἀπὸ ἰδικῆν των ἔμπνευσιν.—*τὸν παρ' ὑμῖν*· δηλ. τὸν ὄρκον τῶν ἐφήβων (§ 77).—*δν*=τοῦτον δέ.—*ἀτεχνῶς* (ἐκ τοῦ *ἀτεχνῆς*=ἀνεπιτήδευτος, ἀπλοῦς)=ἀκριβῶς, σαφῶς.—*(καί) μοι*· δοτ. χαριστική=παρακαλῶ.—*περὶ πλείονος ποιοῦμαι τι*· ἴδε § 7—9.—*τοὺς τελευτήσαντας*=οἱ ἂν τελευτήσωσι.—*κρατῶ τινα*=νικῶ τινα (ἐνῶ *κρατῶ τινος*=γίνομαι κύριος).—*τῷ πολέμῳ*=διὰ τοῦ πολέμου, εἰς τὸν πόλεμον.—*ἀνάστατον ποιῶ*=καταστρέφω, ἐρημώνω.—*προαιροῦμαι τὰ τοῦ βαρβάρου*=προτιμῶ τοὺς βαρβάρους, πηγαίνω μὲ τὸ μέρος τῶν βαρβάρων.—*δεκατεύω τινά*=ὑποχρεῶνω τινά νὰ πληρῶνῃ τὸ δέκατον τῶν προσόδων του, τὸν καθιστῶ φόρου ὑποτελή.—*καταβάλλω*=κηρμνίζω, μεταβάλλω εἰς συντόρμιματα.—*ὑπόμνημα*=ἀνάμνησις, ἐνθύμιον.—*ἐν τούτῳ*· δηλ. τῷ ὄρκῳ.

§ 82

γενομένων ἢ μετοχ. ἐναντιωματική. — *γίγνομαι ἀγαθὸς* πρὸς τὸν κίνδυνον = ἀντιμετωπίζω μὲ γενναιότητα τοὺς κινδύνους. — *εὐδοκιμῶ* = ἔχω καλὴν φήμην, διακρίνομαι. — *ὄ*· ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα = τοῦτο δέ, τὸ ἔξης. — *ὥστε μὴ* = ἵνα μὴ. — *ἀδοξῶ* ἀμεταβ. = περιέρχομαι εἰς ἀδοξίαν, ἀνυποληψίαν = χάνω τὴν φήμην μου. — *περιορῶ* = παραβλέπω, ἀφήνω. — *μετὰ πολλῶν* ἔνν. κινδύνων. — *εὐκλεια* = καλὴ φήμη, δόξα.

§ 83—84.

οὐκ ἔστιν ὑμῖν περιδεῖν = δὲν δύνασθε νὰ παραβλέψετε σεῖς. — *οὐδὲν τούτων* δηλ. τῶν ἀδικημάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος. — *διελθεῖν* = *διεξελθεῖν*, *δηγήσασθαι*. — *περὶ τούτων* δηλ. τῶν ἀδικημάτων τοῦ Λεωκράτους. — *διαφέρω τινός* = ὑπερέχω, ἀναδεικνύομαι ἀνώτερός τινος. — *γάρ*· ἐπεξηγηματικός. — *ἐξανίστημί τινα* = ἐκδιώκω τινά. — *ἀναιρῶ*· ἐπὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου = δίδω χρησῖόν.

§ 85—87.

Δελφός = ὁ κάτοικος τῶν Δελφῶν. — *χρηστήριον* = χορησιμός. *δι' ἀπορρητῶν* = μυστικῶς, κρυφίως. — *ἐκδοτον τὴν θρεψαμένην* (ἔνν. γῆν) *παραδίδωμι* = παραδίδω τὴν θρεψασάν με χώραν (= τὴν πατρίδα μου) εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν. — *διακαρτερῶ* = ὑπομένω μέχρι τέλους, ὑποφέρω μὲ καρτερίαν. — *εἰς τὴν πατρίδα*· ὁ προσδιορισμὸς νὰ συναφθῇ πρὸς τὴν μετοχὴν *κατακλεισθέντες*. — *ἐτέραν μεταλλάξαι τὴν χώραν* = νὰ ἀνταλλάξουν μὲ ἄλλην τὴν χώραν των, νὰ μεταβοῦν εἰς ἄλλην χώραν. — *γοῦν* = τοῦλάχιστον. — *προσέχειν*· διὰ νὰ κάμουν δηλαδὴ ὅ,τι χρειάζεται, ὅταν τὸν εὔρουν νεκρόν. — *πτωχικὴ στολή* = ἐνδυμασία ἐπαίτου, ζητιάνου. — *ὅπως ἂν ἀπατήσῃ* = ἵνα, ἂν δυνηθῇ, ἀπατήσῃ. — *ὑποδύομαι κατὰ τὰς πύλας* = ἐξέρχομαι κρυφίως (= ὑπὸ) διὰ τῶν πυλῶν. — *ἀποκτεῖναι... προσπεσόντα* ἢ σύνταξις = (φασὶν) ἀποκτεῖναι (Κόδρον ὑποκείμε.) *προσπεσόντα* (αὐτῷ, τῷ ἐτέρῳ). — *προσπίπτω τινί* (ἢ πρὸς τινα) = ἐπιπίπτω, ὀρμῶ κατὰ τινος. — *περιλείπομαι* = ὑπολείπομαι, ἐπιζῶ. — *παροξύνομαι* = ἐξοργίζομαι. — *πτωχὸς* = ἐπαίτης. — *σπῶ* (σπάω) *τὸ ξίφος* = σύρω τὸ ξίφος ἀπὸ τὴν θήκην.

ἀποκτεῖναι· ἐκ τοῦ *φασί*.—*Πρωτανεῖω*· τὸ Πρωτανεῖον ἦτο δημόσιον κατάστημα κείμενον ὑπὸ τὰς βορείους κλιτῦς τῆς Ἀκροπόλεως πλησίον τῆς ἀγορᾶς. Ἦτο ὁ τόπος, εἰς τὸν ὅποιον συνήρχοντο οἱ πρωτάνεις, διεσκέπτοντο καὶ ἐσιτοῦντο. Εἰς αὐτὸ ἐπίσης ἐφιλοξενοῦντο οἱ ξένοι τῆς πόλεως καὶ ἐσιτοῦντο οἱ ἔξοχοι τῶν πολιτῶν, ὅσοι ἠξιώθησαν αὐτῆς τῆς τιμῆς δι' ἰδικὰς τῶν ἢ τῶν προγόνων τῶν εὐεργεσίας πρὸς τὴν πόλιν. Ἡ εἰς τὸ Πρωτανεῖον σίτησις ἦτο μεγίστη τιμῆ, ἐδίδετο δὲ ἢ ἐπὶ ὠρισμένον χρόνον ἢ εἰς τὸ διηνεκές (*ἀεῖσιτοι*). Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κλεισθένους (508 π.Χ.) αἱ συσκέψεις καὶ ἡ σίτησις τῶν πρωτάνεων ἐγίνοντο εἰς τὴν Θόλον, θολωτὸν δηλ. οἰκοδόμημα παρὰ τὴν ἀγοράν. Σημειωτέον, ὅτι Πρωτανεῖον εἶχε πᾶσα ἑλληνικὴ πόλις, ἐθεωρεῖτο δὲ τοῦτο ὡς τὸ συμβολικὸν κέντρον τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς.

§ 88 — 89

ψυχῆ—ζωή.—*ἀντικαταλλάττομαί τι ἀντί τινος*—δίδω τι εἰς ἀντάλλαγμα ἄλλου τινός.—*τοιγαροῦν*—διὰ τοῦτο λοιπόν.—*μονώτατος*· ὑπερθ. τοῦ μόνος—ἐντελῶς μόνος, μόνος καὶ μοναχός.—*ἐπώνυμοι τῆς χώρας εἰσί*—ἔχουν δώσει τὸ ὄνομα τῶν εἰς τὴν χώραν. Ἐννοεῖ τοὺς 10 ἐπωνύμους ἥρωας τῆς Ἀττικῆς (ἴδε σημειώσεις § 1-2), ἀπὸ τῶν ὁποίων ἔλαβον τὰ ὀνόματα ὕστερον αἱ φυλαὶ τῶν Ἀθηναίων (Αἰαντίς, Αἰγίησις, Ἀκαμαντίς, Ἀντιοχίς, Ἐρεχθίδις, Ἴπποθοωντίς, Κεκροπίς, Λεωντίς, Οἰνηίς καὶ Πανδιονίς). Εἰς τοὺς ἥρωας τούτους ὁ Λυκοῦργος συγκαταλέγει καὶ τὸν Κόδρον διὰ τὴν αὐτοθυσίαν του. Οἱ ἀνδριάντες τῶν ἐπωνύμων εἶχον ἰδρυθῆ πλησίον τοῦ βουλευτηρίου.—*ἰσοθέων τιμῶν*· διότι καὶ οἱ ἥρωες ἐτιμῶντο ὡς οἱ θεοί.—*ὑπὲρ ἧς*· δηλ. χώρας.—*σπουδάξω ὑπὲρ τινος* (ἢ *περὶ τινος*)—ἐνδιαφέρομαι, ἐνεργῶ ὑπὲρ τινος.—*ἐκληρονόμουν*· διότι ὡς φέρουσα τὰ ὀνόματά των ἐθεωρεῖτο κληρονομία των.—*οὐ καλὸν*—δὲν εἶναι εὐπρεπές.—*τὴν αὐτήν*· δηλ. γῆν.—*τῇ ἀρετῇ*· δοτ. τοῦ κατὰ τι.—*διαφέροντας*· ἴδ. § 83-84.—

§ 94

ἐπισκοπῶ—ἐπιβλέπω, παρακολουθῶ.—*ἀγαθὰ πάσχω*—εὐεργετοῦμαι.—*μὴ ὅτι ἀμαρτεῖν.. ἀλλ' ὅτι.. ἀσέβημά ἐστι*—ὄχι

μόνον τὸ νὰ ἁμαρτήσωμεν (εἰς τοὺς γονεῖς), ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ καταναλώσωμεν (=ἀφιερώσωμεν) τὴν ζωὴν μας εὐεργετοῦντες αὐτοὺς εἶναι μεγίστη ἀσέβεια.

§ 95—96

γοῦν = τοῦλάχιστον, παραδείγματος χάριν. — *μυθωδέστερον* = κάπως μυθῶδες. — *θύακα γενέσθαι* = ὅτι ἐξεχύθη θύαξ (λάβα). καὶ δὴ καὶ = καὶ μάλιστα. — *πόλιν τινά* τὴν Κατάνην. — *ένα δέ τινα* = ἕνας δὲ κάποιος ἄγνωστός τις. — *νεωτέρων* — *πρεσβύτερον* ἄνευ συγκριτικῆς ἐννοίας. — *οὐδὲν* αἰτιολ. μετοχή. — *ἐγκαταλαμβανόμενον* κατηγορ. μετ. — *ἐγκαταλαμβάνομαι* = καταλαμβάνομαι ἐν τινι τόπῳ, προφθάνομαι. — *οἶμαι* ὡς ἐρμηνευθῆ ὡσάν ἦτο = ὡς τὸ εἰκός. — *ὄθεν δὴ καὶ ἄξιον...* θεωρῆσαι τὸ θεῖον = ἐκ τούτου δὲ κυρίως ἀξίζει νὰ κρίνη κανεὶς τοὺς θεοὺς. — *τὸ θεῖον* κατὰ πρόληψιν ἀντί: *ὅτι τὸ θεῖον* κλπ. — *εὐμενῶς ἔχω* = διάκειμαι εὐμενῶς, μὲ συμπάθειαν. — *προσαγορεύεσθαι* ἢ ἐξήρατῆσις ἐκ τοῦ λέγεται.

§ 97

ὁμογνωμόνως = ὁμοφώνως. — *κατὰ τὸ ἑαυτοῦ μέρος* = ὅσον ἐξήρατο ἀπὸ αὐτόν. — *τῶν νομίμων* = τῶν συνήθων τιμῶν (δηλ. χρῶν, ἐναγισμάτων, τὰ ὅποια ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀποθανόντος νὰ προσφέρουν εἰς ὄρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους (πρὸβλ. § 59). — *εἶπασε* τοῦ *ἔαω-ῶ* = ἀφήνω, ἐπιτρέπω.

§ 102—103

τῶν Ὀμήρου ἐπῶν ἐνν. τι = ἀπόσπασμά τι. — *Παναθηναίων* τὰ Παναθήναια διεκρίνοντο εἰς *μεγάλα* ἢ *πεντετηρικὰ* καὶ εἰς *μικρὰ* ἢ *κατ' ἐνιαυτόν* ἀμφοτέρω ετελοῦντο κατὰ μῆνα Ἐκατομβαιῶνα (15 Ἰουλίου—15 Αὐγούστου), ἀλλὰ τὰ μὲν *μεγάλα* διήρκουν 12 ἡμέρας, τὰ δὲ *μικρὰ* 4. Τὰ *μεγάλα* Παναθήναια ἐγίνοντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεσέως γενομένης πολιτικῆς καὶ διοικητικῆς ἐνώσεως τῶν δήμων τῆς Ἀττικῆς. Κατ' αὐτὰ πλὴν τῶν γυμνικῶν καὶ μουσικῶν ἀγῶνων ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ τῶν ῥαψωδῶν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἰσαχθείσης τῆς συνηθείας ταύτης ὑπὸ τοῦ Ἰππάρχου τοῦ υἱοῦ τοῦ Πεισιστράτου. — *ῥαψωδῶ* = εἶμαι ῥαψωδός, ἀπαγγέλλω τὰ ποιήματα ἄλλου, μά-

λιστα δὲ τοῦ Ὀμήρου· τὸ παθητ. ἐπὶ ποιημάτων=ἀπαγγέλλομαι ὑπὸ ῥαψωδῶν.—*ἐπίδειξιν ποιοῦμαι*=δεικνύω.—*μιμοῦμαι τὸν ἀνθρώπινον βίον*=περιγράφω λεπτομερῶς τὸν ἀνθρώπινον βίον.—*ἐκλέγομαι*=ἐκλέγω.—*ἐκλεξάμενοι*· διότι οἱ ἀρχαῖοι ἀπῆτουν παρὰ τῆς ποιήσεως ἠθικὸν σκοπὸν.—*μετὰ λόγον καὶ ἀποδείξεως*=διὰ λόγου στηριζομένου εἰς τὰ πράγματα, εἰς παραδείγματα.—*συμπεῖθω*=καταπεῖθω.—*ἀλλά*· μετὰ προστακτ. εἶναι παρακλεισματικὸς=ἐμπρός.—*διαμπερὲς*=πέρα πέρα, ἀδιακόπως.—*κεν*=ἄν.—*βλήμενος*· μετ. παθ. ἄορ. με τύπον ὑπερσυντελικου τοῦ *βάλλω*.—*τυπεῖς*· μετ. παθ. ἄορ. β' τοῦ *τύπτω* *βλήμενος* ἢ *τυπεῖς*=κτυπηθεὶς μακρόθεν ἢ ἐκ τοῦ πλησίον.—*πότμος*=ἡ μοῖρα, τὸ πεπρωμένον.—*ἐπίσπη*· ἄορ. β' (ἐπέσπον) τοῦ *ἐφέπω*=ἀκολουθῶ, εὐρίσκω.—*τεθνάτω*· γ' ἐν. πρόσ. προστακτ. παρακ. τοῦ θνήσκω· τὰ ἄλλα πρόσωπα ἐλλείπουν.—*οἷ*=αὐτῶ.—*αἰκίης*=ἀπρεπής, ἀνάρμοστος.—*τεθνάμεν*=*τεθνάναί*.—*ἄλοχος*=σύζυγος.—*σῶη*· ἐνν. *ἔστι*.—*σῶη* (τὸ ἄρσεν. σός)=σῶα.—*κλήρος*=περιουσία.—*ἀκήρατος*=ἄθικτος, ἀβλαβής.—*εἴ κεν*=εἴθε μόνον, ἀρκεῖ μόνον.—*οἴχομαι*=φεύγω, ἀναχωρῶ.—*φίλην ἐς γαῖαν*=εἰς τὴν πατρίδα των.

§ 104

οὕτως ἔσχον πρὸς ἀρετὴν=τόσην γενναιότητα ἐπέδειξαν.—*γοῦν*=παραδείγματος χάριν.—*στόλος*=στρατός.—*κρατῶ τινα*=καταβάλλω, νικῶ τινα, ἐνῶ *κρατῶ τινος*=γίνομαι κύριός τινος.—*ἄδεια*=ἀσφάλεια.—*ἀλλ' ἐπὶ τῶ.. πράττειν*=ἀλλὰ (μέγα φρονῶντες) ἐπὶ τῶ πράττειν ἄξια ταύτης (δηλ. τῆς δόξης).—*ἐπιτηδεύω*=ἀσκῶ.

§ 108—109

περιγίγνομαι τινος=εἶμαι ὑπέρτερός τινος.—*τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγίγνομένην*· ἐνῶ οἱ Πέρσαι, ὡς παραδίδει ὁ Ἡρόδοτος, ἐδόξαζον, ὅτι ὁ ἀριθμητικὸς ὄγκος ἐπιβάλλεται.—*οὐχ ὁμοίως ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις*=δὲν ἠνυνόθησαν ἀπὸ τὴν τύχην ὁμοίως, δὲν ἐδείχθησαν (=ἐστάθησαν) ἕξ ἴσου τυχηροί.—*διήνεγκαν*· ἄορ. α' τοῦ διαφέρω.—*διαφέρω τινός*· ἰδὲ § 83—84.—*ἠρίον* (τὸ)=τάφος.—*πρὸς τοὺς Ἕλληνας*=διὰ τοὺς Ἕλληνας.—*ἐκείνοις*=πρὸς χάριν ἐκείνων.—*νόμιμα*=νόμοι.—*προμαχῶ*

τινος=μάχομαι ὑπέρ τινος.—*Μαραθῶνι* δοτ. τοπική.—*χρυσοφόρος*=ὁ φορῶν χρυσᾶ κοσμήματα *χρυσοφόρους* ἐκάλουν περιφρονητικῶς οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσας διὰ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα ἐφόρου (ψέλλια, στρεπτοὺς (colliers) κλπ.).—*ἐστόρεσαν* ἄορ. τοῦ *στορέννυμι*=στρώνω, καταβάλλω.

§ 110

ταῦτα δηλ. τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Σιμωνίδου κατορθώματα.—*ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰῶνος*=ἀπὸ πολλὰ χρόνια.—*ἀποστρεθήσῃτε* ἐφ' ὅσον δὲν θὰ τιμᾶται πλέον ἢ ἀρετὴ αὐτῶν.—*μεγάλα* σύστοιχον ἀντικ. τοῦ *βλάψετε*.—*ἐκεῖνα*=τὰ ἐκείνων ἔργα.—*παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκίμειν*=ὅτι ἐξετιμῶντο ἀπὸ τοὺς παλαιοῖς.—*κέκριμαι*=θεωροῦμαι.—*κάλλιστον*=ὠραιότατον παρᾶσημον.

§ 120—121

λαβέ ἔνν. καὶ ἀνάγνωθι εἰς τοῦτο τὸ *αὐτοῖς*, δηλαδή τοῖς δικάζουσιν ἐκκλησιασταῖς.—*μεθίσταμαι* ἔνταῦθα = αὐτομολῶ, δρατειτεύω.—*Δεκέλειαν* ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε οἱ Σπαρτιῶται κατέλαβαν τὴν Δεκέλειαν (413 π.Χ.), πολῖται Ἀθηναῖοι, ἰδίως ὀλιγαρχικοί, κατέφυγον εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν, ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ πλῆθος δούλων.—*εἰδῶσιν* ὑποτακτ. τοῦ οἶδα.—*ἀκόλουθος*=σύμφωνος.—*καταγιγνώσκω τινός*=καταδικάζω τινά.—*ἐπανιών* τοῦ ἐπανερχομαι.—*ἀπαγαγεῖν* δηλ αὐτόν *ἀπάγω* ὡς δικανικὸς ὄρος=συλλαμβάνω καὶ φέρω ἐνώπιον ἀρχόντος κατηγορούμενον.—*θεσμοθέτας* θεσμοθέται ἐκαλοῦντο οἱ ἔξ νεώτεροι ἐκ τῶν 9 ἀρχόντων οὔτοι ἐδίκαζον ὑποθέσεις μὴ ἀνηκούσας εἰς ἴδιόν τι δικαστήριον καὶ εἶχον τὸ καθῆκον νὰ ἐξετάζουσιν καὶ συναρμώζουσιν τοὺς νόμους, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχουν εἰς αὐτοὺς ἀντιφάσεις ἢ πλεονασμοί.—*παραλαβόντας* ἔν. αὐτὸν μετὰ τὴν σχετικὴν διαδικασίαν.—*ὁ ἐπὶ τοῦ ὀρύγματος*=ὁ ἐπιστάτης τοῦ ὀρύγματος (τοῦ βαράθρου), δηλ. ὁ *δήμιος* (ἢ *δημόκοινος*). Οὗτος ἔργον εἶχε νὰ κατακημνίξῃ ἐντὸς χάσματος βαθεὸς καὶ σκοτεινοῦ τοὺς καταδίκους.—*ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ* δηλ. ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς, διότι ἡ Δεκέλεια ἦτο δῆμος αὐτῆς.

§ 122

ταίνυν ἔδῳ μεταβατικὸς=δέ.—*τελευτήσαντος* δηλ. τοῦ

Λυκίδου. Οὗτος βουλευτὴς ὧν συνέστησεν εἰς τοὺς ἐν Σαλαμῖνι προσφυγόντας Ἀθηναίους νὰ δεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμφιλίωσης πρὸς ἀποφυγὴν τῆς περαιτέρω καταστροφῆς τῆς πόλεως. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖαι ἔξοργισθέντες διὰ τὴν βέβηλον σκέψιν τοῦ Λυκίδου ἐφόνευσαν αὐτὸν διὰ λίθων ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου.—*ἐγχειρέω*-ᾧ=ἐπιχειρῶ, ἀποπειρῶμαι.—*περιελόμενή'* τοῦ ὁ. *περιαιροῦμαι*=ἀφαιρῶ.—*τοὺς στεφάνους*· κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν οἱ βουλευταὶ ἐφόρουν στέφανον ἐκ μύρτου· ἐπειδὴ ὅμως οἱ λιθοβολήσαντες τὸν Λυκίδην ἐνήργουν ἐκτὸς τῶν καθηκόντων των, ἀπέβαλον τοὺς στεφάνους. *αὐτοχειρὶ*=ἰδίαις χερσίν, ἰδιοχείρως.

§ 123.

βουλομένοις· ἡ μετοχὴ ὑποθετικῆ.—*πάτριον*=σύμφωνον μετὰ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων, τῶν προγόνων.—*δότε*=ἀφοῦ.—*ἀνάστατον οὖσαν*=ὅτε ἦτο ἔρημος (λόγῳ τῆς φυγῆς τῶν κατοίκων εἰς Σαλαμῖνα).—*λόγῳ*· δοτ. τοῦ ὄργανου=(μόνον) μετὰ τὸν λόγον, τὰ λόγια.—*οἰκουμένην*· ἐνν. πόλιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀνάστατον.—*ἐκλείπω*=ἐγκαταλείπω.—*ἄρα*· ἐνν. οὐ προσήκει.—*ὑπερβάλλομαί τινα*=ὑπερβαίνω, ξεπερνῶ κάποιον.—*τῇ τιμωρίᾳ*· δοτ. τοῦ κατὰ τι.

§ 127.

ἐνθυμοῦμαι· μετὰ γεν.=μέμνημαι=ἔχω εἰς τὴν μνήμην μου.—*τῆς προνοίας ταύτης*· δηλ. τῶν προγόνων.—*τῶν ἔργων*· δηλ. τοῦ Λεωκράτους=τῶν ἀδικημάτων (τοῦ Λεωκράτους).—*ἀξίως*=ἐπαξίως, ὅπως ἀξίξει.—*τῇ ψήφῳ*=κατὰ τὴν ὥραν τῆς ψηφοφορίας.—*οἶων ἀνδρῶν ἔκγονοί ἐστε*· πλαγ. ἔρωτ. πρότασις, ἀντικείμεν. τοῦ *ἐπιλανθάνεσθε*.—*παρακελεύεσθε ὑμῖν αὐτοῖς*=παρακινεῖτε ἀλλήλους, ὑποδεικνύετε πρὸς ἀλλήλους.—*ὅπως*· ἔξιτε (μέλ. τοῦ ἐξέρχομαι)· πλαγ. ἔρωτ. πρότ.=πῶς θὰ ἐξέλθετε.—*ἀκόλουθα*=συνεπῆ, σύμφωνα πρὸς τὰς ἀντιλήψεις ἐκείνων.—*ὑπόμνημα*=γραπτὴ ὑπόμνησις.—*διόμνυμι*=ὀρκίζομαι ἐπισήμως.—*τοῦ Δημοφάντου*· οὗτος μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Ἀθήναις προσωρινῆς ἀρχῆς τῶν 400 καὶ τὴν καταδίκην εἰς θάνατον τοῦ θήτορος Ἀντιφῶντος (411 π.Χ.) εἰσήγαγε ψήφισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου, ὅπως οἱ προδότες, οἱ δεχόμενοι

ἀξιώματα τῆς πολιτείας παρὰ μὴ νομίμων κυβερνήσεων.—*οὐσία* = περιουσία.—*τῶν ὄρκων καὶ τῆς πίστεως* = τῆς ἐνόρκου διαβεβαιώσεως.—*ἄμνηρον* κατηγορούμενον = ὡς ἐγγύησιν.—*κοινῆς εὐδαιμονίας* δηλ. τῆς ἐλευθερίας.—*ταύτης δέ* δηλ. τῆς πίστεως ὁ δὲ ἀνακεφαλαιωτικός. Ἡ ἔννοια τῶν λόγων ἐδῶ εἶναι ἢ ἐξῆς: Ὁ κληρονομῶν τὴν περιουσίαν τῶν πατέρων ἀναδέχεται καὶ τὰς ἠθικὰς αὐτῶν ὑποχρεώσεις.

§ 128—129

τοίνυν μεταβατικός = δέ.—*οὕτως ἔχω* = τοιοῦτοτρόπως διακίμαι, τοιαύτην στάσιν τηρῶ.—*μὴ ἀχθῆσθῆτε* προλαμβάνων λέγει τοῦτο ὁ ῥήτωρ, διότι δὲν ἤκουον μὲ εὐμένειαν οἱ Ἀθηναῖοι πᾶν, ὅ,τι ἐλέγετο πρὸς ἔπαινον τὸν Λακεδαιμονίων.—*ἀχθομαί τινι* = δυσσαρεστοῦμαι, θυμῶν ἐναντίον τινός.—*εἰ μέμνημαι* αἰτιολ. πρότασις εἰσαγομένη ἠπιώτερον (ἐπὶ τῶν ψυχ. πάθους σημαντικῶν ῥ.) διὰ τοῦ εἰ ἀντὶ τοῦ ὅτι. *καλὸν* = ὀφείλιμον.—*τὰ δίκαια* = τὸ δίκαιον = ἡ δικαιοσύνη.—*τίθεμαι τὴν ψῆφον* = δίδω τὴν ψῆφόν μου.—*λαβόντες* = ἀντιληφθέντες, ἐννοήσαντες.—*ἔφθασε καταφυγῶν* = ἐπρόφθασε νὰ καταφύγῃ.—*ἀποικοδομῶ τι* = φράσσω τι διὰ τοίχου.—*ἀπόσκευάξω τι* = ἀφαιρῶ τι.—*ἐπίσημος* = φανερός.—*οὐδέν... πρότερον ἀδικοῦσι... ἢ περὶ τοὺς θεοὺς ἀσεβοῦσι* κατ' ἔννοιαν = μαζί μὲ τὸ ἄλλο ἔγκλημα, τὸ ὅποιον διαπράττουν, ἀσεβοῦν συγχρόνως καὶ εἰς τοὺς θεοὺς.—*τῶν ἐκεῖ* δηλ. ἐν Λακεδαίμονι.—*διαρρηδην* = ῥητῶς.—*εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τιμωρίαν τάξαντες, εἰς ὃ μάλιστα φοβούμενοι τυγχάνουσι* = ὄρισαντες τὴν τιμωρίαν (ταύτην), ἢ ὁποία κατατείνει εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς (δηλ. τὸν θάνατον), εἰς τὸ ὅποιον ἀποβλέποντες κυρίως (ὅσοι δὲν θέλουν νὰ κινδυνεύσουν ὑπὲρ πατρίδος) συμβαίνει νὰ φοβοῦνται.—*ὑπεύθυνον... μετ' αἰσχύνης* = ὑποκειμένην εἰς κίνδυνον παρακολουθούμενον ὑπὸ αἰσχύνης (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν τοῦ πολέμου κίνδυνον, τὸν ὅποιον παρακολουθεῖ ἢ δόξα).—*φέρε* καὶ ἀνάγκωθι.

§ 130.

ἀναγκάσει ἐνν. πάντα.—*θανάτῳ ζημιοῦμαι* = τιμωροῦμαι μὲ θάνατον.—*ὑπομένω* = ἀντιμετωπίζω μετὰ θάρρους.—*ἐκλείπω τὴν πατρίδα* = ἐγκαταλείπω τὴν πατρίδα καὶ φεύγω.—*φιλοψυχῶ*

=ἀγαπῶ τὴν ζωὴν μου ἐκ δειλίας, εἶμαι δειλός.—*ὑποκειμένην...*
ταύτην τιμωρίαν=ὅτι τὸν περιμένει αὐτὸς ὁ θάνατος (=ταύτην)
 ὡς τιμωρία.

§ 147—148

ὑπέρ... τῶν ἀδικημάτων=περί... τῶν ἀδικημάτων.—*μίαν ψῆφον φέρειν*=μὲ μίαν ψῆφον νὰ ψήφοφορήσετε=ὁμοψήφως νὰ ἀποφασίσετε.—*οἷς*· μεγίστοις δηλ. καὶ δεινοτάτοις ἀδικήμασι.—*ἔστι*· μετ' ἀπαρεμφάτου=εἶναι δυνατὸν νὰ.—*δήμου κατάλυσις*=κατάλυσις τοῦ δημοκράτικου πολιτεύματος.—*τέμενος*= ; (§ 1—2). *τέμνομαι*· ἐπὶ γῆς (ἐδάφους)=καταστρέφομαι, ἐρημώνομαι.—*τὸ καθ' ἑαυτὸν*=ὅσον ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτόν.—*τοκεύς*=γονεύς.—*κάκωσις*=κακὴ μεταχειρίσις.—*μνημεῖον*=πρᾶγμα ἀνακαλοῦν εἰς τὴν μνήμην πρόσωπον ἢ πρᾶγμα (δηλ. ἀνδριάντες καὶ τάφοι).—*τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀφανίζων*· διότι, ὡς ἀναφέρει προηγουμένως ὁ Λυκούργος, ὁ χαλκοῦς ἀνδριὰς τοῦ πατρὸς τοῦ Λεωκράτους, ὅστις ἀνέκειτο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διὸς Σωτήρος, κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.—*τὰ νόμιμα*=αἱ συνήθεις τιμαί.—*λιποτάξιον* (τὸ)=λιποταξία.—*τὸ σῶμα*=*ἑαυτόν*.—*τάξαι*=νὰ τὸν τοποθετήσουν, νὰ τοῦ ἀναθέσουν ὑπηρεσίαν.—*ἀποψηφίζομαί τινος*=ἀθιφώνω τινά.—*τὰ κατὰ προαίρεσιν ἀδικήματα*=τὰ ἐκούσια, τὰ ἐκ προθέσεως ἀδικήματα.—*προέσθαι*· ἀπαρέμφ. β' ἄορ. τοῦ *προῖμαι*. *προῖμαι τι*=ἀφήνω τι.—*προαιροῦμαι*=προτιμῶ.—*χάριν τίθεμαι*=χαρίζομαι, δεικνύομαι ἐπιεικής.

§ 149—150

ἀποδίδωμι τὸν ἀγῶνα=φέρω τὸν δικαστικὸν ἀγῶνα εἰς πέρας (ἐκπληρῶν οὕτω τὸ καθήκόν μου πρὸς τὴν πολιτείαν).—*ἔξω τοῦ πράγματος*· *πρᾶγμα* εἰς τὴν δικανικὴν γλῶσσαν καλεῖται ἡ κατηγορουμένη ὑπόθεσις.—*καταψηφίζομαί τινος θάνατον*=καταδικάζω τινά εἰς θάνατον.—*δυοῖν καδίσκοιν κειμένοιν*· οἱ καδίσκοι ἦσαν εἶδος κληρωτῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἔρριπτοντο ὑπὸ τῶν δικαστῶν αἱ ψῆφοι περὶ τῶν δικαζομένων. Ὁ εἰς ἔξ αὐτῶν ἦτο χαλκοῦς καὶ ἔκαλεῖτο *κύριος*, ὁ δ' ἕτερος ξύλινος καὶ ἐλέγετο *ἄκυρος*. Εἰς ἑκάτερον τῶν καδίσκων τούτων ἔρριπτον οἱ δικασταὶ ἀνὰ μίαν ψῆφον—*χάλκινον*· δισκάριον φέρον εἰς τὸ μέσον προεξέχον σωληνάριον (*αὐλίσκον*)—ἐκ τῶν εἰς αὐτοὺς πα-

ραδιδομένων δύο, ἓκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν καταδικαστικὴ ἦτο τρυπημένη, ἡ δὲ ἀθρωτικὴ πλήρης. Οὕτως ἐπροστατεύετο τὸ μυστικὸν τῆς ψηφοφορίας, διότι δὲν ἐγίνετο ἀντιληπτόν, ποίαν ψῆφον ἔρριπτεν ὁ δικαστὴς εἰς τὸν *κύριον* καδίσκον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου καθώριζε τὴν τύχην τοῦ δικαζομένου, καὶ ποίαν εἰς τὸν *ἄκυρον*. Κατὰ τὰς *εἰσαγγελίας* ὅμως, ὅπως ἡ παρούσα, ὁ τρόπος τῆς ψηφοφορίας ἦτο κάπως διάφορος. Ἐγίνετο μὲν καὶ εἰς αὐτὰς χοῆσις δύο καδίσκων, ἓκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἀθρωτικὸς (*ὁ ἀπολύων*) καὶ ὁ ἄλλος καταδικαστικὸς (*ὁ ἀπολλύς*), ἀλλ' ὁ δικαστὴς ἐχρησιμοποίει μίαν μόνον ψῆφον (*κογχύλιον*), τὴν ὁποίαν ἔρριπτεν εἰς τὸν ἓνα ἓκ τῶν καδίσκων κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος ἔξησφάλιζε τὸ μυστικὸν τῆς ψηφοφορίας.—*τὰ κατηγορημένα*—τὰ εἰς τὴν ἔγγραφον καταγγελίαν ἀνιφερόμενα ἀδικήματα (προδοσία, δῆμου κατάλυσις, ἀσέβεια, γονέων κάκωσις, λιποτάξιον, ἀστρατεία).

Β

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ

Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ

1. Ἴσοκράτους βίος.

Ὁ Ἴσοκράτης ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 436 π. Χ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Θεόδωρος, πλούσιος ἀλλοποιός, ἐφρόντισεν ἐνωρίς διὰ τὴν ἀριάν ἐκπαίδευσιν τοῦ νιοῦ του. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἴσοκράτους ἡ φύσις ἐβοήθησε πολὺ τὴν προσπάθειαν τοῦ πατρός, διότι καὶ δεξιὰν ἀντίληψιν εἶχεν οὗτος καὶ ἰδιάζουσαν ἀγάπην ἤσθάνετο πρὸς τὰ γράμματα. Ἠκροάσθη τοὺς σοφιστὰς Πρωταγόραν, Πρόδικον, Γοργίαν καὶ τὸν φιλόσοφον Σωκράτη, τῶν ὁποίων ἡ διδασκαλία τόσον εὐχάριστον ἀνάμνησιν ἐχάραξεν εἰς τὴν ψυχὴν του, ὥστε γέρον ἤδη ὠμίλει μὲ νοσταλγίαν περὶ τῶν μαθητικῶν του χρόνων.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ πατρός του εὐρέθη καὶ ὁ Ἴσοκράτης, ὅπως ἄλλοι πολλοί, ἄνευ περιουσίας καὶ χρημάτων. Ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τούτου τὰ ἐργασθῆ πνευματικῶς διὰ τὴν συντήρησίν του. Κατ' ἀρχὰς ἤσκησε τὸ ἔργον τοῦ λογογράφου καὶ τοῦ διδασκάλου τῆς ἑητορικῆς. Ἀργότερον (391 π. Χ.) ἴδρυσεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἑητορικὴν σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκεν ὄχι μόνον τὴν ἑητορικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως «φιλοσοφία» δὲν ἐνόει ὁ Ἴσοκράτης τὴν θεωρητικὴν ἔρευναν μεταφυσικῶν προβλημάτων, πρὸς τὰ ὁποῖα ἤσθάνετο ἀντιπάθειαν, ἀλλὰ καλλιέργειαν τοῦ ὅλου πνεύματος, πλουτισμὸν τῆς διανοίας διὰ πολιτικῶν καὶ παντὸς εἴδους ἄλλων γνώσεων, ἐνίσχυσιν τοῦ χαρακτῆρος, σχηματισμὸν ὁρθῆς κρίσεως καὶ ὑπὲρ πάν ἄλλο ἀνάπτυξιν τοῦ ὑψίστου τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, τῆς γλώσσης.

Λόγω τῆς εὐρύτητος τοῦ προγράμματός της ἡ σχολὴ τοῦ Ἴσοκράτους ἀπέβη ταχέως πραγματικὸν πανεπιστήμιον τῆς Ἑλλάδος, διότι προσείλκυεν ὄλους ἐκείνους τοὺς νέους, οἱ ὅποιοι ἐπεθύμουν νὰ τύχουν γενικωτέρας μορφώσεως. Ὅλοι οἱ ἀριστεῖς τῆς πολιτικῆς, τῆς ποιήσεως, τῆς ἱστοριογραφίας, τῆς ὀητορικῆς κατὰ τὴν ἐπομένην γενεὰν ἐξῆλθον ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Ἴσοκράτους, ἀφοῦ ἐμαθήτευσαν πλησίον του 3 καὶ 4 ἔτη. Καὶ πρὸς ἀξιολογωτάτους δὲ καὶ ἰσχυροτάτους ἄνδρας ἐκτὸς τῶν Ἀθηνησίων, ὅπως τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου Εὐαγόραν, τὸν Ἀρχίδαμον τῆς Σπάρτης, τὸν Φίλιππον τῆς Μακεδονίας, συνῆψε σχέσεις ὁ Ἴσοκράτης διὰ τοῦ σχολείου του. Μερικοὶ μάλιστα ἀντίμειβον αὐτὸν πλουσιοπαρόχως διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἐπεμπε πρὸς αὐτούς.

Εἰς τὴν πολιτικὴν δὲν ἀνemieίχθη καθόλου ὁ Ἴσοκράτης ἕνεκα τοῦ μετριοπαθοῦς χαρακτῆρός του, ὅστις ἀπεστρέφετο τὰς ὀξύτητας τῶν πολιτικῶν ἀγώνων, τῆς δειλίας του καὶ τῆς ἰσχνότητος τῆς φωνῆς του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ δὲν ὑπέστη τὰς περιπετείας, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασαν ἀργότερον ἄλλοι διάσημοι ὀήτορες, ὅπως ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ὑπερείδης. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἐν τούτοις ὑπῆρξε πρὸ πάντων πολιτικός διότι εἴτε γράφων εἴτε διδάσκων παρεῖχε πάντοτε ὑψηλὰς πολιτικὰς παραθέσεις ὄχι μόνον πρὸς τοὺς συμπολίτας του, ἀλλὰ πρὸς ὄλους γενικῶς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ἴσοκράτης εἶναι ὁ διαπρύσιος κήρυξ τῆς πανελληνίου συναδελφώσεως, ὁ ἀκαταπόνητος καλλιμεργητὴς τῆς ἰδέας τῆς ἐθνικῆς ἐνώσεως. Διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἀπέναντι τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἀσκουμένην πολιτικὴν. Ὁ Ἴσοκράτης ἔβλεπεν, ὅπως καὶ ὁ Δημοσθένης, ὅτι ὁ Φίλιππος ἦτο ἡ διαρκῶς ἀξαναομένη δύναμις· ἀλλὰ τὴν δύναμιν αὐτὴν δὲν ἐθεώρει, ὅπως ἐκεῖνος, ἐχθρὰν καὶ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Ἑλλάδα. Τούναντίον μετὰ τὴν συνεχιζομένην κατάρρευσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνησίων ἐπὶ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἐστήριξε τὰς ἐλπίδας του διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἰδανικοῦ του. Ὅθεν ἐστράφη πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ συνῆψε πρὸς αὐτὸν φιλίαν, διὰ τῆς ὁποίας προσεπάθει ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ μετριάξῃ τὰς συμφορὰς τῆς πατρίδος του, αἱ ὁποῖαι

προήρχοντο ἐκ τῆς πρὸς ἐκεῖνον ἀντιμαχίας, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ καλλιεργῆ παρὰ τῷ Φίλιππῳ τὴν ἰδέαν, ὅτι τότε μόνον θὰ ἀποκτήσῃ «δόξαν μεγάλην καὶ καλήν», ἂν συμφιλιωθῆ πρὸς τὰς ἑλληνίδας πόλεις καὶ ἡγηθῆ πανελληνίου ἐκστρατείας κατὰ τῶν Περσῶν.

Ἄλλ' ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας (338 π.Χ.) ἀπέδειξε ματαίαν τὴν ἐλπίδα τοῦ ῥήτορος. Ὀλίγας λοιπὸν ἡμέρας μετ' αὐτὴν ἀπέθανεν ἐκ τῆς θλίψεως.

Ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία ἀναγνωρίζουσα τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπερσείας τοῦ Ἰσοκράτους τὸν ἐκήδευσεν δημοσίᾳ δαπάνῃ.

2. Ἰσοκράτους λόγοι καὶ ἐπιστολαί.

Εἰς τὸν Ἰσοκράτῃ ἀποδίδονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν 25 λόγοι. Εἰς ἡμᾶς περιῆλθον οἱ 21 καὶ μερικὰ λείψανα τῆς ῥητορικῆς τέχνης, τὴν ὁποίαν συνέγραψεν. Ἀπὸ τοῦς λόγους αὐτοῦς 6 μόνον εἶναι δικανικοὶ καὶ 3 παρανευτικοί. Οἱ λοιποὶ εἶναι ἐπιδεικτικοὶ καὶ πολιτικοί, ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως οὐδένα ἐξεφώνησε διὰ τὴν ἀτολμίαν καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς φωνῆς του.

Διεσώθησαν ἀκόμη καὶ 9 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰσοκράτους πρὸς ἐπιφανῆ πρόσωπα. Ἐκ τούτων 2 ἀπευθύνονται πρὸς τὸν Φίλιππον, τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον θὰ παρακολουθήσωμεν εὐθὺς κατωτέρω.

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ Α΄

Εἰσαγωγή. Τὴν Α΄ πρὸς Φίλιππον ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ Ἰσοκράτης, διὰ τὴν ἐπισημάνωσιν εἰς τὸν Μακεδόνα βασιλέα τὴν προσέχον τὴν ζωὴν του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκθέσει εἰς κίνδυνον πολέμων κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐναντίον τῶν Ἰλλυριῶν (344 π. Χ.) ἢ τῶν Θρακῶν (342 π. Χ.). Μετὰ τῆς συνήθους ὁμως εἰς αὐτὸν ἐπιτηδειότητος εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν ὁ ὁλίτωρ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν εὐχὴν, ὅπως ὁ Φίλιππος, ἀπαλλασσόμενος τῶν δυσμενῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπιρροῶν, ἐπιδιώξῃ νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τὰς Ἀθήνας, τῶν ὁποίων ἡ φιλία θὰ ἀποβῇ εἰς αὐτὸν πολύτιμος.

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩΙ ΧΑΙΡΕΙΝ

α΄

Οἶδα μὲν, ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν, ἄλλως τε καὶ μὴ κελευσθεῖς ἐπιχειροῦν τις τοῦτο ποιεῖν. ἐγὼ δ' εἰ μὲν μὴ καὶ πρότερον ἐτύγγανόν σοι παρηνεκῶς μετὰ πολλῆς εὐνοίας, ἐξ ὧν ἐδόκει μοι τὰ πρέποντα μάλιστα ἂν σαυτῷ πράττειν, ἴσως οὐδ' ἂν νῦν ἐπεχείρουν ἀποφαίνεσθαι περὶ τῶν σοὶ συμβεβηκότων· ἐπειδὴ δὲ προειλόμην φροντίζειν τῶν σῶν πραγμάτων καὶ τῆς πόλεως ἕνεκα τῆς ἑμαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, αἰσχυνθεῖην ἂν, εἰ περὶ μὲν τῶν ἤττον ἀναγκαίων φαινοίμην σοι συμβεβου-

λευκῶς, ὑπὲρ δὲ τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων μηδένα λόγον ποιούμεν, καὶ ταῦτ' εἰδὼς ἐκεῖνα μὲν ὑπὲρ δόξης ὄντα, ταῦτα δ' ὑπὲρ σωτηρίας, ἧς ὀλιγορεῖν
3 ἅπασιν ἔδοξας τοῖς ἀκούσασιν τὰς περὶ σοῦ ῥηθείσας βλασφημίας.

β'

Οὐδεὶς γὰρ ἔστιν ὅστις οὐ κατέγνω προπετέστερόν σε κινδυνεύειν ἢ βασιλικώτερον καὶ μᾶλλον σοι μέλειν τῶν περὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπαίνων ἢ τῶν ὄλων πραγμάτων. ἔστι δ' ὁμοίως αἰσχροὺς περιστάτων τε τῶν πολεμίων μὴ διαφέροντα γενέσθαι τῶν ἄλλων, μηδεμιᾶς τε συμπεπούσης ἀνάγκης αὐτὸν ἐμβαλεῖν εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας, ἐν οἷς κατορθώσας μὲν οὐδὲν ἂν ἦσθα μέγα διαπεπραγμένος, τελευτήσας δὲ τὸν βίον ἅπασαν ἂν τὴν ὑπάρχουσαν εὐ-
4 δαιμονίαν συνανεῖλες. χρὴ δὲ μὴ καλὰς ἀπάσας ὑπολαμβάνειν τὰς ἐν τοῖς πολέμοις τελευτάς, ἀλλὰ τὰς μὲν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων καὶ τῶν παιδῶν ἐπαίνων ἀξίας, τὰς δὲ ταῦτά τε πάντα βλαπτούσας καὶ τὰς πράξεις τὰς πρότερον κατορθωμένας καταρρυσαινούσας αἰσχροῦς νομίζειν καὶ φεύγειν ὡς αἰτίας πολλῆς ἀδοξίας γιγνομένας.

γ'

5 Ἦγοῦμαι δὲ σοι συμφέρειν μιμεῖσθαι τὰς πόλεις, ὃν τρόπον διοικοῦσι τὰ περὶ τοὺς πολέμους. ἅπασαι γάρ, ὅταν στρατόπεδον ἐκπέμπωσιν, εἰώθασιν τὸ κοινὸν καὶ τὸ βουλευσόμενον ὑπὲρ τῶν ἐνεστώτων εἰς ἀσφάλειαν καθιστάναι· διὸ δὴ συμβαίνει μηδὲ μιᾶς ἀτυχίας συμπεσοῦσης ἀνηρεῖσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἀλλὰ πολλὰς ὑποφέρειν

- δύνασθαι συμφορὰς καὶ πάλιν αὐτὰς ἐκ τούτων
6 ἀναλαμβάνειν. ὁ καὶ σὲ δεῖ σκοπεῖν καὶ μηδὲν μεῖζον
ἀγαθὸν τῆς σωτηρίας ὑπολαμβάνειν, ἵνα καὶ τὰς
νίκας τὰς συμβαινούσας κατὰ τρόπον διοικῆς καὶ
τὰς ἀτυχίας τὰς συμπιπτούσας ἐπανορθοῦν δύνῃ.
ἴδοις δ' ἂν Λακεδαιμονίους περὶ τῆς τῶν βασιλέων
σωτηρίας πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιουμένους καὶ τοὺς
ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν φύλακας αὐτῶν καθι-
στάντας, οἷς αἴσχιόν ἐστιν ἐκείνους τελευτήσαντας
περιδεῖν ἢ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλεῖν.
- 7 Ἄλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖνά σε λέληθεν, ἃ Ξέρξης
τε τῷ καταδουλώσασθαι τοὺς Ἕλληνας βουλευθέντι
καὶ Κύρῳ τῷ τῆς βασιλείας ἀμφισβητήσαντι συνέπε-
σεν. ὁ μὲν γὰρ τηλικαύταις ἤτταις καὶ συμφοραῖς
περιπεσὼν, ἡλίκας οὐδεὶς οἶδεν ἄλλοις γενομένας,
διὰ τὸ περιποιῆσαι τὴν αὐτοῦ ψυχὴν τὴν τε βασι-
λείαν κατέσχε καὶ τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ παρέδωκε,
καὶ τὴν Ἀσίαν οὕτω διάκησεν, ὥστε μηδὲν ἤττον
αὐτὴν εἶναι φοβερὰν τοῖς Ἕλλησιν ἢ πρότερον.
- 8 Κύρος δὲ νικήσας ἅπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν
καὶ κρατήσας τῶν πραγμάτων, διὰ τὴν αὐτοῦ προ-
πέτειαν οὐ μόνον αὐτὸν ἀπεστέρησε τηλικαύτης
δυναστείας, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνακολουθήσαντας εἰς
τὰς ἐσχάτας συμφορὰς κατέστησεν· ἔχοιμι δ' ἂν
παμπληθεῖς εἰπεῖν, οἱ μεγάλων στρατοπέδων ἡγε-
μόνες γενόμενοι διὰ τὸ προδιαφθαρῆναι πολλὰς μυ-
ριάδας αὐτοῖς συναπόλεσαν.

δ'

- 9 Ὦν ἐνθυμούμενον χρὴ μὴ τιμᾶν τὴν ἀνδρείαν
τὴν μετ' ἀνοίας ἀλογίστου καὶ φιλοτιμίας ἀκαίρου

- γιγνομένην, μηδὲ πολλῶν κινδύνων ἰδίων ὑπαρχόντων ταῖς μοναρχίαις ἑτέροους ἀδόξους καὶ στρατιωτικούς αὐτῷ προσεξευρίσκειν, μηδ' ἀμιλλᾶσθαι τοῖς ἢ βίου δυστυχοῦς ἀπαλλαγῆναι βουλομένοις ἢ μισθοφορᾶς ἔνεκα μείζονος εἰκῆ τοὺς κινδύνους προαιρουμένοις, μηδ' ἐπιθυμεῖν τοιαύτης δόξης, ἣς πολλοὶ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τῆς τηλικαύτης τὸ μέγεθος, ἣν μόνος ἂν τῶν νῦν ὄντων κτήσασθαι δυνηθείης· μηδ' ἀγαπᾶν λίαν τὰς τοιαύτας ἀρετάς, ὧν καὶ τοῖς φάυλοις μέτεστιν, ἀλλ' ἐκείνας, ὧν οὐδεὶς ἂν πονηρὸς
- 11 κοινωνήσειεν· μηδὲ ποιεῖσθαι πολέμους ἀδόξους καὶ χαλεπούς, ἔξον ἐντίμους καὶ ῥαδίους, μηδ' ἐξ ὧν τοὺς μὲν οἰκειοτάτους εἰς λύπας καὶ φροντίδας καταστήσεις, τοὺς δ' ἐχθροὺς ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ποιήσεις, οἷας καὶ νῦν αὐτοῖς παρέσχε· ἀλλὰ τῶν μὲν βαρβάρων, πρὸς οὓς νῦν πολεμεῖς, ἐπὶ τοσοῦτον ἔξαρκέσει σοι κρατεῖν, ὅσον ἐν ἀσφαλείᾳ καταστήσαι τὴν σαυτοῦ χώραν, τὸν δὲ νῦν μέγαν προσαγορευόμενον καταλύειν ἐπιχειρήσεις, ἵνα τὴν τε σαυτοῦ δόξαν μείζω ποιήσης καὶ τοῖς Ἑλλησιν ὑποδείξῃς, πρὸς ὃν χρὴ πολεμεῖν.

ε'

- 12 Πρὸ πολλοῦ δ' ἂν ἐποιησάμην ἐπιστεῖλαί σοι ταῦτα πρὸ τῆς στρατείας, ἵν', εἰ μὲν ἐπέισθης, μὴ τηλικούτῳ κινδύνῳ περιέπεσες, εἰ δ' ἠπίστησας, μὴ συμβουλευεῖν ἐδόκουν ταῦτα τοῖς ἤδη διὰ τὸ πάθος ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένοις, ἀλλὰ τὸ συμβεβηχὸς ἐμαρτύρει τοὺς λόγους ὀρθῶς ἔχειν τοὺς ὑπ' ἐμοῦ περὶ αὐτῶν εἰρημένους.

ς'

13 Πολλά δ' ἔχων εἰπεῖν διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν παύσομαι λέγων· οἶμαι γὰρ καὶ σὲ καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς σπουδαιοτάτους ῥαδίως, ὁπόσ' ἂν βούλησθε, προσθήσειν τοῖς εἰρημένοις. πρὸς δὲ τούτοις φοβοῦμαι τὴν ἀκαιρίαν· καὶ γὰρ νῦν κατὰ μικρὸν προϊὼν ἔλαθον ἑμαυτὸν οὐκ εἰς ἐπιστολῆς συμμετρίαν, ἀλλ' εἰς λόγου μῆκος ἔξοκεῖλας.

ζ'

14 Οὐ μὴν ἀλλὰ καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων οὐ παραλειπτέον ἐστὶ τὰ περὶ τῆς πόλεως, ἀλλὰ πειρατέον παρακαλέσαι σε πρὸς τὴν οἰκειότητα καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. οἶμαι γὰρ πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀπαγγέλλοντας καὶ λέγοντας οὐ μόνον τὰ δυσχερέστατα τῶν περὶ σοῦ παρ' ἡμῖν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν προστιθέντας· οἷς οὐκ εἰκὸς προσέχειν τὸν νοῦν. καὶ γὰρ ἂν ἄτοπον ποιόησ, εἰ τὸν μὲν δῆμον τὸν ἡμέτερον ψέγοις, ὅτι ῥαδίως πείθεται τοῖς διαβάλλουσιν, αὐτὸς δὲ φαίνοιο πιστεύων τοῖς τὴν τέχνην ταύτην ἔχουσι καὶ μὴ γιγνώσκουσ, ὡς, ὅσῳπερ ἂν τὴν πόλιν εὐαγωγοτέραν ὑπὸ τῶν τυχόντων οὕσαν ἀποφαίνωσι, τοσοῦτῳ μᾶλλον σοι συμφερόντως ἔχουσαν αὐτὴν ἐπιδεικνύουσιν. εἰ γὰρ οἱ μὴδὲν ἀγαθὸν οἰοί τ' ὄντες ποιῆσαι διαπράττονται τοῖς λόγοις, ὅτι ἂν βουλευθῶσιν, ἢ πού σέ γε προσήκει τὸν πλείστ' ἂν ἔργῳ δυνάμενον εὐεργετῆσαι μηδενὸς ἀποτυχεῖν παρ' ἡμῶν.

η'

16 Ἦγοῦμαι δὲ δεῖν πρὸς μὲν τοὺς μικρῶς τῆς πόλεως ἡμῶν κατηγοροῦντας ἐκείνους ἀντιτά-

- τεσθαι τοὺς πάντα γε ταῦτ' εἶναι λέγοντας καὶ μήτε
μειζον μήτ' ἔλαττον αὐτὴν ἡδίκηκεναι φάσκοντας·
ἐγὼ δ' οὐδὲν ἄν εἴποιμι τοιοῦτον· αἰσχυνθείην γὰρ
ἄν, εἰ, τῶν ἄλλων μηδὲ τοὺς θεοὺς ἀναμαρτήτους
εἶναι νομιζόντων, αὐτὸς τολμῶν λέγειν, ὡς οὐδὲν
- 17 πώποθ' ἢ πόλις ἡμῶν πεπλημμέληκεν. οὐ μὴν ἄλλ'
ἐκεῖν' ἔχω περὶ αὐτῆς εἰπεῖν, ὅτι χρησιμωτέραν οὐκ
ἄν εὔροις ταύτης οὔτε τοῖς Ἑλλήσιν οὔτε τοῖς σοῖς
πράγμασιν· ᾧ μάλιστα προσεκτέον τὸν νοῦν ἐστίν.
οὐ μόνον γὰρ ἄν συναγωνιζομένη γίγνοιτ' ἄν αἰτία
σοι πολλῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ φιλικῶς ἔχειν δο-
- 18 κοῦσα μόνον· τοὺς τε γὰρ ὑπὸ σοὶ νῦν ὄντας ὄξον
ἄν κατέχοις, εἰ μηδεμίαν ἔχοιεν ἀποστροφὴν, τῶν τε
βαρβάρων, οὓς βουληθείης, θάπτον ἄν καταστρέ-
ψαιο. καίτοι πῶς οὐ χρὴ προθύμως ὀρέγεσθαι τῆς
τοιαύτης εὐνοίας, δι' ἣν οὐ μόνον τὴν ὑπάρχου-
σαν ἀρχὴν ἀσφαλῶς καθέξεις, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ἐτέ-
ραν ἀκινδύνως προσκτήσει ;
- 19 Θαυμάζω δ' ὅσοι τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων τὰ
μὲν τῶν ξενιτευομένων στρατόπεδα μοιθοῦνται καὶ
χρήματα πολλὰ δαπανῶσι, συνειδότες, ὅτι πλείους
ἡδίκηκε τῶν πιστευσάντων αὐτοῖς ἢ σέσωκε, τὴν
δὲ πόλιν τὴν τηλικαύτην δύναμιν κεκτημένην μὴ
πειρῶνται θεραπεύειν, ἢ καὶ μίαν ἐκάστην τῶν πό-
λεων καὶ σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα πολλάκις ἤδη σέ-
σωκεν. ἐνθυμοῦ δ', ὅτι πολλοῖς καλῶς βεβουλευῆσθαι
δοκεῖς, ὅτι δικαίως κέχρησαι Θετταλοῖς καὶ συμ-
φερόντως ἐκείνοις, ἀνδράσιν οὐκ εὐμεταχειρίστοις,
ἀλλὰ μεγαλοψύχοις καὶ στάσεως μεστοῖς· χρὴ τοί-
νων καὶ περὶ ἡμᾶς πειρᾶσθαι γίγνεσθαι σε τοιοῦτον,
ἐπιστάμενον, ὅτι τὴν μὲν χώραν Θετταλοί, τὴν δὲ

δύναμιν ἡμεῖς ὁμορόν σοι τυγχάνομεν ἔχοντες, ἦν
21 ἐκ παντὸς τρόπου ζήτει προσαγαγέσθαι. πολὺ γὰρ
κάλλιόν ἐστι τὰς εὐνοίας τὰς τῶν πόλεων αἰρεῖν ἢ
τὰ τείχη· τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα τῶν ἔργων οὐ μόνον
ἔχει φθόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων τὴν αἰτίαν τοῖς
στρατοπέδοις ἀνατιθέασιν· ἦν δὲ τὰς οἰκειότητας
καὶ τὰς εὐνοίας κτήσασθαι δυναθῆς, ἅπαντες τὴν
σὴν διάνοιαν ἐπαινέσονται.

θ'

22 Δικαίως δ' ἂν μοι πιστεύσαις, οἷς εἶρηκα περὶ
τῆς πόλεως· φανήσομαι γὰρ οὔτε κολακεύειν αὐτὴν
ἐν τοῖς λόγοις εἰθισμένος, ἀλλὰ πλεῖστα πάντων
ἐπιτετιμηκώς, οὔτ' εὖ παρὰ τοῖς πολλοῖς καὶ τοῖς
εἰκῆ δοκιμάζουσι φερόμενος, ἀλλ' ἀγνοοῦμενος ὑπ'
αὐτῶν καὶ φθονούμενος, ὥσπερ σύ. πλὴν τοσοῦτον
διαφέρομεν, ὅτι πρὸς σὲ μὲν διὰ τὴν δύναμιν καὶ
τὴν εὐδαιμονίαν οὕτως ἔχουσι, πρὸς δ' ἐμέ, διότι
προσποιοῦμαι βέλτιον αὐτῶν φρονεῖν, καὶ πλείους
ὀρθῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι βουλομένους ἢ σφίσιν αὐ-
23 τοῖς. ἡβουλόμην δ' ἂν ἡμῖν ὁμοίως ῥάδιον εἶναι τὴν
δόξαν, ἦν ἔχομεν παρ' αὐτοῖς, διαφεύγειν. νῦν δὲ
σὺ μὲν οὐ χαλεπῶς, ἦν βουλευθῆς, αὐτὴν διαλύσεις,
ἐμοὶ δ' ἀνάγκη καὶ διὰ τὸ γῆρας καὶ δι' ἄλλα πολλὰ
στέργειν τοῖς παροῦσιν.

ι'

25 Οὐκ οἶδ', ὅ τι πλείω δεῖ λέγειν πλὴν τοσοῦτον, ὅτι
καλόν ἐστι τὴν βασιλείαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆν
ὑπάρχουσαν ὑμῖν παρακαταθέσθαι τῇ τῶν Ἑλλή-
νων εὐνοίᾳ.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ Β΄

Εἰσαγωγή. Ἡ Β΄ πρὸς Φίλιππον ἐπιστολὴ τοῦ Ἰσοκράτους ἐγράφη εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας (Σεπτέμβριος τοῦ 338 π. Χ.) καὶ τὴν ὑπογραφήν τῆς εἰρήνης μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Φιλίππου. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἠθέλησεν ὁ Ἰσοκράτης νὰ προσφέρῃ τὴν τελευταίαν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίαν του εἰς στιγμὰς, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ διαθέσεις τοῦ νικητοῦ δὲν ἦσαν ἀκόμῃ σαφεῖς. Ἐκμεταλλενόμενος τοὺς φιλικοὺς αὐτοῦ δεσμοὺς πρὸς τὸν Φίλιππον προσπαθεῖ μὲ διπλωματικὴν εὐστροφίαν νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ βιαίων κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἐνεργειῶν. Λαμβάνων δηλαδὴ ὡς δεδομένον, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος τοῦ Φιλίππου ἦτο ἡ συνένωσις ὅλων τῶν ἰσχυρῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὑπὸ τὴν κραταιὰν μοναρχίαν τῶν Μακεδόνων εἰς κοινὴν κατὰ τῶν βαρβάρων δοῶσαν, νομίζει, ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐπετεύχθη πλέον διὰ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς μάχης. Ὅθεν συνιστᾷ διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὸν νικητὴν νὰ ἐπιληφθῇ ἤδη τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ κυρίως προγράμματός του μεταφέρον τὸν κατὰ τῶν ὁμοφύλων πόλεμον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἀναγκάζων τοὺς βαρβάρους «εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησιν».

ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΩΙ ΧΑΙΡΕΙΝ

α΄

Ἐγὼ διελέχθην μὲν καὶ πρὸς Ἀντίπατρον περὶ τῶν τῆ πόλει καὶ τῶν σοὶ συμφερόντων ἕξαρκούντως, ὡς ἑμαυτὸν ἔπειθον, ἠβουλήθην δὲ καὶ πρὸς σὲ γράψαι, περὶ ὧν μοι δοκεῖ πρακτέον εἶναι μετὰ τὴν εἰρήνην, παραπλήσια τοῖς ἐν τῷ λόγῳ γραμμμένοις, πολὺ δ' ἐκείνων συντομώτερα.

β'

2 Κατ' ἐκεῖνον μὲν γὰρ τὸν χρόνον συνεβούλευον, ὡς χρή, διαλλάξαντά σε τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν Λακεδαιμονίων καὶ τὴν Θηβαίων καὶ τὴν Ἀργείων, εἰς ὁμόνοιαν καταστήσαι τοὺς Ἕλληνας, ἠγούμενος, ἂν τὰς προεχούσας πόλεις πείσης οὕτω φρονεῖν, ταχέως καὶ τὰς ἄλλας ἐπακολουθήσειν. τότε μὲν οὖν ἄλλος ἦν καιρός, νῦν δὲ συμβέβηκε μηκέτι δεῖν πείθειν· διὰ γὰρ τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον ἠναγκασμένοι πάντες εἰσὶν εὖ φρονεῖν καὶ τούτων ἐπιθυμεῖν, ὧν ὑπενοούμεν σε βούλεσθαι πράττειν καὶ λέγειν, ὡς δεῖ παυσαμένους τῆς μανίας καὶ τῆς πλεονεξίας, ἢ ἐποιοῦντο πρὸς ἀλλήλους, εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν.

γ'

3 Καὶ πολλοὶ πυνθάνονται παρ' ἐμοῦ, πότερον ἐγὼ σοὶ παρήνεσα ποιεῖσθαι τὴν στρατείαν τὴν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἢ σοῦ διανοηθέντος συνεῖπον· ἐγὼ δ' οὐκ εἰδέναί μὲν φημι τὸ σαφές—οὐ γὰρ συγγεγενῆσθαι σοὶ πρότερον—οὐ μὴν ἄλλ' οἶεσθαι σὲ μὲν ἐγνωκέναι περὶ τούτων, ἐμὲ δὲ συνειρηκέναι ταῖς σαῖς ἐπιθυμίαις. ταῦτα δ' ἀκούοντες ἐδέοντό μου πάντες παρακελεύεσθαι σοὶ καὶ προτρέπειν ἐπὶ τῶν αὐτῶν τούτων μένειν, ὡς οὐδέποτ' ἂν γενομένων οὔτε καλλιόνων ἔργων οὔτ' ὠφελιμωτέρων τοῖς Ἕλλησιν οὔτ' ἐν καιρῷ μᾶλλον πραχθησομένων.

δ'

4 Εἰ μὲν οὖν εἶχον τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἦντε πρότερον, καὶ μὴ παντάπασιν ἦν ἀπειρηκώς, οὐκ ἂν

- δι' ἐπιστολῆς διελεγόμεν, ἀλλὰ παρῶν αὐτὸς πα-
ρώξυνον ἂν σε καὶ παρεκάλουν ἐπὶ τὰς πράξεις ταύ-
τας. νῦν δ', ὡς δύναμαι, παρακελεύομαι σοι μὴ κα-
ταμελῆσαι τούτων, πρὶν ἂν τέλος ἐπιθῆς αὐτοῖς.
ἔστι δὲ πρὸς μὲν ἄλλο τι τῶν δεόντων ἀπλήστως
ἔχειν οὐ καλὸν—αἱ γὰρ μετριότητες παρὰ τοῖς πολ-
λοῖς εὐδοκιμοῦσι—, δόξης δὲ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπι-
θυμεῖν καὶ μηδέποτε ἐμπίπλασθαι προσήκει τοῖς
πολύ τῶν ἄλλων διενεγκοῦσιν ὅπερ σοὶ συμβέβη-
5 κεν. ἡγοῦ δὲ τόθ' ἔξιν ἀνυπέρβλητον αὐτὴν καὶ
τῶν σοὶ πεπραγμένων ἀξίαν, ὅταν τοὺς μὲν βαρβάρους
ἀναγκάσῃς εἰλωτεύειν τοῖς Ἕλλησι πλὴν τῶν
σοὶ συναγωνισαμένων, τὸν δὲ βασιλέα τὸν νῦν μέγαν
προσαγορευόμενον ποιήσῃς τοῦτο πράττειν, ὅτι ἂν
σὺ προστάτῃς. ταῦτα δὲ κατεργάσασθαι πολὺ ῥᾶόν
ἔστιν ἐκ τῶν νῦν παρόντων ἢ προσελθεῖν ἐπὶ τὴν
δύναμιν καὶ τὴν δόξαν, ἣν νῦν ἔχεις, ἐκ τῆς βασι-
λείας τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ὑπαρξάσης· οὐδὲν γὰρ ἔσται
λοιπὸν ἔτι πλὴν θεὸν γενέσθαι.
- 6 Χάριν δ' ἔχω τῷ γήρᾳ ταύτην μόνην, ὅτι προ-
ήγαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον, ὥσθ', ἃ νέος ὢν
διενοοῦμην καὶ γράφειν ἐπεχείρουν ἔν τε τῷ πανη-
γυρικῷ λόγῳ καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι, ταῦτα νῦν
τὰ μὲν ἤδη γιγνόμενα διὰ τῶν σῶν ἐφορῶ πράξεων,
τὰ δ' ἐλπίζω γενήσεσθαι.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΛΙΠΠΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄

α΄

ἄλλως τε καὶ=καὶ δι' ἄλλους λόγους (τοὺς ὁποίους παρατρέχω) καὶ διότι=καὶ μάλιστα. ἂν μὴ... ποιεῖν ἢ πλοκὴ=ἂν ἐπιχειρῇ τις τοῦτο ποιεῖν μὴ κελευσθεῖς. τοῦτο' δηλ. τὸ συμβουλεύειν. πρότερον' ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «πρὸς Φίλιππον», τὸν ὅποιον ἔγραψεν ὁ ῥήτωρ μετὰ τὴν λεγομένην φιλοκρατεῖον εἰρήνην (346 π.Χ.), διὰ τῆς ὁποίας ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν περὶ Ἐμφιπόλεως πόλεμον τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Φίλιππον. ἐξ ὧν=ταῦτα, ἐξ ὧν (=δι' ὧν). ἀποφαίνεσθαι' ἐνν. γνώμην. ἀποφαίνομαι γνώμην=ἐκφράζω τὴν γνώμην μου, συμβουλεύω. περὶ τῶν σοὶ συμβεβηκότων' δηλ. τοῦ κινδύνου, τὸν ὅποιον διέτρεξε. προαιροῦμαι μετ' ἀπαρεμφ.=θέτω ὡς πρόγραμμά μου, ὡς σκοπόν μου. φροντίζω τινός=ἀπασχολῶ τὴν σκέψιν μου, ἐνδιαφέρομαι περὶ τίνος. τῶν σῶν πραγμάτων=σοῦ. περὶ τῶν ἤτιον ἀναγκαίων' διὰ τὴν κατὰ τῶν Περσῶν δηλ. ἐκστρατεῖαν. σοί' εἰς τὸ συμβεβουλευκώς. ὑπὲρ δέ' ἀξία παρατηρήσεως ἢ ἐναλλαγὴ τῶν προθέσεων περὶ μὲν..., ὑπὲρ δέ. τῶν μᾶλλον κατεπειγόντων' = τῶν σπουδαιότερων (ἤτοι τῆς ἀνάγκης νὰ προφυλάσῃ τὴν ζωὴν του ἐκ τῶν πολεμικῶν κινδύνων). καὶ ταῦτα=καὶ μάλιστα. εἰδώς' ἢ μετοχὴ ἐναντιωματικὴ. ἐκεῖνα μὲν' δηλαδὴ τὰ ἤτιον ἀναγκαῖα. ὑπὲρ δόξης ὄντα=ὅτι ἀποβλέπουν εἰς τὴν δόξαν σου. ὑπὲρ σωτηρίας' δηλ. τῆς ζωῆς σου. ὀλιγορῶ τινος = παραμελῶ, ἀψηφῶ τι. βλασφημία=κακολογία, κατηγορία.—τὰς περι

σοῦ ἠθρείσας βλασφημίας· προβλ. κατωτέρω : οὐδεὶς ἔστιν ὅστις οὐ κατέγνω κλπ.

β'

οὐδεὶς ἔστιν ὅστις οὐ=πάντες. κατέγνω· ἔνν. σοῦ. κατα-
γιγνώσκω τινός· μετ' ἀπαρεμφ.=κατηγορῶ τινα, ὅτι... προπε-
τῶς κινδυνεύω=ἐκτίθεμαι εἰς τοὺς κινδύνους μὲ παράλογον τὸλ-
μην, ἀπερὶσκέπτως. βασιλικώτερον=ἢ ὅπως ἀρμόζει εἰς βασιλέα.
μέλειν· τὸ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ κατέγνω. μέλει μοί τινος=ἐνδια-
φέρομαι διὰ τι. τῶν ὅλων πραγμάτων=τοῦ σπουδαιότερου ἀπ'
ὅλα (δηλ. τῆς ζωῆς του). καὶ μᾶλλον σοι μέλειν τῶν περὶ τὴν
ἀνδρείαν ἐπαίνων ἢ τῶν ὅλων πραγμάτων· ὁ Δημοσθένης
ὑπερβίων τὰ πράγματα λέγει εἰς τὸν περὶ τοῦ στεφάνου λόγον
αὐτοῦ, ὅτι ὁ Φίλιππος εἶναι πρόθυμος καὶ ἀνάπηρος ἀκόμη νὰ
καταντήσῃ, ἀρκεῖ τοῦ λοιποῦ «μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν». πε-
ριστάντων· ἔνν. σέ· ἢ μετοχ. χρονική. περιστάμαί τινα=ἵστα-
μαι περί τι, κυκλώνω. διαφέροντα· δηλ. τῇ ἀρετῇ (δοτ. τοῦ
κατὰ τι). γενέσθαι· ἔνν. σέ. διαφέρων γίγνομαι τινος τῇ ἀρε-
τῇ=ἀγαθεικνύομαι ἀνώτερός τινος κατὰ τὴν ἀνδρείαν. συμπί-
πτει ἀνάγκη=συντρέχει, πιέζει ἀνάγκη. κατορθῶ=ἐπιτυχάνω
(εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις), νικῶ. διαπράττομαί τι=κατορ-
θώνω τι. τελευτῶ τὸν βίον· ἔδῶ=φρονεύομαι. συνανεῖλες· δηλ.
τῷ βίῳ. συναναιρῶ τί τι=καταστρέφω, ἐξαφανίζω τι μετὰ τι-
νος. ἐπαίνων ἀξίας· ἔνν. χρῆ ὑπολαμβάνειν. ταῦτα πάντα·
δηλ. πατρίδα, γονέας, παῖδας. πράξεις = πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι,
κατορθώματα. καταρροπαίνω=κηλιδώνω, καταρρίπτω τὴν ἀξίαν.
νομίζειν... φεύγειν· ἐκ τοῦ χρῆ.

γ'

§ 5-6

μιμεῖσθαι τὰς πόλεις, ὃν τρόπον... πολέμους· ἀντί=
μιμεῖσθαι τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ πόλεις διοικοῦσι τὰ
περὶ τοὺς πολέμους. τὰς πόλεις· δηλ. τὰς δημοκρατουμένας,
τὰς δημοκρατίας. διοικῶ τὰ περὶ τοὺς πολέμους=ἐνθιμίζω.
κανονίζω τὰ σχετικά μὲ τοὺς πολέμους ζητήματα. στρατόπε-
δον ἐκπέμπω=ἐξαποστέλλω στρατεύμα, διεξάγω πόλεμον. τὸ
κοινὸν=τὸ δημόσιον, αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως. ὑπὲρ τῶν ἐνεστώ-

των ἔνν. *πραγμάτων* = περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἐπὶ τῆς (δημιουργουμένης ἐκ τοῦ πολέμου) καταστάσεως. *εἰς ἀσφάλειαν καθίστημί τινα* = ἔξασφαλίζω τινὰ ἀπὸ τοὺς κινδύνους. *τὸ κοινὸν καὶ τὸ βουλευσόμενον... εἰς ἀσφάλειαν καθιστάναί* ἔν Ἀθήναις οἱ ἄρχοντες καθόλου καὶ οἱ βουλευταὶ δὲν ἐστρατεύοντο. Μόνον εἰς ἔξαιρετικὰς περιστάσεις καὶ δὴ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἠδύνατο ἐθελουσίως νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸ πολεμικὸν πεδίου ὁ περιβεβλημένος μὲ δημόσιον ἀξίωμα πολίτης. *διὸ δὴ συμβαίνει μηδέ... ἀνηρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν* ἢ πλοκῆ = *διὸ δὴ μηδὲ συμβαίνει ἀνηρῆσθαι καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν μιᾶς ἀτυχίας συμπεσοῦσης* = διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ δὲν συμβαίνει νὰ ἔχῃ ἀφανισθῆ (= νὰ ἀφανίζεται) ἡ δύναμις αὐτῶν (= νὰ χάνονται αὐταί), διότι συνέβη κατὰ τύχην μία ἀτυχία, μία πολεμικὴ ἦτα. — *δύνασθαι* τὸ ἀπαρέμφατον ἐκ τοῦ *συμβαίνει*. *συμφορὰ* = *ἀτυχία* = πολεμικὴ ἦτα. *ἐκ τούτων* δηλ. τῶν *συμφορῶν*. *πάλιν... ἀναλαμβάνειν* πλεονασμός. *ἀναλαμβάνω ἑαυτὸν* = ἀνακτῶ τὴν ἰσχύν μου. *σκοπῶ τι* = προσέχω, λαμβάνω ὑπ' ὄψει μου κάτι. *κατὰ τρόπον* = κατὰ τὸν ἐμπρόγοντα τρόπον, καλῶς, ἐπωφελῶς. *διοικῶ τὰς νίκας* = ἐκμεταλλεύομαι τὰς νίκας. *καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν φύλακας αὐτῶν καθιστάνας* ἔκτος τῶν τριάκοντα ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθουν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης εἰς τὰς ἐκστρατείας ὡς ἐπιτελεῖον, διὰ τὴν ἰδιαίτεραν ἀσφάλειαν αὐτοῦ διετίθετο σωματοφυλακὴ ἐκ 300 ἰππέων. *οἷς* δηλ. *φύλαξιν*. *ἐκείνους* τοὺς βασιλεῖς. *περιορῶ τινα* μετὰ μετοχῆς (*τελευτήσαντας*) = ἀνέχομαι νά... ἢ τὰς ἀσπίδας ἀποβαλεῖν τὸ ἀπορρίπτειν τὴν ἀσπίδα (πρβλ. *ρίψασπις*) ἐθεωρεῖτο μεγίστη ἀτίμωσις διὰ τὸν Σπαρτιάτην.

§ 7

λανθάνει μέ τι = διαφεύγει τὴν προσοχὴν μου κάτι, ἀγνοῶ τι. *Ἐέρξην* τῷ γνωστῷ ἐκ τῶν περσικῶν πολέμων. *καὶ Κύρω* τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν εἰς τὴν *Κύρου Ἀνάβασιν*. *ἀμφισβητῶντος* = ἐγείρω ἀξιώσεις ἐπὶ τινος. *συμπίπτω* = συμβαίνω. *περιποιῶ τι* = σφύζω τι. *ψυχῆ* = ζωή. *κατέχω τι* = συγκρατῶ, διατηρῶ τι. *τοῖς παισὶ τοῖς αὐτοῦ παρέδωκε* τὸν Ἐέρξην δολοφο-

νηθέντα τὸ 465 π.Χ. διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀρταξέρξης ὁ Α΄. *τὴν Ἀσίαν οὕτω διόκησεν*· πράγματι, παρὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι ἤττας, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ξέρξου τὸ περσικὸν κράτος διετήρησε τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀκμὴν, διότι ὁ Ξέρξης δὲν ἐστερεῖτο διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν προσόντων, ὅπως μᾶς τὸν παρουσιάζει ὁ Ἡρόδοτος. *νικήσας.. κρατήσας*· αἱ μετοχαὶ ἐναντιωματικά. *νικήσας ἅπασαν τὴν βασιλέως δύναμιν*· διὰ τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων εἰς τὰ Κούναξα (401 π. Χ.). *κρατῶ τῶν πραγμάτων*—γίνομαι κύριος τῆς καταστάσεως (πρβλ. τὴν διήγησιν τοῦ Ξενοφῶντος ἐν *Κ. Αναβάσει* «*προσκυνούμενος ἤδη ὑπὸ πάντων ὡς βασιλεύς*»). *προπέτεια*—ἀσυλλόγιστος τόλμη, ὀρμητικότης. *διὰ τὴν αὐτοῦ προπέτειαν*· διότι μετὰ τὴν τροπὴν τῶν ἐχθρῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ Κούναξα, ἀντὶ νὰ ἀναμείνη μὲ ψυχραμίαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, ὥρμησεν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του μὲ τὴν μικρὰν περὶ αὐτὸν δύναμιν καὶ κατὰ τὴν πάλην, ἣ ὁποία ἐπηκολούθησεν, ἐφρονεῦθη. *δυναστεία*—ἐξουσία, ἀρχή. *τηλικαύτης δυναστείας*· δηλ. τῆς περσικῆς ἀρχῆς. *τοὺς συνακολουθήσαντας*· τοὺς συναναβάντας Ἕλληνας. *εἰς τὰς ἐσχάτας συμφορὰς κατέστησεν*—τοὺς ἔφερεν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ποῖος ἦτο αὐτός; *στρατόπεδον*—στρατός, στρατιά. *διὰ τὸ προδιαφθαρηναί*· ἐνν. αὐτοῦς—ἐπειδὴ οὗτοι προῶρως, ἀκαίρως ἐφρονεῦθησαν.

δ'

ἐνθυμοῦμαι τινος—ἔχω τι διαρκῶς εἰς τὴν μνήμην μου. *ἀνοια*. *ἀλόγιστος*—ἀπερισκεψία ἀστόχαστος, ἐπιπολαιότης.—*φιλοτιμία ἀκαιρος*—φιλοδοξία μὴ ἀρμοζουσα εἰς τὰς περιστάσεις, ἄσκοπος. *ἴδιος*—ἰδιαίτερος, ἰδιάζων. *μοναρχία*—μοναρχικὸν πολίτευμα, βασιλεία. *στρατιωτικὸς* = πολεμικός, ὁ ἐκ τοῦ πολέμου προερχόμενος. *προσεξευρίσκω τι* = πρὸς τῷ ὑπάρχοντι εὐρίσκω τι. *εἰκῆ*—ἀπερισκέπτως, ἐλαφρᾶ τῇ καρδίᾳ. *κίνδυνος*—ἀγών. *τοιαύτης δόξης*· δηλ. τῆς προερχομένης ἐκ τοῦ προκινδυνεύειν εἰς τοὺς πολέμους. *τῶν νῦν ὄντων*—ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ζοῦν σήμερον, τῶν συγχρόνων. *ἀρεταί*—παλληκαρισμοί, ἐπιδείξεις γενναιότητος. *μέτεστί μοι τινος*—μετέχω τινός. *ὄν καὶ τοῖς φαύλοις μέτεστιν*· κατ' ἐννοίαν—τὰς ὁποίας καὶ οἱ φαῦλοι (: ἄσημοι ἄνθρωποι) ἤμποροῦν νὰ ἐπιδεί-

ξουν. *κοινωνῶ τινος* = *μέτεστί μοί τινος*. *ἔξδν (ἔξεστι)* αἰτιατική ἀπόλυτος. *ἐντίμους καὶ ῥαδίους* τίνας ἐννοεῖ ὁ ῥήτωρ, διασαφεῖ κατωτέρω. *μηδ' ἐξ ὧν* = *μηδὲ τούτους, ἐξ ὧν*. *τοὺς οἰκειοτάτους* ἐνν. τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος φίλους τοῦ Φιλίππου. *τοὺς ἐχθρούς* τοὺς ἐν Ἀθήναις ἀντιμακεδονίζοντας πολιτικούς. *τῶν βαρβάρων, πρὸς οὓς νῦν πολεμεῖς* ἴδε εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν. *ἐπὶ τοσοῦτον* = τόσον μόνον. *τῶν βαρβάρων* ἢ γεν. ἐκ τοῦ *κρατεῖν*. *ἐξαρκέσει* ἀντὶ προστακτικῆς = *ἐξαρκεῖτω* (ὁ μέλλον ἠπιώτερος τῆς προστακτικῆς) ὁμοίως καὶ κατωτέρω *ἐπιχειρήσεις*. *ἐξάρκει μοι κρατεῖν* = μένω εὐχαριστημένος νὰ ἐπιβάλω τὴν κυριαρχίαν μου. *ὅσον* ἐνν. *ἐξαρκεῖ σοι τὸν μέγαν* . . . *προσαγορευόμενον* δηλ. τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. *καταλύω* = καταβάλλω, καθαιρῶ.

ε'

πρὸ πολλοῦ ποιοῦμαι μετ' ἀπαρεμφ. = *περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι* = θεωρῶ σπουδαῖον, ἀξιόλογον νά . . . *ἐπιστέλλω τί τινι* = κάμνω συστάσεις εἰς τινὰ διὰ τι, συμβουλεύω τινὰ δι' ἐπιστολῆς περὶ τινος. *ταῦτα* τὰς ἀνωτέρω συμβουλὰς. *τῆς στρατείας* τῆς ἐναντίον τῶν Θρακῶν (ἢ Ἰλλυριῶν). *ἀπιστῶ* = ἀπειθῶ, παρακούω (τὰς συστάσεις τινός). *μὴ τηλικούτω κινδύνῳ περιέπεσες* νὰ διακινδυνεύσης δηλ. τὴν ζωὴν σου. *τοῖς ἐγνωσμένοις ὑπὸ πάντων* = τὰ ὅποια ὅλοι ἔχουν ἐγκρίνει, ἀποδέχονται. *διὰ τὸ πάθος* = λόγῳ τοῦ ἀτυχήματός σου, κατόπιν τοῦ κινδύνου τὸν ὅποιον διέτρεξες. *τὸ συμβεβηκός* = τὸ πάθος. *μαρτυρῶ τι* = ἐπιβεβαιῶ, ἐπικυρῶ τι. *περὶ αὐτῶν* δηλ. τῶν ὑπὸ πάντων ἐγνωσμένων διὰ τὸ πάθος. *εἰρημένους* = *προεἰρημένους*.

στ'

διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶναι εὐκόλον νὰ ἀντιληφθῇ ὁ καθεὶς τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ πρόνοια περὶ τῆς ζωῆς του· τοῦτο διασαφεῖ εὐθύς κατωτέρω. *ἐταῖρων* ἐταῖροι ἐκαλοῦντο οἱ ἀποτελοῦντες τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν συμβούλιον τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων. *ἀκαιρία* = ἡ ὑπέρβασις τοῦ προσήκοντος μέτρου, ἢ ἀδιακρισία. *φοβοῦμαι τὴν ἀκαιρίαν* = φοβοῦμαι διὰ τὴν ἀδιακρισίαν μου. *ἔλαθον*

ἐμαυτὸν ἐξοκείλας=δὲν ἀντελήφθην, ὅτι παρεσύρθην=παρε-
σύρθην ἀσυναισθήτως. ἐπιστολῆς συμμετρία=τὸ ἀνάλογον, τὸ
σύνηθες μέτρον (μῆκος) ἐπιστολῆς. λόγου· δηλ. ῥητορικοῦ. ἐξο-
κείλας (τοῦ ἐξοκέλλω) ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν πλοίων.

ζ'

οὐ μὴν ἀλλὰ=ἀλλ' ὅμως. καίπερ τούτων οὕτως ἐχόντων·
μολονότι δηλαδὴ κινδυνεύω νὰ χαρακτηρισθῶ ὡς ἀδιάκριτος οὐκ
εἰς ἐπιστολῆς συμμετρίαν, ἀλλ' εἰς λόγου μῆκος ἐξοκείλας.
περὶ τῆς πόλεως· δηλ. τῶν Ἀθηναίων. παρακαλῶ τινα=παρα-
κινῶ, παρορμῶ τινα. οἰκειότης=φιλία.— χρῆσις=στενὴ σχέσηις.
ἀπαγγέλλω=καταγγέλλω, καταδίδω. πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀπαγ-
γέλλοντας· ὁ Ἰσοκράτης ἐννοεῖ τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀπαδοὺς τῆς
μακεδονικῆς μερίδος (πρὸβλ. Δημοσθένους Α' κατὰ Φιλίππου,
§ 18 «εἰσὶ γάρ, εἰσὶν οἱ πάντ' ἐξαγγέλλοντες ἐκείνῳ παρ'
ἡμῶν αὐτῶν πλείους τοῦ δέοντος»). δυσχερὲς=δυσάρεστον.
παρ' αὐτῶν=ἐξ ἰδίων των, ἐξ ἰδίας ἐπινοίας. οἷς=τούτοις μέν-
τοι. τοῖς διαβάλλουσιν· δηλ. σὲ (ἐννοεῖ τοὺς ἐν Ἀθήναις ὀπα-
δοὺς τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος). τὴν τέχνην ταύτην· δηλ. τοῦ
διαβάλλειν. ἔχω τέχνην=γνωρίζω, ἀσκῶ τέχνην. εὐάγωγος=ὁ
εὐκόλως παρασυρόμενος. εὐαγωγοτέραν· ἐνν. τοῦ δέοντος. οὐσάν·
ἐκ τοῦ ἀποφαίνωσι. ἀποφαίνω=παρουσιάζω, παριστῶ, συμ-
φερόντως ἔχω τινὶ=ἀποβαίνω πρὸς τὸ συμφέρον, ὠφέλειάν τινος.
οἱ μὴδὲν ἀγαθὸν οἷοί τ' ὄντες ποιῆσαι· δηλ. οἱ δημαγωγοί, οἱ
τυχόντες, ὅπως εἶπεν αὐτοὺς ἀνωτέρω ὁ ῥήτωρ. διαπράττομαί τι
=κατορθώνω τι. ἧ που=ἀσφαλῶς, ὑποθέτω. τὸν πλείστ' ἄν...
δυνάμενον=ὅς πλείστ' ἄν δύναιο· ὡς ὑπόθεσις πρέπει νὰ ἐν-
νοηθῆ: εἰ βούλοιο. ἔργω· ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ λόγοις. μη-
δενὸς ἀποτυχεῖν παρ' ἡμῶν=πάντων τυχεῖν παρ' ἡμῶν.

η'

§ 16-18

πικρῶς=πικροχόλως, αὐστηρῶς. τοὺς... τῆς πόλεως ἡμῶν
κατηγοροῦντας· ἐννοεῖ ἐκείνους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπε προηγου-
μένως «τοῖς τὴν τέχνην ταύτην (τοῦ διαβάλλειν) ἔχουσιν».
τοὺς πάντα γε ταῦτα εἶναι λέγοντας· ἐκείνους δηλ., οἱ ὁποῖοι

παραδέχονται, ὅτι ὅλα αὐτὰ συμβαίνουν, ὅτι τουτέστι παρασύρεται ἡ πόλις ὑπὸ τῶν τυχόντων. *καὶ μήτε μείζον (=μέγα) μήτ' ἔλαττον (=μικρὸν) φάσκοντας*—καὶ οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζονται (συγχρόνως), ὅτι αὕτη (ἡ πόλις ἡμῶν) οὐδὲν κακὸν (: σφάλμα) ἔχει διαπραΐξει οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα. *τοιούτων'* ὅτι δηλ. οὐδὲν *οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν ἠδίκησεν ἡ πόλις. οὐδὲν πεπλημμέληκεν*—εἰς οὐδὲν παραπτώμα ἔχει περιπέσει, οὐδὲν σφάλμα ἔχει διαπραΐξει. *τοῖς σοῖς πράγμασιν*—διὰ τὸ κράτος σου, διὰ τὸν ἑαυτὸν σου. *ἂν συναγωνιζομένη γίγνοιτ' ἂν'* καὶ ὁ πρῶτος *ἂν* ἀνῆκε εἰς τὸ γίγνοιτ', ἐτέθη δ' ἐν ἀρχῇ, ἵνα ἀμέσως δηλωθῇ ἡ ὑποθετικὴ φύσις τῆς μετοχῆς. *τοὺς ὑπὸ σοὶ νῦν ὄντας'* ἐννοεῖ τοὺς ὑπηκόους τοῦ Φιλίππου βαρβάρους καὶ Ἑλληνας. *κατέχω τινα*—συγκρατῶ τινα. *ἀποστροφῆ*—καταφύγιον. *εἰ μηδεμίαν ἔχοιεν ἀποστροφῆν'* προβλ. Δημοσθένους *κατὰ Φιλίπ. Α'.* § 8 «*κατέπτηχε μένοι πάντα ταῦτα* (=πάντες οὗτοι οἱ ὑπήκοοι τοῦ Φιλίππου λαοὶ) *οὐκ ἔχοντ' ἀποστροφῆν διὰ τὴν ἡμετέραν βραδυτῆτα καὶ ῥαθυμίαν*». *καταστρέφομαί τινα*—ὑποτάσσω τινα. *εὐνοια*—φιλία. *ἀρχή*—ἐπικράτεια, δύναμις.

§ 19

θαυμάζω ὅσοι τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων—*θαυμάζω τούτων τῶν* (=ἐκ τῶν) *τὰς δυνάμεις ἐχόντων, ὅσοι.* *θαυμάζω* τινὸς—ἐκπλήττομαι μὲ τὰς ἀντιλήψεις, τὴν νοοτροπίαν τινός. *οἱ τὰς δυνάμεις ἔχοντες*—*οἱ δυναστεύοντες* (ὡς ἀλλαχοῦ λέγει ὁ Ἰσοκράτης)—*οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, οἱ κυβερνῶντες. τῶν τὰς δυνάμεις ἐχόντων'* δηλ. εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις. *οἱ ξενιτευόμενοι*—*οἱ μισθοφόροι. στρατόπεδον*—στράτευμα. *συνειδότες'* ἡ μετοχ. ἐναντιωματικὴ. *σύννοϊδα*—γνωρίζω καλῶς, εἶμαι βέβαιος. *ἀδικῶ*—βλάπτω. *πλείους ἠδίκηκε... ἢ σέσωκε* προβλ. Δημοσθένους *κατὰ Φιλίππου Α',* § 24 «*τὰ ξενικὰ* (=τὰ μισθοφορικὰ στρατεύματα) *τοὺς φίλους νικᾷ καὶ τοὺς συμμάχους*». *θεραπεύω* τινα ἔδω—κερδίζω τὴν φιλίαν τινός. ἢ *καὶ μίαν ἐκάστην τῶν πόλεων... πολλὰκις ἤδη σέσωκεν'* προβλ. Ὀλυμπ. Β', § 24 «*καὶ τοὺς μὲν ἄλλους σεσώκατε πολλὰκις πάντας καὶ καθ' ἐν' αὐτῶν ἐν μέρει*». Καὶ πράγματι αἱ Ἀθῆναι ὄχι μόνον ὅλους τοὺς Ἑλληνας ἔσωσαν κατὰ τὰ Μηδικά, ἀλλὰ καὶ μίαν ἐκάστην χωριστὰ

ἐκ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, π.χ. τοὺς Θηβαίους ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἀντιστρόφως, τοὺς Εὐβοεῖς ἀπὸ τῶν Θηβαίων κλπ. Μαρτύριον δὲ τῶν ἀγῶνων τούτων τῶν Ἀθηναίων ἦσαν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πολλοὶ χρυσοὶ στέφανοι, διὰ τῶν ὁποίων αἱ σωθεῖσαι πόλεις εἶχον στεφανώσει τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων. **δικαίως**—ὀρθῶς, κατὰ τὸν ἀρμοζόντα τρόπον. **χρῶμαί τινι**—συμπεριφέρομαι πρὸς τινά. **δικαίως κέχηρσαι Θ'** διότι ὁ Φίλιππος προσκληθεὶς τὸ 352 ὑπὸ τοῦ θεσσαλικοῦ λαοῦ καὶ τῶν Ἀλεαδῶν ἐναντίον τῆς ἐν Φεραῖς τυραννίδος τοῦ Λυκόφρονος καὶ Πειθολάου καὶ καταλύσας αὐτὴν ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Θεσσαλοὺς τὴν ἐλευθερίαν των, καίτοι ὁ Δημοσθένης ἐν Ὀλυνθιακῷ Β', § 8 λέγει, ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ ὑπεδουλώθησαν εἰς τὸν Φίλιππον. **εὐμεταχείριστος** ἐπὶ ἀνθρώπου—εὐκολοκυβέρνητος. **μεγάλωνυχος**—γενναῖος. **στάσις**—ἐμφύλιος ἔρις.—**στάσεως μεστὸς**—ὁ ἐπιρροετῆς εἰς ἐμφυλίους ἔριδας (πρβ. Ὀλυνθ. Β' § 14 «**Θεταλοῖς στασιάζουσι καὶ τεταραγμένοις**»). **τὴν δύναμιν ὁμορον ἔχω τινί**—διαθέτω δυνάμεις παραπλησίας (ὁμοίας) πρὸς τινά. **προσάγομαί τινά**—προσελκύνω τινά μὲ τὸ μέρος μου. **τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων** δηλ. ἢ κατάληψις τειχῶν. **ἔχω φθόνον**—παρέχω, προκαλῶ φθόνον. **τῶν τοιούτων** δηλ. ἔργων, οἷα ἢ κατάληψις τειχῶν. **ἀνατίθημί τινι τὴν αἰτίαν τινός**—ἀποδίδω εἰς τινά τὴν αἰτίαν τινός, θεωρῶ τινά ὡς αἷτιον, συντελεστὴν ἑνὸς πράγματος. **διάνοια**—ὀξύτης ἀντιλήψεως, πολιτικὴ εὐστροφία.

θ'

οἷς εἴρηκα—τούτοις, ἃ εἴρηκα. πάντων' δηλ. τῶν ἄλλων ὁητόρων. **ἐπιτετιμηκῶς** ἐνν. αὐτῇ (ὅπως εἰς τὸν Ἀρεοπαγитικὸν καὶ τὸν περὶ Εἰρήνης λόγον). **ἐπιτιμῶ τινι**—ἐλέγχω, κατακρίνω τινά. **εὐφέρομαι παρὰ τινι**—εὐδοκιμῶ παρὰ τινι—ἀπολαύω ἐκτιμήσεως παρὰ τινι. **εἰκῆ δοκιμάζω**—ἐπιπολαίως ἐξετάζω (τὰ πράγματα). **τοῖς εἰκῆ δοκιμάζουσι** ἐννοεῖ τοὺς ἀντιμακεδονίζοντας καὶ τοὺς σοφιστάς, οἱ ὁποῖοι ἐμίσουν αὐτόν, οἱ μὲν διὰ τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον φιλίαν του, οἱ δὲ δι' οὗς λόγους ἐκθέτει κατωτέρω («**διότι πλείους ὀργῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι βουλομένους ἢ σφίσιν αὐτοῖς**»). **ἀγνοούμενος**—κακῶς γινωσκόμενος, παρεξηγούμενος. **οὕτως ἔχουσι**—οὕτω διάκεινται. **προσποιοῦμαι**—

παρουσιάζομαι, διατείνομαι. **βέλτιόν τινος φρονῶ** = εἶμαι σοφώ-
τερος ἀπὸ κάποιου. **πλείους ὀρῶσιν ἐμοὶ διαλέγεσθαι** (= **παρ᾽**
ἐμὲ φοιτᾶν) **βουλομένους ἢ σφίσιν αὐτοῖς** ἐννοεῖ τοὺς σοφι-
στάς, τοὺς ὁποίους ἐγκαταλείποντες οἱ μαθηταὶ των προσήχοντο
εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἰσοκράτους. **δόξα** = ἀντίληψις, γνώμη. **δια-**
φεύγω = ξεφεύγω, ἔξαλείφω. **οὐ χαλεπῶς αὐτὴν διαλύσεις** διὰ
τῆς συμφιλίωσης πρὸς τὴν πόλιν. **στέργω τοῖς παροῦσιν** =
ἀγαπῶ τοῖς παροῦσιν = μένοι εὐχαριστημένους μετὰ τὴν παροῦσαν
κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀνέχομαι τήν. . .

ι

ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν πλαγία ἔρωτ. πρότασις = **τί δεῖ πλείω**
λέγειν. **ὕμῖν** ὁ πληθυντικὸς τῆς μεγαλειότητος. **παρακατατί-**
θεμαί τί τινι = παραδίδω πρὸς φύλαξιν, ἐμπιστεύομαι κάτι εἰς
κάποιον.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'

α'

πρὸς Ἀντίπατρον τὸν γνωστὸν ἔμπιστον στρατηγὸν τοῦ Φιλίππου καὶ κατόπιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἀντιπρόσωπός αὐτοῦ. *τῇ πόλει* ταῖς Ἀθήναις. *ἐξαρκούντως*—ἀρκετὰ, διὰ μακρῶν. *ὡς ἑμαυτὸν ἐπειθον*—κατὰ τὴν πεποιθήσιν μου. *περὶ ὧν*—περὶ τούτων, *περὶ ὧν μετὰ τὴν εἰρήνην* τὴν συνομολογηθεῖσαν μετὰ τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὰς Ἀθήνας. *ἐν τῷ λόγῳ* τῷ ἐπιγραφομένῳ πρὸς Φίλιππον.

β'

κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον· ὅτε δηλ. ἔγραφε τὸν πρὸς Φίλιππον λόγον, ἦτοι μετὰ τὴν φιλοκράτειον εἰρήνην (346 π. Χ.). *τὰς προεχούσας πόλεις*—τὰς ὑπερεχούσας, τὰς σημαντικωτέρας πόλεις. *οὕτω φρονεῖν* δηλ. *διαλλάττεσθαι ἀλλήλαις*. *καιρὸς*—περίστασις. *πεῖθειν*—πειρᾶσθαι *πεῖθειν*. *τὸν ἀγῶνα τὸν γεγενημένον* ἴδε εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐπιστολὴν. *ὧν ὑπενοούμην* καθ' ἕλξιν, ἀντι—ἄ *ὑπενοούμην*. *ὑπονοῶ* (ἢ *ὑπονοοῦμαι*)—ὑποπτεύω, φαντάζομαι. ὡς *δεῖ* κλπ' ἐπεξήγησις. *μανία*—παράφορον πάθος—τὰ πάθη. *πλεονεξία*—ἡ πρὸς ἐπικράτησιν προσπάθεια. *ἐκφέρω τὸν πόλεμον*—μεταφέρω τὸν πόλεμον ἔξω τῶν συνόρων μου.

γ'

πυνθάνομαι παρὰ τινος—ζητῶ νὰ μάθω παρὰ τινος, ἔρωτῶ τινα. *συνεῖπον* τοῦ *συναγορεύω*—συνηγορῶ, ἐγκρίνω. *συγγίγνομαι τινι*—συναντῶμαι, ἔρχομαι εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τινα. *οὐ μὴν*—ἀλλ' ὅμως. *γιγνώσκω περὶ τινος*—λαμβάνω ἀπο-

φάσεις περί τινος. *μένω ἐπί τινος* = μένω σταθερὸς εἰς τι. ὡς οὐδέποτε ἂν *γενομένων* = διότι, κατὰ τὴν κρίσιν των, οὐδέποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν. *ἔργων* δηλ. πολεμικῶν, πολέμου. *ἐν καιρῷ* = εἰς κατάλληλον στιγμήν.

δ'

§ 4-5

ἀπειρηκῶς τοῦ *ἀπαγορεύω* = ἔξαντλοῦμαι (ἐδῶ λόγῳ τῶν γηρατειῶν). *παρὼν αὐτὸς* = ἔλθῶν προσωπικῶς εἰς συνάντησίν σου. *παρῶξινον... παρεκάλουν* συνωνυμία. *παροξύνω τινά* = παρορμῶ, παρακινῶ τινα. *ἔστι* νὰ συναφθῇ πρὸς τὸ *οὐ καλόν*. *ἀπλήστως ἔχειν* τὸ ὑποκείμενον ἄοριστον. *ἀπλήστως ἔχω πρὸς τι* = εἶμαι ἀπληστος, διακαίομαι ἀπὸ ἀκόρεστον ἐπιθυμίαν δι' ἓνα πρᾶγμα. *αἱ μετριότητες* μετωνυμία = *οἱ μέτριοι* = οἱ ἀγαπῶντες τὸ μέτριον. οἱ μετριόφρονες. *εὐδοκιμῶ* = ἔχω ὑπόληψιν, εἶμαι ἄρεστός. *ἐμπίπασθαι* ἔνν. αὐτῶν (*δόξης, μεγάλης καὶ καλῆς*). *ὅπερ* δηλ. τὸ πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρειν. *τόθ'* = τότε. — *ἀνυπέρβλητος* = ὁ μὴ ὑπερβαλλόμενος ὑπ' ἄλλων, ὁ εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀνεπτυγμένος. *αὐτήν* δηλ. τὴν μεγάλην καὶ καλὴν δόξαν. *σοί* ποιητ. αἴτιον. *τὰ πεπραγμένα* = τὰ (πολεμικὰ) κατορθώματα. *εἰλωτεύει τοῖς Ἕλλησι* = δουλεύει τοῖς Ἕλλησι. *πλὴν τῶν σοὶ συναγωνισαμένων* δηλ. βαρβάρων. *ταῦτα* δηλ. τὸ ἀναγκάσαι τοὺς βαρβάρους εἰλωτεύει τοῖς Ἕλλησι κλπ. *κατεργάζομαι τι* = κατορθώνω τι. *ἐκ τῶν νῦν παρόντων* = ἔνεκα τῆς παρουσίας καταστάσεως τῶν πραγμάτων. *προέρχομαι ἐπὶ τι* = φθάνω εἰς τι. *ἐκ τῆς βασιλείας... τῆς ὑπαρξάσης* = στηριζόμενος ἐπὶ τῶν δυνάμεων τοῦ παλαιοῦ βασιλείου σου. *ἔστι λοιπὸν* = ὑπολείπεται. *ἔτι* μετὰ τὸ ἔργον δηλαδή τοῦτο.

§ 6

προήγαγεν εἰς τοῦτό μου τὸν βίον = ἀφῆκε τὴν ζωὴν μου νὰ προχωρήσῃ ἕως ἐδῶ = μοῦ ἐπέτρεψε νὰ ζήσω μέχρι σήμερον. *ἐν τε τῷ πανηγυρικῷ καὶ τῷ πρὸς σὲ πεμφθέντι* καὶ εἰς τὸν πανηγυρικὸν ὃ Ἰσοκράτης συνιστᾷ εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ παύσουν τὰς πρὸς ἀλλήλους ἔριδας καὶ ἠνωμένοι νὰ στραφοῦν

κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, καὶ εἰς τὸν πρὸς **Φίλιππον** λόγον αὐτοῦ συμβουλεύει τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας νὰ ἡγηθῆ τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος, ὅταν πλέον εἶχε πεισθῆ ὁ ὄητωρ, ὅτι ἡ ἀναβίωσις τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ δι' αὐτῆς ἐπιβολὴ ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἦτο πόθος ἀνεκπλήρωτος. **ταῦτα** παράθεσις κατ' ἐπιμερισμὸν = **τούτων**. **εφορῶ** = ζῶ καὶ βλέπω.
